

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

BLANKA DORNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**VSTOP SLOVENIJE V EVROPSKO UNIJO IN
PREVZEM EVRA**

Ljubljana, november 2006

BLANKA DORNIK

IZJAVA

Študentka Blanka Dornik izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Ivana Ribnikarja, in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 6. november 2006

Podpis: _____

Kazalo

1. UVOD	1
1.1. PROBLEMATIKA IN NAMEN MAGISTRSKEGA DELA	1
1.2. CILJ MAGISTRSKEGA DELA	2
1.3. METODE DELA	2
2. PRIKLJUČITEV SLOVENIJE EVROPSKI UNIJI IN EVROPSKI MONETARNI UNIJI	3
2.1. PRIKLJUČEVANJE SLOVENIJE EU IN EMU	3
2.2. RAZLOGI ZA ŠIRITEV EU	5
2.2.1. Nova evropska valuta evro	6
2.2.1.1. Evroobmočje	6
2.2.1.2. Prednosti evra	7
2.3. FAZE UVEDBE EVRA	8
2.3.1. Razlogi za uvedbo evra	10
2.3.2. Uvedba evra v Sloveniji	12
2.3.2.1. Predpristopna faza: Slovenija pred vstopom v EU	14
2.3.2.2. Pristopna faza: Slovenija po vstopu v EU in v ERM2	14
2.3.2.3. Faza uvajanja evra: Slovenija kot polnopravna članica EMU	15
2.4. KRITERIJI ZA UVEDBO EVRA	16
2.4.1. Nominalni oziroma maastrichtski kriteriji	16
2.4.1.1. Kriterij cenovne stabilnosti	20
2.4.1.2. Kriterij dolgoročnih obrestnih mer	23
2.4.1.3. Kriterij deviznega tečaja	24
2.4.1.4. Kriterij proračunskega stanja države	26
2.4.2. REALNI KRITERIJI	27
2.4.2.1. Dohodkovna konvergenca	28
2.4.2.2. Strukturna konvergenca	28
2.4.3. PAKT STABILNOSTI IN RASTI	29
3. POLITIKA DEVIZNEGA TEČAJA IN MEHANIZEM DEVIZNIH TEČAJEV ERM2	30
3.1. VSTOP V MEHANIZEM ERM2	32
3.2. RAZLOGI ZA ZGODNJO VKLJUČITEV V ERM2	33
3.3. DOLOČITEV PASU NIHANJA DEVIZNEGA TEČAJA	34
3.3.1. Prednosti in slabosti ožjega pasu nihanja	35
3.3.2. Prednosti in slabosti širšega pasu nihanja	35
3.4. ŠIRŠI ALI OŽJI RAZPON NIHANJA TEČAJA	36
3.5. REŽIMI DEVIZNEGA TEČAJA IN POSEGI NA DEVIZNEM TRGU	37
3.6. VPLIVI SODELOVANJA V ERM2 NA MONETARNO POLITIKO V SLOVENIJI	39
3.7. DOLOČITEV CENTRALNE ALI PARITETNE VREDNOSTI EVRA	40
3.7.1. Določitev centralnega tečaja evra v primeru Slovenije	42
3.8. TEČAJ ZAMENJAVE TOLARJA Z EVROM	43
4. OPREDELITEV EVROPSKE EKONOMSKE IN MONETARNE UNIJE	43
4.1. PRAVNI TEMELJ EVROPSKE IN EKONOMSKE MONETARNE UNIJE	43
4.2. OBLIKOVANJE EVROPSKE IN MONETARNE UNIJE	44
4.3. ANALIZA PREDNOSTI IN SLABOSTI ČLANSTVA V EMU	45
4.3.1. Prednosti članstva	46
4.3.2. Slabosti vstopa v EMU	47
4.3.3. Teorija optimalnega valutnega območja	48
4.4. POLOŽAJ IN VLOGA SLOVENIJE V SKUPNI EVROPSKI MONETARNI POLITIKI PO VKLJUČITVI SLOVENIJE V EVROPSKO MONETARNO UNIJO	49
4.4.1. Vpliv bančnega finančnega sektorja na gospodarsko rast in stabilnost	50
5. EVROPSKA CENTRALNA BANKA	52
5.1. VLOGA NACIONALNE CENTRALNE BANKE V ESCB	53
5.1.1. Institucionalni okvir ESCB	54
5.1.2. Sodelovanje v procesu odločanja ESCB	55
5.1.3. Vloga nacionalnih centralnih bank v ESCB	56

5.1.4.	<i>Operativne naloge nacionalnih centralnih bank</i>	57
5.2.	DENARNA POLITIKA V EVROSISTEMU.....	58
5.3.	DENARNA POLITIKA BANKE SLOVENIJE.....	58
5.3.1.	<i>Izvajanje strukturnih prilagoditev za lažji prehod v evrosistem</i>	60
6.	NAČRT UVEDBE EVRA	61
6.1.	SCENARIJI UVEDBE EVRA	61
6.2.	UVEDBA EVRA V SLOVENIJI	62
6.3.	ORGANIZACIJA PREHODA IN KOORDINACIJA AKTIVNOSTI.....	64
6.4.	ODNOSI Z JAVNOSTMI	67
6.5.	PRAVNI OKVIR ZA UVEDBO EVRA	68
6.5.1.	<i>Pravne prilagoditve na ravni EU</i>	68
6.5.2.	<i>Pravne prilagoditve na nacionalni ravni</i>	69
6.5.3.	<i>Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih</i>	70
6.5.4.	<i>Pravila zaokroževanja</i>	71
6.5.5.	<i>Kontinuiteta pogodb in obrestne mere</i>	72
6.5.6.	<i>Redenominacija instrumentov kapitalnega trga</i>	73
6.5.6.1.	Redenominacija kapitala	73
6.5.6.2.	Redenominacija obližacijskih instrumentov	73
7.	PRIPRAVE NA EVRO V BANKAH	73
7.1.	EVRO KOORDINACIJA.....	74
7.2.	EVRO DEJAVNOSTI	75
7.1.	PRIPRAVE NA EVRO V NOVI LJUBLJANSKI BANKI D.D., LJUBLJANA	79
8.	SKLEP	85
	LITERATURA	87
	VIRI	89
	SEZNAM KRATIC IN KRAJŠAV	91

Kazalo slik in tabel

Slika 1:	Prikaz držav, ki so že prevzele evro in tistih, ki ga še nameravajo	7
Slika 2:	Slikovni prikaz nekaterih pojmov povezanih z delovanjem ERM2	41
Slika 3:	Struktura ESCB in Evrosistema.....	53
Slika 4:	Organi ECB.....	54
Slika 5:	Predvideni časovni potek prevzema evra v Sloveniji	63
Slika 6:	Koordinacija priprav za uvedbo evra	65
Tabela 1:	Menjalna razmerja med evrom in valutami držav evroobmočja na dan 1. januar 1999.....	9
Tabela 2:	Prikaz nalog in obveznosti Slovenije v posamezni fazi uvajanja evra	13
Tabela 3:	Ažurni konvergenčni kriteriji, z izračuni za evroobmočje ¹ in za Slovenijo	20
Tabela 4:	Inflacija, merjena z indeksom HICP	21
Tabela 5:	Dolgoročne obrestne mere	23
Tabela 6:	Stabilnost deviznega tečaja.....	25
Tabela 7:	Mednarodne denarne rezerve v Sloveniji od leta 1999 do 2005 (v mio EUR).....	37
Tabela 8:	Zadovoljstvo z uvedbo evra: Ali bi bili zadovoljni, če bi evro nadomestil nacionalno valuto?67	
Tabela 9:	Pomembnejši datumi ob prevzemanju evra	84

1. UVOD

1.1. PROBLEMATIKA IN NAMEN MAGISTRSKEGA DELA

Evropo v letu 2004 si bomo najbolj zapomnili po zgodovinski širitvi Evropske unije (v nadaljevanju EU). Še nikoli prej se namreč tej integraciji naenkrat ni priključilo toliko držav in še nikoli prej razlika v razvitosti med starimi in novimi članicami ni bila tako velika. Petnajstim državam članicam se je priključilo deset novih držav srednje in vzhodne Evrope, ki so tako dale Evropi nov pomen predvsem v gospodarskem in političnem smislu.

Z veliko volje, poguma in naporov so Ciper, Češka, Litva, Latvija, Estonija, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija v nekaj letih uspele izpolniti merila za članstvo v EU in tako postale članice velike evropske družine.

Seveda pa nove članice EU v prihodnosti čakajo še drugi izzivi, ki bodo posledica samega članstva oz. omenjene širitve. Članstvo v EU poleg spoštovanja štirih svoboščin notranjega trga EU – prostega pretoka blaga, storitev, kapitala in ljudi, predpostavlja tudi postopno vključitev držav v Ekonomsko in monetarno unijo (v nadaljevanju EMU), dohitevanje gospodarsko razvitejših držav itd. In nazadnje pomeni skupno valuto – evro¹.

Članstvo v EU bo tem državam prineslo tudi številne prednosti in koristi, obenem pa se bodo sčasoma pokazale tudi slabe strani. Obravnavane države se bodo s takšnimi in podobnimi izzivi morale kar najbolje spopasti oziroma čim bolje izkoristiti prednosti ter v največji možni meri zajezi slabosti.

Slovenija je tako z vstopom v EU postala enakopraven del evropske družbe ter ustvarila temelje, na katerih bo gradila svoj prihodnji gospodarski, kulturni, politični in duhovni razvoj. Naslednji odločilni korak, ki je pred nami, je prevzem evra. Po vstopu v mehanizem deviznih tečajev ERM 2 v 28. junija 2004, je ta korak vse bližje, saj je ERM 2 nujni pogoj in priprava za prevzem evra, ki ga Banka Slovenije in Vlada RS predvidevata v začetku leta 2007. Do takrat pa so pred bančnim sistemom, predvsem centralno banko, veliko dela, kar pomeni tudi veliko naporov na različnih področjih, da se bo lahko Slovenija vključila med države evroobmočja.

Končni izid procesa vključevanja v EMU je nemogoče napovedati. Enako težko je napovedati vpliv bodočih novih članic EMU na celotno evro območje in na sam evro. Pomembno je le, da nove članice identificirajo potencialna tveganja vključevanja v EMU ter se dobro pripravijo na njih. Pot bo negotova, vendar je cilj vsem znan – ena valuta za enotno Evropo.

¹ Evro je od 1. januarja 1999 skupen denar članic EU, ki so se odločile in pred tem izpolnile zahtevane pogoje za EMU (Ribnikar, 1999, str. 116).

Namen mojega dela je tako predstaviti vidike vključevanja Slovenije v EU in EMU ter priprave na uvedbo evra, predvsem priprave na prevzem evra v slovenskem bančnem prostoru.

1.2. CILJ MAGISTRSKEGA DELA

Članstvo v EU in prevzem evra naj bi med drugim zagotavljala tudi večjo konkurenco na področju ponudbe finančnih storitev, kar vključuje tudi ponudbo bank. Z vstopom v EU in vključitvijo v ERM 2 tudi za slovenski bančni sektor pričakujemo, da bo še bolj izpostavljen konkurenci iz drugih držav članic EU, pri čemer te konkurence ne predstavljajo samo banke ampak tudi nebančni finančni posredniki. Slovenske banke se bodo morale prilagoditi novim pogojem poslovanja, pri čemer lahko cilj in smeri tega prilagajanja že danes opazujemo v bančnih sektorjih nekaterih sedanjih držav članic EMU, ki so pred leti imela podobno izhodišče (npr. Grčija). Spremembe se bodo pokazale v spremenjenih obrestnih merah, v spremenjeni strukturi naložb in obveznosti bank ter v spremenjeni strukturi bančnih prihodkov. Zahtevnost tega prilagajanja najbolj določajo pogoji poslovanja, pod katerimi slovenske banke poslujejo danes.

Še bolj bodo na konkurenčno sposobnost slovenskih bank vplivali pogoji, pod katerimi bodo banke poslovale v obdobju od vključitve v ERM 2 do uvedbe evra.

Tako je Slovenija z vstopom v mehanizem deviznih tečajev ERM 2 naredila korak naprej v smeri vključitve v EMU, kar naj bi dosegla v začetku leta 2007. Vključitev Slovenije v EMU in prevzem evra kot domače valute prinašata celotnemu gospodarstvu, še posebej pa finančnemu sektorju, precejšnje spremembe.

Z namenom, da se NLB d.d., kjer sem zaposlena, čim bolje pripravi na te spremembe, smo v banki vzpostavili Projekt Evro, v okviru katerega pripravljamo vse potrebne aktivnosti, ki so potrebne za prilagoditev na valuto evro.

Cilj magistrskega dela je prikazati dogajanje v bančnem sektorju od vstopa Slovenije v EU do prevzema evra 1. januarja 2007.

1.3. METODE DELA

Pri metodološkem delu si bom pomagala s strokovno literaturo tujih in domačih avtorjev, vire, prispevke in članke z najnovejšimi spoznanji iz teorije in prakse na tem področju. Razne sodbe in spoznanja, ki so se pokazala kot uporabna za razumevanje nejasnih določil, bom poskušala prenesti v svojo nalogo, pri tem pa bom vključila tudi lastno znanje pridobljeno v

času študija na magistrskem programu Ekonomija. Glede na izbrano temo magistrske naloge bom pri pisanju predvsem drugega dela naloge, uporabljala podatke, ki so objavljeni za javnost.

V prvih štirih poglavjih naloge bom predstavila vidike vključevanja Slovenije v EU, pripravljenost Slovenije za vstop v EMU in dvoletno obdobje članstva v ERM 2. V tem delu naloge bi rada prikazala, da je Slovenija pripravljena na skorajšnjo vključitev v skupno valutno območje ter prevzem evra kot lastne valute. V petem poglavju bom predstavila Evropsko centralno banko, vlogo nacionalnih centralnih bank in denarno politiko v Evrosistemu. V šestem in sedmem poglavju naloge pa bi rada prikazala načrt uvedbe evra v Sloveniji in potrebne prilagoditve za uvedbo evra. Katere aktivnosti so potrebne za prevzem evra s 1. januarjem 2007 in kako se temu prilagajajo banke, predvsem Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana.

V nalogi bom uporabila podatke v skladu s Pravilnikom o varovanju poslovne skrivnosti, oseb, informacij in premoženja v NLB d.d., Ljubljana.

2. PRIKLJUČITEV SLOVENIJE EVROPSKI UNIJI IN EVROPSKI MONETARNI UNIJI

2.1. PRIKLJUČEVANJE SLOVENIJE EU IN EMU

Diplomatski odnosi med Slovenijo in EU so se začeli aprila 1992. 10. junija 1996 je Slovenija podpisala Evropski sporazum o pridružitvi (Ferlinc, Ješovnik, 2002, str. 11). Evropski sporazum o pridružitvi je bil v slovenskem parlamentu potrjen julija 1997, veljati pa je začel 1. februarja 1999, ko so ga ratificirale vse članice EU. Temeljni cilj sporazuma je zagotoviti ustrezen institucionalni okvir za politični dialog in urejanje trgovinskih in gospodarskih odnosov.

V Agendi 2000, ki vsebuje navodila za širjenje EU in opredeljuje vstopne kriterije, je Evropska komisija izoblikovala svoje stališče do držav kandidat za članstvo v EU na podlagi pripravljenosti za vstop v EU. Slovenija je bila decembra 1997 uradno povabljena k pogajanjem za polnopravno članstvo v EU še s petimi državami. To so bile Madžarska, Poljska, Češka, Estonija in Ciper.

Sprejemanje oziroma prevzemanje obveznosti, ki izhajajo iz članstva v EU (acquis communautaire) pomeni doseganje ciljev politične, gospodarske in denarne unije. Pred uradnim začetkom pogajanj Slovenije in drugih držav kandidat je Evropska komisija konec marca 1998 sprejela dokument Partnerstvo za pristop, ki je temelj predpristopne strategije in

določa predpristopne naloge in vse oblike pomoči EU državam kandidatkam v procesu približevanja.

V začetku pogajanj se je Slovenija zavzemala, da bi ji EU priznala stabilnost tolarja, doseženo v času pred vstopom v EU, kot izpolnjevanje kriterija stabilnosti deviznega tečaja za uvedbo evra. Ta kriterij zahteva dvoletno vključenost v Sistem deviznih tečajev, do katerega pa imajo vstop le članice EU. Stališče EU je bilo, da takšen odstop od splošnih pravil ni možen. Za vstop v EU je Slovenija morala izpolniti tri maastrichtske kriterije na področju monetarne in devizne politike. Gre za znižanje inflacije na letno raven 3 – 5 % do leta 2004, doseganje realne obrestne mere držav članic EMU do leta 2004 in povečanje stabilnosti deviznega tečaja ob vključitvi v območje evra.

Decembra 2002 je Slovenija končala pristopna pogajanja na vseh področjih. Polnopravna članica EU je postala 1. maja 2004. Vstop v EU je leto prej na referendumu podprlo 89,6 % volilcev. Slovenija je s tem postala del velike skupine držav, ki so ekonomsko in politično povezane. To naj bi bilo za malo odprto gospodarstvo ključnega pomena, saj se bo povečala konkurenčnost našega gospodarstva glede na nečlanice EU. Od tega trenutka naprej je deležna vseh pravic, možnosti in obveznosti, ki jih imajo države članice in njeni državljani.

Po kopenhagenskih kriterijih je določeno, da si mora država članica EU prizadevati tudi za prehod v skupno denarno področje v ustreznem časovnem obdobju. Tako bo tudi članstvo v EMU obveznost, ki izhaja iz njenega članstva v EU. Vse nove države članice bodo morale svojo politiko deviznega tečaja obravnavati kot stvar skupnega interesa in si kot glavni cilj monetarne politike zastaviti stabilnost cen. Evropska komisija tolmači pojem »obravnavanja politike deviznega tečaja kot stvar skupnega interesa« kot prepoved uporabe politike deviznega tečaja za doseganje konkurenčnih prednosti v trgovinski menjavi. Notranji trg EU naj ne bi bil ogrožen s prekomernimi nihanjem med evrom in drugimi valutami v EU, ki bi motila trgovinske tokove med državami članicami. Poleg tega bodo gospodarske politike izpostavljene številnim večstranskim nadzornim postopkom v okviru političnih usmeritev EU. Razen teh obveznosti, ki jih določa Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES), je za izbiro monetarne in tečajne strategije po pristopu k EU v prvi fazi odgovorna in pristojna vsaka posamezna država članica.

Mnenje ekonomistov (Ribnikar, 1998, str. 19) je, da je za majhna, odprta gospodarstva, kakršno je tudi slovensko, izguba avtonomnosti monetarne politike v primeru monetarne integracije manj pomembna, kot so prednosti, ki jih prinaša fiksni tečaj in skupna valuta.

2.2. RAZLOGI ZA ŠIRITEV EU

EU je največja prostovoljna in miroljubna zveza na svetu, ki jo od 1. maja 2004 sestavlja petindvajset držav. Je edinstvena ekonomska, monetarna in politična integracija, ki z leti vse bolj pridobiva na svojem pomenu.

Sprva jo je sestavljalo samo šest držav: Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nizozemska in Nemčija. Te države so leta 1951 ustanovile Evropsko skupnost za premog in jeklo, ki se je leta 1958 preoblikovala v Evropsko gospodarsko skupnost. Od takrat do danes se je EU širila petkrat. Prvič leta 1973, ko je skupina šestih držav medse sprejela tri nove države: Dansko, Irsko in Veliko Britanijo. Širitev se je nadaljevala leta 1981, ko je članica postala Grčija, pet let kasneje sta pristopili Portugalska in Španija. S podpisom Maastrichtske pogodbe leta 1992 se je gospodarsko usmerjena Evropska skupnost preoblikovala v gospodarsko in politično integracijo imenovano Evropska unija. Leta 1995 so k Uniji pristopile: Avstrija, Finska in Švedska; Unija je skupno štela petnajst članic. V zadnji oziroma peti širitvi, ki se je zgodila 2004 se je omenjenim petnajstim državam pridružilo še deset novih držav srednje in vzhodne Evrope.

Dejstvo je, da je Unija nastala z namenom, da se dosežejo neki politični cilji, vendar se skrivnost njenega uspeha in dinamičnosti skriva pravzaprav v njenih gospodarskih temeljih oziroma enotnem trgu, ki ga z vsako širitvijo sestavlja večje število držav članic EU.

Razlogov, zakaj se EU širi, je več. Eden izmed njih je ta, da delež prebivalstva v Evropi v primerjavi s svetovnim iz leta v leto pada. Zato je skoraj nujno, da se evropske države med seboj povežejo in nastopajo združeno, s skupnimi močmi, če si hočejo zagotoviti gospodarsko rast in dosegati raven konkurenčnosti, kot jo imajo druge večje gospodarske sile na svetovnem trgu. Nobena država EU namreč ni gospodarsko dovolj močna, da bi se zmogla sama uspešno spopasti z drugimi velesilami na področju svetovne trgovine (Fontaine, 2004, str. 5).

Nova Evropa bo s to širitvijo postala gospodarsko še stabilnejša, na račun širitve se bo povečala njena blaginja, utrdile pa se bodo tudi demokracije novih članic iz srednje in vzhodne Evrope. V novih državah članicah se bodo zaradi povečane stopnje varnosti izboljšale možnosti za mir in blaginjo v Uniji kot celoti (Zakaj se Evropska unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?, 2004). Širitev bo pripomogla k povečani moči in vplivu Unije v svetu ter postavila EU v položaj, v katerem bo lažje konkurirala izzivom globalizacije.

Slovenija je vstopila v EU 1. maja 2004. S tem je vstopila v evropski skupni trg, kar je za malo odprto gospodarstvo bistvenega pomena, saj se je s tem povečala konkurenčnost našega gospodarstva glede na nečlanice EU. Vendar pa bo za Slovenijo tudi članstvo v EMU obveznost, ki izhaja iz njenega članstva v EU, saj je po kopenhagenskih kriterijih določeno, da

si mora država članica prizadevati tudi za prehod v skupno denarno področje v določenem časovnem obdobju.

Nenazadnje večje število držav poveča tudi vpliv in identiteto celine v svetu ter zagotovi mir in stabilnost med državami. Združena in močna Evropa pa je ključnega pomena za zagotavljanje varnosti in svobode ter omogoča lažje soočanje z izzivi globalizacije.

EU se je v svoji zgodovini širila petkrat. Število njenih članic se je iz ustanovnih šest povečalo na petindvajset. Na obzorju so tudi že nadaljnje širitve.

Časovno najbližje članstvu v EU sta pristopnici Bolgarija in Romunija, kandidatke za članstvo so Turčija, Hrvaška in Makedonija, evropsko perspektivo pa je EU potrdila tudi vsem državam Zahodnega Balkana in Albaniji. Bolgarija in Romunija sta pristopna pogajanja zaključili decembra 2004 in aprila 2005 podpisali Pristopno pogodbo s ciljnim datumom vstopa v EU 1. januarja 2007. Pristopna pogodba za Bolgarijo in Romunijo vsebuje določilo, da je lahko njun vstop v EU odložen, če na članstvo ne bosta pravočasno ustrezno pripravljeni. Odločitev o pristopu Bolgarije in Romunije morajo sprejeti vse države članice. Pred tem mora svojo oceno o pripravljenosti v posebnem poročilu podati Evropska komisija.

Medtem sta pristopna pogajanja za članstvo v EU začeli še dve državi kandidatki, Hrvaška in Turčija. Obe državi sta se začeli o članstvu pogajati oktobra 2005.

Na zasedanju Evropskega sveta decembra 2005 je status države kandidatke dobila nekdanja jugoslovanska republika Makedonija.

EU je dala politično zavezo evropske perspektive in dolgoročnega članstva v Uniji tudi ostalim državam Zahodnega Balkana: BiH, Srbiji, Črni Gori in Albaniji.

Potek nadaljevanja širitve bo odvisen od izpolnjevanja potrebnih pogojev za članstvo v EU s strani posamezne države pristopnice oziroma kandidatke, kakor tudi od sposobnosti EU za absorpcijo novih držav članic tako da njihova vključitev ne bi ogrozila delovanja Unije.

2.2.1. Nova evropska valuta evro

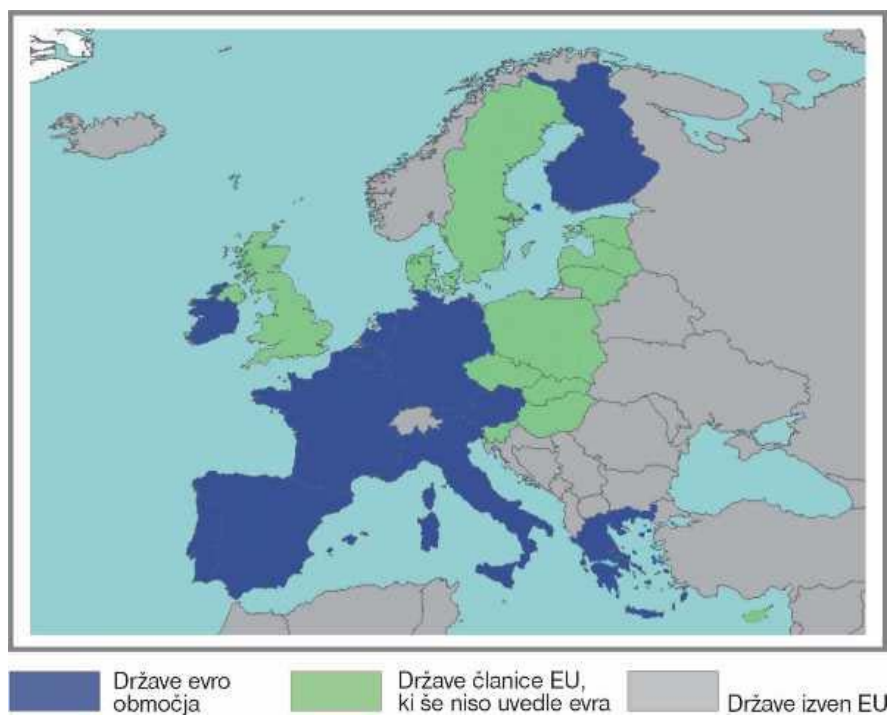
2.2.1.1. Evroobmočje

S terminom evroobmočje označujemo države članice EMU, ki so prevzele in uporabljajo enotno evropsko valuto evro. Evroobmočje trenutno tvori dvanajst evropskih držav, in sicer: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija. Evra pa še niso uvedle naslednje države članice EU: Danska, Velika

Britanija, Švedska, Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška in Slovenija. Razloga za to sta dva:

- Velika Britanija in Danska imata poseben položaj, saj sta v postopku pogajanj dosegli, da se sami odločita, ali želita uvesti evro po izpolnitvi konvergenčnih kriterijev. Imata t.i. »opt-out« pravico, kar pomeni, da jima ni potrebno uvesti evra, tudi če izpolnjujeta zahtevane konvergenčne kriterije. Tako je dansko prebivalstvo septembra 2000 na referendumu glasovalo proti uvedbi evra na Danskem. Za vse ostale države članice EU velja, da morajo uvesti evro, če izpolnjujejo konvergenčne kriterije. Prav tako zadnje velja za nove države članice EU.
- Švedska, Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska in Slovaška še ne izpolnjujejo vseh konvergenčnih kriterijev za uvedbo evra.

Slika 1: Prikaz držav, ki so že prevzele evro in tistih, ki ga še nameravajo



Vir: Banka Slovenije, 2006.

2.2.1.2. Prednosti evra

Uvedba evra prinaša prednosti tako za celotno gospodarstvo kot tudi za potrošnike (Prednosti evra, 2006):

Makroekonomski okvir

- stabilnost cen;

- zdrave javne finance: pogodba postavlja več zahtev, s katerimi se države članice izognejo prevelikih proračunskih deficitov oziroma prevelikega javnega dolga;
- nizke obrestne mere;
- spodbujanje rasti, investicij in zaposlovanja: stabilnost cen, zdrave javne finance in nizke obrestne mere ustvarjajo pogoje za spodbujanje gospodarske rasti, investicij in nova delovna mesta znotraj evroobmočja;
- manjša občutljivost na zunanje šoke: zaradi velikosti gospodarstva na evroobmočju in dejstva, da se večina prometa zgodi znotraj območja (50 do 75 odstotkov).

Skupni trg

- odprava tveganja sprememb deviznega tečaja in s tem povezanih stroškov zavarovanja;
- znižanje transakcijskih stroškov;
- povečanje trgovine z državami evroobmočja in lažje sprejemanje odločitev;
- znižanje informacijskih stroškov;
- transparentnost cen: potrošniki in podjetniki bodo lažje primerjali cene blaga in storitev, če bodo te izražene v eni sami valuti;
- povečana konkurenčnost: primerljivost cen spodbuja konkurenco in kratkoročno vodi do nižjih cen. Potrošniki, trgovci in prodajalci pa lahko kupujejo od cenejših virov in s tem ustvarijo pritisk na podjetja, ki zaračunavajo preveč;
- več priložnosti za potrošnika: zaradi enotne valute potrošnik lažje potuje in kupuje blago in storitve v tujini, pa tudi e-trgovina napreduje;
- razvoj konkurenčnejšega skupnega kapitalskega trga (banke, zavarovalnice, investicijski skladi, pokojninski skladi, itd.);
- porast neposrednih tujih investicij.

Politične prednosti

- evro kot simbol skupne identitete, vrednost in uspešne evropske integracije, ki povezuje ljudi in narode v skupni Evropi;
- uspešen skupni proces držav članic, ki kot tak spodbuja nadaljnje povezovanje;
- skupna valuta in ekonomska ter monetarna unija krepi mednarodno vlogo Evrope v svetovnih organizacijah;
- vodilna valuta v mednarodni trgovini;
- ena vodilnih svetovnih valut za mednarodne investicije in rezerve, posojila.

2.3. FAZE UVEDBE EVRA

V skladu s scenarijem uvedbe evra, ki je bil potrjen na zasedanju Evropskega sveta v Madridu decembra 1995, je potekala njegova uvedba v naslednjih fazah (Faze uvedbe evra, 2005):

- *1. januarja 1999* je bil evro uveden kot vrednostna enota in knjižni denar v 11 državah članicah EU (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija). Kasneje 1. januarja 2001 pa je bil evro uveden tudi v Grčiji, tako da sedaj 12 držav članic EU tvori evroobmočje. Valute teh držav so postale t.i. podenote oziroma denominacije evra. Tečaji valut teh držav v razmerju do evra so začeli nepreklicno veljati s 1. januarjem 1999 za enajst držav članic, za Grčijo pa s 1. januarjem 2001. Od tedaj naprej je javni dolg teh držav denominiran v evrih, prav tako so na novo valuto prešli finančni trgi teh držav in vse centralno bančne operacije teh držav so se pričele izvajati v evrih. Evro je bil 1. januarja 1999 uveden kot knjižni denar. Evro bankovci in kovanci namreč takrat še niso obstajali. Evrosistem, ki ga sestavljajo ECB in nacionalne centralne banke držav, ki so uvedle evro, je prevzel določanje in izvajanje enotne denarne politike za evroobmočje.

Tabela 1: Menjalna razmerja med evrom in valutami držav evroobmočja na dan 1. januar 1999

Država	Valuta	Oznaka	1 Evro
Avstrija	šiling	ATS	13,7603
Belgija	frank	BEF	40,3399
Finska	marka	FIM	5,94573
Francija	frank	FRF	6,55957
Italija	lira	ITL	1936,27
Irska	funt	IEP	0,787564
Luksemburg	frank	LUF	40,3399
Nemčija	marka	DEM	1,95583
Nizozemska	gulden	NLG	2,20371
Portugalska	eskudos	PTE	200,482
Španija	pezeta	ESP	166,386
Grčija	drahma	GRD	340,750*

*Velja od 1. januar 2001, ko je bila Grčija sprejeta v evroobmočje.

Vir: Banka Slovenije, 2005.

- *V prehodnem obdobju od 1.1.1999 do 31.12.2001* so potekale priprave na dokončno zamenjavo valut držav evroobmočja in uvedbo evro bankovcev in kovancev. Bankovci in kovanci nacionalnih valut držav evroobmočja so v prehodnem obdobju še ohranili status zakonitega plačilnega sredstva.

- *Odločilen datum glede dejanske uvedbe evra je bil 1. januar 2002*, ko so bili v dvanajstih državah članicah EU (Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija), ki tvorijo evroobmočje, dani v obtok evro bankovci in kovanci. Nacionalne valute držav evroobmočja ne obstajajo več v obliki knjižnega denarja. S 1. januarjem 2002 se je začelo obdobje tako imenovanega »dvojnega obtoka«. V obtoku so bili tako novi bankovci in kovanci evra kot gotovina nacionalnih valut in z obema je bilo možno tudi plačevati. V času dvojnega obtoka so se nacionalni bankovci in kovanci umikali iz obtoka. V teh državah po koncu dvojnega obtoka za zakonito plačilno sredstvo velja le evro.
- *Obdobje dvojnega obtoka se je zaključilo 28. februarja 2002*, v nekaterih državah je bilo tudi krajše, odvisno od odločitve posamezne države evroobmočja in glede na njihove nacionalne scenarije za zamenjavo domače gotovine. V tem obdobju je bilo mogoče plačevati z domačimi oziroma nacionalnimi bankovci in kovanci ter evro bankovci in kovanci. Domači bankovci in kovanci so bili postopoma vzeti iz obtoka, tako da so po preteku »dvojnega obtoka« v teh državah v obtoku le še evro bankovci in kovanci, ki imajo status zakonitega plačilnega sredstva. Zamenjava nacionalne valute v evro je bila v bankah nekaterih držav možna še do 30.6.2002 oziroma do 31.12.2002, od takrat jih je mogoče zamenjati le pri nacionalnih centralnih bankah v državah evroobmočja, kjer so bili izdani.

Prednosti uvedbe ene valute na evropskem trgu sta predvsem dve:

1. ukinitve transakcijskih stroškov pri trgovini med državami evroobmočja;
2. odprava tveganja spremembe deviznih tečajev nacionalnih valut držav članic EMU.

2.3.1. Razlogi za uvedbo evra

Odločitev o uvedbi evra so povzročili notranji (integracijski) in zunanji (globalizacijski) razlogi. Oblikovanje notranjega trga zagotavlja članicam EU najboljše učinke samo ob pogoju, da uvedejo en sam denar. Podjetja držav članic EU opravijo več kot 70 % trgovine znotraj EU, zato je notranji trg in en sam denar pogoj za optimalne rezultate ekonomske integracije – za hitro in stalno gospodarsko rast.

Prvi zunanji razlogi za dokončno uvedbo evra segajo v začetek 70-ih let, ko je svetovna valutna kriza ogrozila svetovno gospodarsko stabilnost in že utečeno ekonomsko integracijo tedanje Evropske gospodarske skupnosti oziroma današnje EU. Kasneje so procesi ekonomske globalizacije okrepili potrebo po uvedbi skupne valute članic EU. Nujna globalizacija podjetij iz EU naj bi bila lažja, varnejša in cenejša, če podjetja pri poslovanju uporabljajo evro.

Razloge za uvedbo evra opravičujejo gospodarski in politični razlogi.

Gospodarski razlogi uvedbe evra so (Ferlinc, Ješovnik, 2002, str. 9):

- evro kot enotna evropska valuta odpravlja nihanja deviznih tečajev nacionalnih valut in s tem stabilizira notranji trg;
- globalizacija naložb evropskih podjetij zahteva večjo finančno stabilnost in manjše stroške rabe denarja za financiranje mednarodnih naložb;
- odpravljanje valutnih tveganj in transakcijskih stroškov pospešuje ponudbo cenejšega kapitala na skupnem evropskem trgu in hkrati zagotavlja uspešno prepletanje nacionalnih finančnih trgov;
- konvergenčni kriteriji, določeni kot osnova za uresničitev EMU, so temelj za zdravo ekonomsko rast držav in ekonomski pogoj za uspešno uvedbo skupnega denarja.

Politični razlogi za uvedbo evra pa so naslednji (Ferlinc, Ješovnik, 2002, str. 10):

- EMU kaže integracijsko pripravljenost držav članic EU, zato njeno delovanje pozitivno vpliva na poglobljanje evropskega procesa združevanja;
- po uvedbi enotne valute se utegne politična moč EU mednarodno povečati;
- uvedba evra daje možnost, da se premagajo nasprotovanja in otopelosti glede potrebnih strukturnih reform (tako v javnem sektorju kot tudi v zasebnem gospodarstvu);
- interes EMU je, da bi bil evro denarna protiutež ameriškemu dolarju, saj obstaja želja, da bi evro nadomestil ameriški dolar kot svetovno valuto, skupni izvoz držav pa naj ne bi presegel delež ameriškega izvoza v svetovni trgovini. Če bi poleg tega še sosednje države (Norveška, Švica, države vzhodne in srednje Evrope) vezale vrednost svojih valut na evro, bi se območje monetarne stabilnosti znatno povečalo;
- interes držav članic EMU je tudi, da bi evro vplival na mednarodni prestiž držav članic.

S preходом na evro je EU dobila enotno denarno politiko. Evro ima pozitiven učinek za vse državljane EU, saj je njegova najpomembnejša posledica ekonomska stabilnost, ki bo vidna predvsem v nizki inflaciji in nizkih obrestnih merah. Z makroekonomskega vidika bo torej evro pomenil večje zaupanje v evropsko ekonomijo. Seveda se lahko zgodi tudi, da bo evro celo škodil tistim podjetjem, ki nanj ne bodo pripravljena. Za podjetja, ki bodo nanj pripravljena, bo namreč pomenil izjemno strateško prednost.

2.3.2. Uvedba evra v Sloveniji

Vključitev Slovenije v EU in zatem še v EMU se jemlje kot nekaj neizbežnega. Članstvo v EMU zahteva, da so države kandidatke sposobne prevzeti obveznosti članstva v EU vključno s sprejemanjem politične, ekonomske in monetarne unije. Odstopanje od teh obveznosti ni mogoče. Slovenija je 1. maja 2004 postala polnopravna članica EU. Slovenija v skladu s predpisi EU ne more prevzeti evra hkrati s pristopom k EU, ampak šele nekaj let kasneje.

Uvajanje nove skupne valute je dolgotrajen proces, ki poteka v naslednjih fazah (Faze uvedbe evra, 2005):

1. predpristopna faza (do pristopa k EU, do 1.5.2004);
2. faza po pristopu k EU do vključitve v ERM2 (od 1.5.2004 do vključitve v ERM2, dne 27.6.2004);
3. sodelovanje v ERM2 vsaj dve leti (od 27.6.2004 dalje);
4. uvedba evra po izpolnitvi vseh zahtevanih konvergenčnih kriterijev (1.1.2007, kar je potrdila tudi vlada).

Tabela 2: Prikaz nalog in obveznosti Slovenije v posamezni fazi uvajanja evra

Predpristopna faza (do pristopa k EU, t.j. do 1. maja 2004)	• izpolnitev kriterijev za članstvo v EU • prevzem predpisov, ki se nanašajo na EMU • začetek posvetovanj o sodelovanju v ERM2 in centralnemu tečaju nacionalnih valut
Faza po pristopu k EU do vključitve v ERM2 (od 1. maja 2004 do vključitve v ERM2, dne 27. junija 2004)	• sodelovanje v EMU kot država članica z odstopanjem glede uvedbe evra • politika deviznega tečaja je zadeva skupnega interesa • Banka Slovenije postane del Evropskega sistema centralnih bank • guverner Banke Slovenije je član Razširjenega sveta Evropske centralne banke • upoštevanje pravil o koordinaciji ekonomskih politik v EMU
Sodelovanje v ERM2 od 27. junija 2004 dalje (vsaj dve leti)	• politika deviznega tečaja je osredotočena na stabilnost tečaja tolarja glede na evro • Evropska komisija in ECB pripravita naslednje konvergenčno poročilo (predvidoma jeseni 2006)
Uvedba evra (približno pol leta po odločitvi Sveta EU, da Slovenija izpolnjuje zahtevane konvergenčne kriterije za uvedbo evra)	• določitev vrednosti tolarja ob zamenjavi z evrom • uvedba evra • Banka Slovenije postane del Evrosistema • Guverner Banke Slovenije postane član Sveta ECB

Vir: Banka Slovenije, 2005.

2.3.2.1. Predpristopna faza: Slovenija pred vstopom v EU

Predpristopna faza se nanaša na obdobje pred vstopom Slovenije v EU. V tej fazi je bilo potrebno izpolniti kriterije za članstvo v EU, tako imenovane kopenhagenske kriterije², ki določajo, da država lahko postane članica EU, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima stabilne ustanove, ki zagotavljajo demokracijo, pravno državo, človekove pravice ter spoštovanje in varstvo manjšin (politični kriteriji);
- ima delujoče tržno gospodarstvo in se je sposobna soočiti s konkurenco in tržnimi silami znotraj EU (gospodarski kriteriji) in
- je sposobna prevzeti obveznosti članstva, vključno s privrženostjo ciljem politične, ekonomske in monetarne unije (sposobnost prevzema *acquis* tako imenovanega pravnega reda Evropske skupnosti).

Izpolnjevanje navedenih ekonomskih kriterijev predstavlja splošen ekonomski okvir, ki je osnova za nadaljnje prilagoditve. V tej fazi je Slovenija morala zagotoviti:

- liberalizacijo kapitalskih tokov;
- prepoved financiranja javnega sektorja s strani centralne banke in prepoved privilegiranega dostopa javnega sektorja do finančnih institucij;
- zagotovitev neodvisnosti centralne banke.

Nova država članica EU mora v poznejši fazi uvesti evro kot svojo valuto. Po pristopu k EU mora Slovenija ravnati v skladu s končnim ciljem uvedbe evra. Slovenija bo morala sprejeti evro kot svojo nacionalno valuto, ko bodo za to izpolnjeni zahtevani pogoji, in ne bo imela »opt-out« možnosti, kot jo imata Velika Britanija in Danska.

V predpristopni fazi je imela Slovenija tako kot tudi vse druge države Srednje in Vzhodne Evrope proste roke pri izbiri tečajnega režima in samostojno denarno politiko.

2.3.2.2. Pristopna faza: Slovenija po vstopu v EU in v ERM2

Pristopna faza se je začela z vstopom Slovenije v EU in se bo končala z njenim vstopom v EMU.

V fazi po pristopu k EU Slovenija sodeluje v EMU, vendar ima status države z derogacijo³ glede uvedbe evra. To pomeni, da za Slovenijo po pristopu k EU veljajo določbe, ki se nanašajo na ekonomsko unijo, ne pa tudi tiste, ki se nanašajo na monetarno unijo. Slovenija mora spoštovati pravila koordinacije ekonomskih politik in se izogibati čezmernim

² Evropski svet je na sestanku junija 1993 v Kopenhagenu določil kriterije za ocenjevanje pripravljenosti pridruženih članic iz Srednje in Vzhodne Evrope na polnopravno članstvo v EU.

³ Derogacija je v skladu s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti začasno izvzetje določene države članice glede uporabe nekaterih členov poglavja o ekonomski in monetarni politiki PES.

javnofinančnim primanjkljajem. Kot članica EU si mora prizadevati za izpolnitev vseh konvergenčnih kriterijev za uvedbo evra. Politika deviznega tečaja je bila do pristopa k EU v pristojnosti posamezne države pristopnice, po pristopu v EU je postala zadeva skupnega interesa. Do uvedbe evra bo monetarna politika v pristojnosti Banke Slovenije, katera je z vstopom v EU postala del Evropskega sistema centralnih bank (ne pa tudi Evrosistema), guverner Banke Slovenije pa je s tem postal član Razširjenega sveta ECB.

Faza sodelovanja v ERM2 se je začela 27. junija 2004 z vstopom Slovenije v ERM2. V ERM2 so valute držav članic EU, ki niso uvedle evra in sodelujejo v tem sistemu, vezane na evro, vendar lahko tečaj valute niha znotraj določenega razpona. V okviru ERM2 se v medsebojnem dogovoru določi centralni tečaj do evra za valuto vsake države članice EU izven evroobmočja, ki sodeluje v ERM2. Država članica EU, ki ni uvedla evra, se sicer sama odloči o tem, kdaj bo svojo valuto vključila v ta sistem, vendar se to od nje pričakuje. Dvoletno sodelovanje v ERM2, v dovoljenih mejah nihanja deviznega tečaja okoli centralnega tečaja do evra in brez prilagoditve slednjega navzdol oziroma devalvacije, je eden izmed pogojev za uvedbo evra. V tej fazi se samostojnost monetarne politike zmanjša. Politika deviznega tečaja je osredotočena na stabilnost tečaja glede na evro. Vsaki dve leti ali na zahtevo posamezne države članice, ki še ni uvedla evra, tako Evropska komisija kot tudi ECB pripravita konvergenčno poročilo o izpolnjevanju kriterijev za uvedbo evra.

2.3.2.3. Faza uvajanja evra: Slovenija kot polnopravna članica EMU

Zadnjo fazo predstavlja uvedba evra po izpolnitvi zahtevanih konvergenčnih kriterijev. Odločitev o uvedbi evra sprejme Svet EU (ECOFIN). ECOFIN ob upoštevanju predloga Evropske komisije, konvergenčnega poročila ECB, mnenja Evropskega parlamenta ter razprave Evropskega sveta sprejme odločitev, da država izpolnjuje zahtevane pogoje za uvedbo evra. Slovenija je konec junija 2006 izpolnila zahtevane konvergenčne kriterije. Ko bo Slovenija uvedla evro, bo Banka Slovenije postala del Evrosistema in prenesla pristojnost glede vodenja monetarne politike na Evrosistem. Guverner Banke Slovenije bo postal član Sveta ECB. Evro bo uveden kot zakonito plačilno sredstvo, ki bo zamenjal tolar po določenem tečaju.

Z vključitvijo v EMU se bo Slovenija odrekla monetarni suverenosti in se podvrgla centralno vodeni denarni politiki ECB, ki pri svojem odločanju upošteva ekonomsko dogajanje v celotni Uniji.

V Sloveniji bomo pri uvedbi evra upoštevali izkušnje držav, ki so že uspešno izvedle prehod na evro. Vendar bo za razliko od uvedbe evra v prvotnih članicah predvideno predvstopno obdobje v primeru Slovenije kratko. Ob kratkem predvstopnem obdobju Banka Slovenije predvideva tudi kratko obdobje zamenjave gotovine. Čas dvojnega obtoka tolarja in evra se

prične z dnem, ko postane evro naš denar, vendar se še vedno lahko plačuje s tolarji. Tega kratkega obdobja je konec, ko se s tolarji ne more več plačevati. Banka Slovenije načrtuje, da bo to obdobje trajalo do 14. januarja 2007. Že na začetku tega obdobja preide vodenje denarne politike na ECB. V tem času začne Banka Slovenije oskrbovati banke z evro gotovino, da bi lahko svojim komitentom zamenjevale tolarje z evri. Od 15. januarja do 1. marca 2007 bo možna zamenjava tolarske gotovine pri bankah, nato pa v Banki Slovenije brez časovne omejitve. Evro kovanci in bankovci so v Sloveniji že sedaj v obtoku in tudi če ravno še niso naše uradno plačilno sredstvo, so dostopni slovenski javnosti, ki z njimi posluje v tujini. V predvstopnem obdobju je potrebno tudi izvesti vse tehnične priprave za kovanje evro kovancev z nacionalno stranjo. Banka Slovenije kot tudi druge institucije EU ne pričakujejo večjih zapletov pri uvedbi evra v Sloveniji. Nenazadnje ima Slovenija že izkušnje z uspešno zamenjavo denarja (oktobra 1991 dinarjev v bone, leta 1992 pa bonov v tolarje), poleg tega pa je Slovenija relativno majhno in zato lažje obvladljivo denarno območje.

Obveščanje slovenske javnosti ob uvajanju evra bo potekalo skozi vse faze uvajanja skupne evropske valute, in sicer:

- *faza izpolnitve dvoletnega bivanja v ERM2; ki se je zaključila konec junija 2006; v tem obdobju je bilo pomembno splošno seznanjanje javnosti z delovanjem EMU in izpolnjevanjem konvergenčnih meril, hkrati pa tudi že s prvimi konkretnimi aktivnostmi prevzemanja evra (dvojno označevanje cen, izbira nacionalnega motiva na kovancih).*
- *faza med izpolnitvijo dvoletnega obdobja v ERM2 in uvedbo evra; v tem času Svet ECB nepreklicno določi vrednost tolarja v evru in nekaj časa zatem bo evro zamenjal tolar. V tem obdobju mora biti javnost podrobneje seznanjena s potekom priprav v bankah, trgovini in javnem sektorju, s sprejemanjem zakonov, predpisov in priporočil, ki bodo urejali postopek zamenjave, uveljavljanjem kontinuitete pogodb, ki mora spremljati prevzem evra in podrobnostmi zamenjave.*
- *faza uvedbe evra oziroma obdobje od 1. januar 2007 do zaključka dvojnega obtoka; odnosi z javnostmi v tem obdobju morajo biti usmerjeni predvsem v praktično svetovanje ob zamenjavi.*

2.4. KRITERIJI ZA UVEDBO EVRA

2.4.1. Nominalni oziroma maastrichtski kriteriji

Maastrichtski konvergenčni kriteriji so merila pripravljenosti držav članic EU za priključitev EMU in s tem prevzem skupne valute evra. Opredeljeni so v Pogodbi o Evropski uniji iz leta 1992, znani kot maastrichtski pogodbi. Maastrichtski konvergenčni kriteriji so v bistvu kvantificirane minimalne zahteve glede stabilnosti pri vodenju monetarnih, fiskalnih politik in politik deviznih tečajev držav članic EU, kot predpogoj za njihov vstop v EMU. Lahko bi

rekli, da je osnovni namen maastrichtskih konvergenčnih kriterijev trojen (Mrak, 2002, str. 407):

- določajo merila za vstop v EMU;
- omogočajo selekcijo med državami kandidatkami za EMU pri vstopu v EMU;
- zagotavljajo stabilnost skupne evropske valute.

Ti kriteriji vključujejo tri monetarne (glede inflacije, obrestnih mer in deviznega tečaja) in dva fiskalna kriterija (glede javnofinančnega deficita in javnega dolga), pokrivajo pa štiri področja, na katerih mora država doseči naslednje stanje (Roter, 2004, str. 30):

1. visoko stopnjo stabilnosti cen, kar pomeni, da inflacija v državi, ki želi uvesti evro, ne sme presegati povprečne stopnje inflacije treh članic EU, ki izkazujejo najboljšo inflacijo ("best performing countries"), za več kot 1,5 odstotne točke;
2. vzdržnost stanja javnih financ, ki se nanaša na višino javnofinančnega primanjkljaja, ki ne sme presegati 3 odstotke bruto domačega proizvoda (BDP), in na višino javnega dolga, ki ne sme presegati 60 odstotkov BDP. Dovolj je tudi, če se javni dolg z zadovoljivo hitrostjo približuje referenčni vrednosti;
3. določeno raven dolgoročnih obrestnih mer, kjer se kot najvišja dovoljena meja upošteva povprečje dolgoročnih obrestnih mer treh držav z najboljšo inflacijo, povečano za 2 odstotni točki;
4. sodelovanje v posebnem mehanizmu deviznih tečajev ERM 2, ki zahteva, da se valuta države, ki želi uvesti evro, v razmerju do le-tega giblje znotraj pasu ± 15 odstotkov okrog centralne paritete; v tem mehanizmu mora valuta vztrajati vsaj dve leti, ne da bi centralna pariteta devalvirala.

Konvergenčni kriteriji in izpolnjevanje le-teh se za posamezno državo izračunavajo mesečno. Izpolnjevanje konvergenčnih kriterijev ocenjujeta Evropska komisija in ECB enkrat na dve leti. Njuna ocena je predložena v posvet Evropskemu parlamentu in voditeljem držav ali vlad držav članic EU. Nato se finančni ministri držav članic EU, na priporočilo Evropske komisije odločijo, ali se določena država lahko pridruži Evrosistemu.

Prav tako je potrebno izpolniti pravni konvergenčni kriterij, zagotoviti skladnost nacionalne zakonodaje z določbami PES (zagotovitev popolne neodvisnosti nacionalne centralne banke).

Poleg nominalne konvergence, ki jo določajo maastrichtski konvergenčni kriteriji, je pomembna tudi realna konvergenca med državami. Ko govorimo o konvergenci med državami, mislimo s tem približevanje v stopnji razvitosti med državo, ki želi uvesti evro in državami, ki so evro že uvedle.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji imajo pravzaprav več namenov. Osnova je bila zamisel, da je oblikovanje monetarne unije mogoče le med državami, ki so dosegle zadostno stopnjo nominalne konvergence, tj. usklajenosti, podobnosti oziroma približevanja osnovnih

makroekonomskih politik in njihovih rezultatov. S tem, ko glede na doseženo stopnjo nominalne konvergence opravijo selekcijo med državami kandidatkami za priključitev EMU, lahko zagotovijo, da bo skupna monetarna politika uspešno delovala, in da bo skupna valuta trdna in stabilna.

Pred uvedbo EMU so imeli maastrichtski konvergenčni kriteriji tudi pomembno vlogo pri odločanju, kdaj uvesti EMU. Ker je bilo neposredno pred letom 1997 očitno, da skoraj nobena od članic EU ne izpolnjuje predpisanih konvergenčnih kriterijev, so lahko oblikovali EMU šele 1. januarja 1999. Večina držav članic EU je imela težave z izpolnjevanjem maastrichtskih konvergenčnih kriterijev tudi neposredno pred letom 1999, vendar so jih z velikimi napor, nekaterimi računovodskimi manipulacijami in določenimi odpustki pri ocenjevanju izpolnjevanja teh meril vendarle uspele pravočasno izpolniti in enajst držav članic EU (in kasneje, leta 2001, kot dvanajsta tudi Grčija) se je vključilo v novo oblikovano EMU.

Po mnenju nekaterih ekonomistov je bil bistveni namen konvergenčnih kriterijev preprečiti vključitev »južnih«, finančno manj stabilnih držav v EMU, ki bi domnevno lahko ogrozile stabilnost evra in kakovost vodenja skupne monetarne politike v EMU (Lavrač, 2004, str. 15). V prvi fazi naj bi se tako EMU priključile le finančno trdnejše države, predvsem tiste, ki so bile zbrane v bloku okrog nemške marke, medtem ko bi druge sledile pozneje, ko bi finančno dozorele oziroma izpolnile maastrichtske konvergenčne kriterije. Če je to morda res bil neizrečeni bistveni namen konvergenčnih kriterijev, vsekakor ni uspel, saj so se prav te bolj problematične države zagrizeno lotile doseganja konvergenčnih kriterijev, tako da so več težav z njihovim izpolnjevanjem pravzaprav imele domnevno neproblematične države.

Prisotno je tudi odprto vprašanje glede izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev za države pristopnice, in sicer se postavlja vprašanje, ali so kriteriji smiselni le do priključitve EMU ali tudi naprej. Pri monetarnih konvergenčnih kriterijih sicer velja, da je usklajevanje nacionalnih politik pomembno le do priključitve EMU, saj po tem EMU države izgubijo lastno monetarno politiko. Znotraj območja evra deluje le skupna monetarna politika, ki mora skrbeti za inflacijo, obrestne mere evroobmočja ter za tečaj evra navzven. Zato bi bilo nesmiselno ugotavljati, kako zdaj posamezne članice EMU izpolnjujejo monetarne konvergenčne kriterije, saj osnovnih vzvodov (monetarne politike in politike deviznega tečaja) nimajo več v svojih rokah. Stopnja inflacije in višina obrestnih mer v evroobmočju sta večinoma določeni prav z vodenjem skupne monetarne politike v okviru EMU.

V nasprotju z monetarno politiko ostaja fiskalna politika v rokah držav članic, vendar jo morajo omejevati skupne institucije EU, da se rezultati preveč ekspanzivnih nacionalnih fiskalnih politik ne bi prelili v škodljive posledice za skupno monetarno politiko in stabilnost skupne valute. Za to poskrbi načelo glede pretiranih proračunskih deficitov, opredeljeno v Maastrichtski pogodbi, in maastrichtski fiskalni kriteriji kot njegova konkretizacija, ki učinkuje le do priključitve držav EMU. Pri vključevanju v EMU velja načelo, da bodo za

države pristopnice veljala enaka pravila, kot so veljala pri vključevanju dosedanjih članic EMU. Pred prevzemom evra bodo morale izpolniti maastrichtske konvergenčne kriterije. Izpolnjevanje maastrichtskih konvergenčnih kriterijev mora biti vzdržno, kar pomeni, doseženo na zdravih in dolgoročnih temeljih. Vzdržnost izpolnjevanja konvergenčnih kriterijev je potrebna zato, da države kandidatke za vključitev v EMU ne bi neposredno pred ocenjevanjem svoje pripravljenosti za prevzem evra prikrojile podatkov, izvajale enkratnih ukrepov in podobnega z namenom, da bi prikazale doseganje konvergenčnih kriterijev prav na ciljni datum – datum ocenjevanja, medtem ko bi kmalu nato spet prišlo do oddaljevanja od maastrichtskih referenčnih vrednosti.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji predpostavljajo, da je določena stopnja nominalne konvergence pred vključitvijo v EMU nujna, kar s stališča EMU kot celote velja. S stališča posamezne države pa so za presojo njene pričakovane uspešnosti vključitve v EMU enako ali celo bolj pomembna vprašanja. Ali država izpolnjuje kriterije optimalnega denarnega območja? Kolikšna je dosežena stopnja realne konvergence? Ali bo izpostavljena asimetričnim šokom po vključitvi v EMU? Ali so njeni trgi in ekonomske politike dovolj fleksibilni, da se bodo lahko ustrezno odzvali na take šoke? Ali bo lahko vzdrževala svojo konkurenčnost na skupnem trgu? Maastrichtski konvergenčni kriteriji se v tej luči kažejo kot priročno formalno in izmerljivo merilo pripravljenosti države kandidatke za prevzem skupne valute, očitno pa sami ne povedo celotne zgodbe (Lavrač, 2004, str. 21).

Da lahko država članica uvede evro, mora nujno izpolniti konvergenčne kriterije, ki se nanašajo na nizko stopnjo inflacije in obrestnih mer, zdrave javne finance in stabilni tečaj nacionalne valute. Prav tako pa je potrebno zagotoviti skladnost nacionalne zakonodaje s določbami PES oziroma nove ustave EU, predvsem na področju zagotovitve popolne neodvisnosti nacionalne centralne banke.

Tabela 3: Ažurni konvergenčni kriteriji, z izračuni za evroobmočje¹ in za Slovenijo

	Inflacija Zadnjih 12 mes. ² (v %)	Dolgoročna Obrestna mera Zadnjih 12 mes. ² (v %)	Deficit v letu 2005 (v % BDP)	Javni dolg v letu 2005 (v % BDP)
Evroobmočje	2,3	3,4 ³	-2,4	70,8
Konvergenčni kriterij	2,6	5,9	-3,0	60,0
Slovenija	2,3	3,8	-1,8	29,1

Opombe:

¹Podatki so za države: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija.

²Zadnjih 12 mesecev se nanaša na povprečje podatkov do vključno marca 2006.

³Podatek za predhodni mesec.

Vir: Banka Slovenije, 2006.

Iz tabele 3 je razvidno, da Slovenija izpolnjuje konvergenčne kriterije (glede inflacije, obrestnih mer, javnofinančnega deficita in javnega dolga) za uvedbo skupne evropske valute. V referenčnem obdobju je bila 12-mesečna povprečna stopnja inflacije po HICP v Sloveniji 2,3 odstotka, torej pod referenčno vrednostjo, ki je v PES določena kot kriterij za cenovno stabilnost. Leta 2005 je imela Slovenija javnofinančni primanjkljaj v višini 1,8 odstotka BDP, kar je precej pod referenčno vrednostjo. Slovenija ni v položaju čezmernega primanjkljaja. Delež javnega dolga v BDP se je leta 2005 znižal na 29,1 odstotek ter tako ostal daleč pod referenčno vrednostjo 60 odstotkov. Povprečna raven dolgoročnih obrestnih mer je v referenčnem obdobju znašala 3,8 odstotka in je bila precej nižja od referenčne vrednosti za kriterij obrestnih mer (Konvergenčno poročilo, 2006).

2.4.1.1. Kriterij cenovne stabilnosti

ECB poudarja, da bodo morale nove države članice EU – med njimi je tudi Slovenija – svojo politiko deviznega tečaja obravnavati kot stvar skupnega interesa in si kot glavni cilj monetarne politike zastaviti stabilnost cen.

V letu 2004 je znašala inflacija (po metodi HICP⁴) 3,9 odstotka. Strokovnjaki Banke Slovenije pričakujejo, da bodo učinki odpravljanja razlik v ravni cen med Slovenijo in EMU

⁴ Kot glavni kazalec splošne ravni cen oziroma merilo inflacije vse od leta 1998 v Sloveniji uporabljamo indeks cen življenjskih potrebščin, medtem ko za mednarodne primerjave z drugimi državami EU SURS od leta 2001 izračunava tudi harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin. Za spremljanje spreminjanja cen in zagotavljanje cenovne stabilnosti na območju EU je Eurostat razvil in začel uporabljati harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin (HICP). Sprejetje Maastrichtskega sporazuma leta 1991, ki je formalno opredelil potrebo po spremljanju gibanja cen ne samo v posameznih državah, ampak tudi na celotnem

prisotni še vrsto let, v obliki zmerno višje slovenske inflacije. To velja predvsem zaradi tako imenovanega Balassa-Samuelsonovega učinka⁵, ki nastane zaradi razlik v produktivnosti menjalnega in nemenjalnega sektorja. Stroške višje inflacije bo morala Slovenija nositi sama, predvsem menjalni del gospodarstva ("tradable sector").

Medletna rast harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin (HICP) se je januarja 2005 prvič spustila pod 3 odstotke, od takrat pa niha okoli ravni 2,5 odstotkov. Pri tem nekoliko večje nihanje medletnih stopenj v primerjavi z ostalimi evropskimi državami odraža predvsem spremembe sezonskih dejavnikov in gibanja cen energentov na mednarodnih blagovnih borzah, ki imajo relativno višji vpliv na inflacijo v Sloveniji. Od novembra 2005 naprej tudi dvanajstmesečno povprečje stopenj inflacije, merjene s HICP, ne presega več referenčne vrednosti, kar pomeni, da od tega meseca naprej Slovenija izpolnjuje kriterij cenovne stabilnosti (Poročilo o denarni politiki, 2006).

Tabela 4: Inflacija, merjena z indeksom HICP

(medletne spremembe v odstotkih)					
	2005	2006			od apr. 2005 do mar. 2006
	dec.	jan.	feb.	mar.	
Inflacija po HICP	2,4	2,6	2,3	2,0	2,3
<i>Referenčna vrednost</i>					2,6
Evroobmočje	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

Opombe:

- 1) Izračun za obdobje od marca 2005 do februarja 2006 temelji na netehtanem aritmetičnem povprečju medletne odstotne spremembe v indeksu HICP za Poljsko, Finsko in Švedsko, čemur se prišteje 1,5 odstotne točke.
- 2) Evoobmočje je navedeno zgolj informativno.

Vir: Konvergenčno poročilo, 2006, str. 40.

področju EU, je narekovalo oblikovanje indeksa, ki zagotavlja metodološko osnovo za takšno spremljanje cen. CPI in HICP se med seboj razlikujeta glede zajetja izdatkov, ki se odraža predvsem v različni ponderacijski shemi, lahko pa tudi v različnem zajetju izdelkov. Uteži v CPI temeljijo na izdatkih iz anket o potrošnji gospodinjstev, uteži v HICP pa na podatkih iz nacionalnih računov. Razlike med obema indeksoma v preteklih letih v Sloveniji so bile največje pri mesečnih indeksih, pri dolgoročnih kazalcih pa so ostale neznatne.

⁵ Balassa-Samuelson učinek je posledica razvojnega dohitevanja v procesu realne konvergence manj razvitih držav, ki lovijo ekonomsko bolj razvite države. Njegov učinek je viden v realni apreciaciji domače valute in izvira iz različne produktivnosti menjalnega in nemenjalnega sektorja. Produktivnost menjalnega sektorja raste hitreje, s čemer se povečujejo tudi plače tega sektorja. Kljub nižji produktivnosti skuša nemenjalni sektor slediti tendenci rasti plač menjalnega sektorja, kar lahko doseže le z zvišanjem cen tega sektorja. To povišanje cen se izrazi kot dodatna inflacija, ki je posledica nižje produktivnosti nemenjalnega sektorja in razvojnega dohitevanja. Če je devizni tečaj fiksiran, se učinek realne apreciacije tečaja izrazi v višji stopnji inflacije, v primeru fleksibilnega tečaja pa kot realna apreciacija domače valute.

V referenčnem obdobju od aprila 2005 do marca 2006 je 12-mesečna povprečna stopnja inflacije, merjena z indeksom HICP, v Sloveniji znašala 2,3 odstotka, kar je pod referenčno vrednostjo 2,6 odstotkov za merilo cenovne stabilnosti (tabela 4).

Ocene strukturne stopnje inflacije za Slovenijo kažejo, da bo slovenska inflacija srednjeročno nihala okoli ravni, dosežene v lanskem letu. Razvojno dohitevanje pomeni višjo ravnotežno inflacijo v Sloveniji. Ocene učinkov tipa Balassa-Samuelson kažejo, da je zaradi realne konvergence ravnotežna naravna stopnja inflacije v Sloveniji za okoli 1 do 1,5 odstotne točke višja od tiste v razvitih državah evroobmočja. Potrebno je opozoriti, da gre pri tem za ravnotežen proces, ki je prisoten v okviru dobro delujoče denarne unije in ne vpliva na konkurenčnost gospodarstva. Učinki tipa Balassa-Samuelson odražajo konvergenco v ravni cen, ki poteka vzporedno s konvergenco v gospodarski razvitosti, saj je splošna raven cen v Sloveniji približno četrtno nižja od splošne ravni cen v evroobmočju.

Skupna raven cen v Sloveniji predstavlja okoli 63 odstotkov ravni cen v EU oziroma 66 odstotkov ravni cen v evroobmočju. Raven slovenskih cen tako zaostaja za ravni cen v EU za 37 odstotkov oziroma za evroobmočjem za 34 odstotkov. Predvsem zaostajajo cene v nemenjalnih dejavnostih, cene v menjalnih dejavnostih pa so primerljive s cenami v EU. Cene blaga v Sloveniji so zelo podobne cenam v EU, medtem ko so cene storitev v Sloveniji močno nižje kot v EU. V prihodnje je pričakovati hitrejšo rast cen storitev in cen v nemenjalnem delu gospodarstva. Rast cen v nemenjalnem delu gospodarstva bo hitrejša od povprečja EU. Pričakovati je, da bodo povečana tržna integracija, izboljšana sledljivost, transparentnost cen in realna konvergenca tudi v prihodnje zmanjševale razlike v ravneh cen. Razlike v ravni cen se pojavljajo tudi med državami, ki so že članice EU.

Glavna tveganja za porast inflacije v Sloveniji so povezana predvsem z naraščanjem domačega povpraševanja in nadaljnjim višanjem nadzorovanih cen. Dolgoročno bo v Sloveniji oblikovanje ugodnega okolja za cenovno stabilnost odvisno med drugim od vodenja ustrezne monetarne in fiskalne politike, ki bo morala imeti osrednjo vlogo pri nadziranju inflacijskih pritiskov, ki jih povzroča povpraševanje. Razen tega bo treba pospešiti dodatne strukturne reforme, kot je nadaljnja deindeksacija, zlasti plač in nekaterih socialnih transferjev. Pomembno bo povečati prožnost trga dela in zagotoviti, da bo zvišanje plač usklajeno z rastjo produktivnosti dela ter da bodo ob tem upoštevana gibanja v konkurenčnih državah. Enako pomembno bo nadaljevanje liberalizacije gospodarstva, da bi dodatno okrepili konkurenco na trgu izdelkov. Po ocenah Banke Slovenije znaša delež nadzorovanih cen v košarici CPI okoli 18 odstotkov. To je lahko kazalec, da so pri prožnosti trga izdelkov še možnosti za nadaljnje izboljšanje. Poleg tega bo proces dohitevanja verjetno vplival tudi na inflacijo v prihodnjih letih, čeprav je težko oceniti natančen obseg tega vpliva.

2.4.1.2. Kriterij dolgoročnih obrestnih mer

Dolgoročne obrestne mere so se od marca 2002⁶ v skladu z gibanji inflacije nižale z 9,5 odstotka na 4,68 odstotka v avgustu 2004 in so bile tako nižje od referenčne vrednosti, ki znaša 6,28 odstotka.

Tabela 5: Dolgoročne obrestne mere

(v odstotkih; povprečje podatkov za posamezno obdobje)					
	2005	2006			od apr. 2005 do mar. 2006
	dec.	jan.	feb.	mar.	
Dolgoročna obrestna mera	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8
<i>Referenčna vrednost</i>					5,9
Evroobmočje	3,4	3,4	3,6	3,7	3,4

Opombe:

- 1) Izračun za obdobje od marca 2005 do februarja 2006 temelji na netehtanem aritmetičnem povprečju stopenj obrestnih mer na Poljskem, Finskem in Švedskem, čemur se prištejeta 2 odstotni točki.
- 2) Evroobmočje je navedeno zgolj informativno.

Vir: Konvergenčno poročilo, 2006, str. 48.

V referenčnem obdobju od aprila 2005 do marca 2006 je bila povprečna raven dolgoročnih obrestnih mer v Sloveniji 3,8 odstotka, torej precej nižje od referenčne vrednosti za kriterij obrestnih mer, ki znaša 5,9 odstotka (tabela 5). Tudi razlika med dolgoročno obrestno mero v Sloveniji v primerjavi z evroobmočjem se je od leta 2002 vztrajno zmanjševala in je marca 2006 znašala približno 0,1 odstotne točke.

Zniževanje nominalnih obrestnih mer je posledično vplivalo na zniževanje realnih obrestnih mer. Znižanje realnih obrestnih mer se je odražalo v zmerni rasti zasebne porabe in zmernem kreditnem povpraševanju. Pasivne obrestne mere bank so se zniževale nekoliko hitreje od tolarskih posojilnih obrestnih mer. Te bodo prvim sledile zaradi vse večje cenovne konkurenčnosti na trgu deviznih in tolarskih posojil (Konvergenčno poročilo, 2004).

Politika obrestnih mer bo usmerjena v nadaljnje postopno zniževanje nominalnih obrestnih mer. Nominalne domače obrestne mere so še vedno omejene z dokaj visoko domačo inflacijo. Banka Slovenije bo morala pri zniževanju nominalnih obrestnih mer upoštevati zniževanje inflacije oziroma inflacijska pričakovanja. Znižanje obrestnih mer namreč ne sme povzročati prevelike povečane kreditne aktivnosti. Dejstvo je namreč, da že samo zniževanje nominalnih

obrestnih mer lahko vodi v povečano kreditno aktivnost. V primeru znižanja realnih obrestnih mer pa se bo povpraševanje po bančnih posojilih še dodatno povečalo. Padanje realnih obrestnih mer lahko med drugim privede do povečanega povpraševanja na trgu kapitala, kjer pa je ponudba omejena. Raven realnih obrestnih mer mora biti še vedno na ravni, na kateri ne bo prišlo do prehitrega in premočnega pritiska zaradi povečanja kreditne aktivnosti bank in povečanja domačega osebnega povpraševanja (Uresničevanje kratkoročnih usmeritev denarne politike, 2003).

Maastrichtski kriteriji določajo, da višina dolgoročnih obrestnih mer v državi članici EU ne sme presegati povprečja obrestnih mer treh držav članic z najnižjo stopnjo inflacije za več kot dve odstotni točki. Višina obrestne mere kaže na zaupanje vlagateljev v finančne instrumente in hkrati odraža njihova inflacijska pričakovanja. Slovenija izpolnjuje maastrichtski kriterij glede višine obrestne mere⁷.

Razmik med referenčno vrednostjo in slovenskimi dolgoročnimi obrestnimi merami se je vztrajno in močno zmanjševal do začetka leta 2005, nato pa se je ustalil na sorazmerno nizki ravni.

Gledano v celoti, so se dolgoročne obrestne mere v Sloveniji vztrajno približevale obrestnim meram v evroobmočju, kar kaže predvsem na zaupanje trgov v splošna gospodarska in fiskalna gibanja v Sloveniji ter kredibilno denarno politiko in politiko deviznega tečaja.

2.4.1.3. Kriterij deviznega tečaja

Naloga Banke Slovenije je vodenje politike deviznega tečaja kot stvar skupnega hotenja. To pomeni, da se spreminjanje deviznega tečaja ne sme uporabljati za doseganje konkurenčnih prednosti v trgovinski menjavi. Notranji trg EU naj ne bi bil ogrožen s prekomernimi nihanjem med evrom in drugimi valutami v EU, ki bi motili trgovinske tokove med državami članicami.

Slovenija je oktobra 1991 sprejela režim drsečega deviznega tečaja. Tolar se je počasi razvrednoteval nasproti nemški marki in pozneje evru. Glede na nekajletno zmerno gospodarsko rast in disciplinirano fiskalno politiko strokovnjaki smatrajo, da je Slovenija dosegla ravnotežje deviznega tečaja. Slovenija je proračunsko stabilna, ima uvedeno proračunsko disciplino in je že zadnjih nekaj let pripravljena na prehod k novi valuti.

Slovenski tolar je sodeloval v ERM2 od 28. junija 2004, to je približno 22 mesecev od dveletnega referenčnega obdobja od maja 2004 do aprila 2006 (tabela 6). Centralni tečaj je bil določen pri 239,640 tolarja za evro s standardnim razponom nihanja ± 15 odstotkov. Od

⁶ Marec 2002 je bil prvi mesec, za katerega so na voljo podatki o referenčni dolgoročni obrestni meri v Sloveniji.

⁷ Za izračun dolgoročne obrestne mere v Sloveniji je vzeta tolarška obveznica RS s fiksno obrestno mero, kjer se upoštevajo kuponske obrestne mere in ne donosnost do dospelja kot zahteva maastrichtski kriterij.

vstopa v mehanizem se je tečaj tolarja gibal v zelo ozkem pasu okrog centralne vrednosti do evra.

Tabela 6: Stabilnost deviznega tečaja

Sodeluje v mehanizmu deviznih tečajev (ERM 2)	da	
Sodeluje od	28.junija 2004	
Devalvacija dvostranskega centralnega tečaja na pobudo države	ne	
Največji odklon navzgor ali navzdol	Največji odklon navzgor	Največji odklon navzdol
Od 28. junija 2004 do 28. aprila 2006		
Evro	0,1	-0,2

Opomba: Najvišji odklon v odstotkih od centralnega tečaja ERM2. Desetdnevno drseče povprečje dnevni podatkov, zbranih v dnevih poslovanja.

Vir: Konvergenčno poročilo, 2006, str. 46.

Banka Slovenije je začasno intervenirala na deviznih trgih kmalu po vstopu v ERM2, da bi nakazala svojo namero, da bo nominalni tečaj tolarja ohranjala blizu centralnega tečaja (Konvergenčno poročilo, 2006). Centralna banka je uspešno vzdrževala stabilen tečaj tolarja do evra, obenem pa domače kratkoročne obrestne mere ohranjala nad ravno obrestnih mer v evroobmočju. Nihanja tečaja evra je preprečevala z uporabo začasnega odkupa in prodaje deviz (devizni swap)⁸.

Ustreznost centralnega tečaja se ne kaže le v stabilnosti deviznega tečaja, temveč se tudi odraža v notranjem in zunanjem ravnovesju. Stabilnost cen kaže na odsotnost inflacijskih pritiskov, ki bi izhajali iz podcenjene domače valute, medtem ko praktično izravnani tekoči račun odraža dejstvo, da domača valuta ni precenjena. Stanje tekočega računa sicer ni eden od osnovnih kriterijev nominalne konvergence, vendar bi močan porast primanjkljaja tekočega računa znotraj ERM2 po vsej verjetnosti sprožil dvome o ustrezni naravnosti tečaja, katerega preizkus ustreznosti je navsezadnje poglaviti razlog bivanja v ERM2.

Kriterij stabilnosti deviznega tečaja predpisuje dveletno sodelovanje v ERM2 in nihanje deviznega tečaja v dovoljenih mejah brez devalvacij pred sprejetjem države v tretjo stopnjo oziroma fazo oblikovanja EMU. Slovenija izpolnjuje konvergenčni kriterij stabilnosti deviznega tečaja.

⁸ Ta instrument poslovnim bankam omogoča, da pridobijo likvidnost v domači valuti s sedemdnevno zamenjavo deviznih imetij v centralni banki.

2.4.1.4. Kriterij proračunskega stanja države

Proračunskega primanjkljaja je po metodologiji ESA 95⁹ v zadnjih letih zelo blizu meje treh odstotkov. V primerjavi z drugimi članicami EU ima Slovenija nizko stopnjo proračunskega primanjkljaja v BDP. Visoki proračunski primanjkljaji ustvarjajo pritiske na tečaj in na makroekonomsko ravnotežje. Ti namreč terjajo večje potrebe po zadolževanju, kar lahko privabi špekulativne prilive ali okrepitev nerezidenčnih računov (Bilten javnih financ, 2005).

Slovenija že dalj časa izpolnjuje kriterij proračunskega stanja države. Od leta 2002 se je njen javnofinančni primanjkljaj gibal pod referenčno vrednostjo 3 odstotkov BDP, dolg sektorja države pa se nahaja krepko pod referenčno vrednostjo 60 odstotkov BDP. Zadnji revidirani podatki, skladni z metodologijo ESA 95, prikazujejo postopno zmanjševanje proračunskega primanjkljaja za 0,5 odstotne točke BDP v letih 2004 in 2005, medtem ko se dolg sektorja države, merjen kot delež BDP, v zadnjih dveh letih skorajda ni spremenil.

V času sodelovanja države v ERM2 in kasneje v EMU ima fiskalna politika pomembno vlogo pri stabilizaciji gospodarstva, kar še posebno velja v primeru asimetričnih šokov, ki lahko prizadenejo posamezne države. Fiskalna politika namreč ostaja v pristojnosti posameznih držav in je poleg fleksibilnosti trga dela na razpolago za prilagoditev asimetričnim šokom (Čufer et al., 2004, str. 28).

Vendar pa je delovanje fiskalne politike v EU omejeno z maastrichtskima kriterijema za prevzem evra ter s Paktom stabilnosti in rasti po prevzemu evra, ki se nanašajo na širše opredeljeno državo. V Sloveniji sestavljajo širše opredeljeno državo poleg ožje države (državni proračun) še lokalne skupnosti ter Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) in Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS).

Slovenija je glede kriterija proračunskega primanjkljaja v zelo dobrem položaju v primerjavi z novimi in tudi nekaterimi starimi članicami EU. Scenarij majhnega primanjkljaja v času sodelovanja Slovenije v ERM2 ima za cilj, poleg izpolnjevanja maastrichtskega kriterija, tudi zagotavljanje makroekonomske stabilnosti ter oviranje potencialnih špekulativnih napadov na domačo valuto. Na ta način bo fiskalna politika podpirala napore Banke Slovenije pri vodenju obstoječe tečajne politike.

Glavni ukrepi v Sloveniji se nanašajo na omejevanje stroškovnih pritiskov, ki izvirajo iz nadzorovanih cen in povišanja davčnih obremenitev, hkrati pa tudi na tiste cene, ki so pod posrednim vplivom vlade. Na ta način posredno in neposredno nadzorovane cene ne bi smele rasti hitreje kot znaša stopnja inflacije, ki še omogoča prevzem evra. Posredno bo na cene vplivala z usklajeno politiko trošarin in taks, kratkoročno pa tudi z uporabo zakonsko

⁹ Metodologija Evropskega sistema računov (ESA 95) je osnova za pripravo poročila o primanjkljaju in dolgu države in temelji na vrednotenju po obračunskem načelu. Vse prihodke in odhodke se zajame v obdobju, ko so na njihovi osnovi nastale terjatve in obveznosti države oziroma so prihodki in odhodki nastajali, ne glede na to, kdaj so bili plačani.

omogočenega nadzora nad cenami, ki se oblikujejo monopolno ali na administrativni način. Z restriktivnim načrtovanjem in nadziranjem javnofinančnih odhodkov bo omejila rast neinvesticijske javne porabe, hkrati pa si bo prizadevala za nadaljnje spreminjanje usklajevalnega mehanizma plač v javnem sektorju ter mehanizme valorizacije transferov tako, da bo zagotovljena javnofinančna vzdržnost in ohranjena realna raven transferov za preživetje (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003).

Za leto 2006 v primerjavi z letom 2005 ni pričakovati večjih razlik v primanjkljaju, ugodno makroekonomsko stanje in obseg načrtovanega primanjkljaja pa zagotavljata, da bo Slovenija še naprej izpolnjevala kriterij proračunskega stanja države.

2.4.2. Realni kriteriji

Vzporedno s procesom nominalne konvergence v Sloveniji poteka proces realne konvergence. Realna konvergenca (strukturna skladnost in dohitevanje gospodarske razvitosti obstoječih držav članic EU) sicer ni v nobenem od dokumentov ECB ali Evropske komisije postavljena kot formalni pogoj za vstop v EMU, je pa čim hitrejša gospodarska rast vsekakor prvi cilj vseh držav v tranziciji, prav tako pa tudi same EU, ker bi gospodarsko zaostale države članice, predstavljale regije, ki bi bile fiskalno breme razširjene EU (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003).

Realna konvergenca se namreč nanaša na postopno odpravljanje razlik v gospodarski razvitosti med novimi in starimi državami članicami EU. Temelji na konvergenci produktivnosti. Povišanje produktivnosti povečuje dohodek, kar vpliva na povečanje blaginje prebivalstva in izenačevanje v kategorijah kot so BDP na prebivalca, plače in raven cen. Čeprav realna konvergenca ni pogoj za vstop v EMU, je zanimiva tako za nove kot stare države članice EU. Za nove članice pomeni boljšo kakovost življenja prebivalcev in višjo konkurenčnost. Za stare članice EU pa povečanje življenjske ravni prebivalstva v novih članicah EU pomeni manjši pritisk ekonomskih migrantov na njihove trge delovne sile, nižja pa bo tudi cena širitve. Realna konvergenca med novimi državami članicami EU ter starimi državami članicami EU je gibanje ekonomskih kazalcev proti povprečju EU. Ti kriteriji tudi niso kvantificirani tako kot so določeni nominalni konvergenčni kriteriji.

Izpolnjevanje nominalnih in realnih kriterijev je med seboj tesno povezano. Strukturne reforme, ki odpravljajo ovire na ponudbeni strani gospodarstva in so del realne konvergence, izboljšujejo razmere za gospodarsko rast in so običajno spodbuda k oblikovanju okolja nizke inflacije in obrestnih mer. Na drugi strani pa nominalna konvergenca z zaježitvijo inflacijskih pričakovanj in zagotavljanjem stabilnejšega makroekonomskega okolja na daljši rok pozitivno vpliva na odločitve ekonomskih subjektov in tako podpira realno konvergenco (Delakorda, 2003, str. 39).

EU razume realno konvergenco kot razvojno dohitevanje ali približevanje ravni BDP na prebivalca v državah kandidatkah povprečju EU, pa tudi kot izpeljavo nujnih strukturnih reform in nasploh dokončanje tranzicije.

Zahteva po realni konvergenci je razdeljena na:

- *dohodkovno konvergenco*, ki se nanaša predvsem na raven BDP na prebivalca ter raven cen in
- *strukturno konvergenco*, ki zajema reformo institucionalnega okvira, v katerem posluje gospodarstvo. Pri tem mislimo predvsem na vzpostavitev ustreznih in učinkovitih institucij, zakonodajnega okvira ter prevzem mednarodno uveljavljenih standardov poslovanja.

Realna dohodkovna in strukturna konvergenca sta močno povezani, strukturno konvergenco in institucionalne reforme lahko obravnavamo kot podlago bolj ugodnega poslovnega okolja in učinkovitejše alokacije finančnih sredstev v prihodnosti, medtem ko realno dohodkovno konvergenco običajno merimo z BDP na prebivalca kar je tudi pokazatelj razvitosti države (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003).

2.4.2.1. Dohodkovna konvergenca

Dohodkovna konvergenca je eden od neformalnih kriterijev realne konvergence. To naj bi bil eden od kriterijev stopnje razvitosti posameznega gospodarstva. Meri se z BDP na prebivalca po pariteti kupne moči. Slovenski BDP na prebivalca je blizu 77 odstotkov povprečja EU. Slovenija presega druge države kandidatke in že dohiteva najmanj razvite članice EU (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003).

Razvojno oziroma dohodkovno dohitevanje je dolgotrajen proces. Dejstvo je, da bodo države kandidatke potrebovale kar nekaj let oziroma nekaj deset let, da bodo razvojno dohitele sedanje najrazvitejše države EU oziroma EMU. Ob tem se postavlja vprašanje ali je monetarna integracija med državami na različni stopnji ekonomske razvitosti sploh mogoča oziroma priporočljiva. Zgodovina monetarnih integracij, ki zajemajo države s precej različno ravni BDP na prebivalca dokazuje, da je to mogoče. Pomembneje za preživetje monetarne unije od enake stopnje gospodarske razvitosti držav članic je pripravljenost in zavezanost držav članic monetarne unije, da vodijo odgovorne in usklajene finančne monetarne in fiskalne politike (Lavrač, 2002, str. 1).

2.4.2.2. Strukturna konvergenca

Merjenje strukturne konvergence (izpolnjevanje potrebnih strukturnih reform in s tem zaključek procesa tranzicije) je problematično, saj je ni mogoče kvantitativno določiti. Možno

je uporabiti le rezultate anket. Eno takšnih anket je naredila Svetovna banka v letu 2001, kjer je analizirala kakovost državne uprave, ki upošteva kazalce odgovornosti vlade pri njenih odločitvah, stopnjo razvitosti pravnega sistema, učinkovitost državne uprave in kakovost pravne ureditve. Izidi ankete kažejo, da Slovenija pri vseh kazalcih nekoliko zaostaja za povprečjem posameznih držav EU, a je primerljiva z Italijo, Portugalsko in Grčijo, v nekaterih pokazateljih (npr. pri odgovornosti vlade pri sprejemanju odločitev in pri kakovosti pravne ureditve) pa tudi s Francijo in Belgijo (Delakorda, 2003, str. 53).

Kljub temu, da realna konvergenca ni formalni kriterij za prevzem evra in je pogosto omenjena kot neformalna zahteva, pa Slovenija že zadošča tudi tem kriterijem.

2.4.3. Pakt stabilnosti in rasti

Uvedba evra pomeni šele začetek zahtevne naloge – konvergenčna merila morajo države izpolnjevati tudi potem, ko so že uvedle skupno valuto, da s tem zagotavljajo stabilnost evroobmočja. V razmerah, ko se na gospodarska nihanja ne morejo več odzivati s prilagajanjem tečaja svoje valute, morajo voditi vzdržno javno-finančno politiko in usklajevati svoje gospodarske politike. Zato so leta 1997 članice sprejele Pakt stabilnosti in rasti (pakt), v katerem so se zavezale k vodenju vzdržne proračunske politike. Na nek način skupna valuta odvrača države od skušnjav, da bi povečevale javno zadolževanje v obdobju nižje gospodarske rasti. Ključna določila pakta so (Pakt stabilnosti in rasti, 2006):

- srednjeročno zagotoviti uravnotežen proračun oziroma proračun s presežkom;
- proračunski primanjkljaj posamezne članice ne sme preseči treh odstotkov njenega BDP, medtem ko javni dolg države z evrom ne sme presegati 60 odstotkov BDP;
- vzpostavitev mehanizma za preverjanje izpolnjevanja meril, ki Evropski komisiji omogoča, da proti državi, ki krši pravila območja evra o proračunskem primanjkljaju in javnem dolgu, uvede postopek; ta se lahko konča z letno globo v višini največ pol odstotka BDP države.

Pakt vse države EU zavezuje k načelu uravnoteženega ali skoraj uravnoteženega proračuna v srednjeročnem obdobju. Z drugimi besedami, države članice EU ne smejo trošiti več, kot zaslužijo. Tako se lahko izognejo kopičenju dolgov, zaradi česar so morale vlade v preteklosti zviševati davke ali zniževati izdatke, namenjene državljanom in za naložbe (Prizadevanje za rast, Gospodarstvo EU, 2003).

Če se gospodarska rast upočasni, se davčni prihodki zmanjšajo, ker podjetja slabše poslujejo, potrošniki manj trošijo, vlade pa morajo več denarja prispevati za kritje brezposelnosti. V takih okoliščinah je določeno dodatno zadolževanje lahko upravičeno. Če pa do tega pride, ko

so proračuni zdravi, imajo vlade dovolj manevrskega prostora, da svoj primanjkljaj obdržijo pod tri odstotke BDP.

Pakt ni prisilni jopič. Vladam dovoljuje, da presežejo mejo treh odstotkov, če pride do izjemnih okoliščin. Gospodarstva lahko zaidejo v stisko brez krivde vlad, ki jih upravljajo. Nepredvideni dogodki lahko zamajejo mednarodno gospodarstvo – na primer teroristični napadi v Združenih državah Amerike septembra 2001 ali rast cen nafte pred vojno v Iraku leta 2003 (Prizadevanje za rast, Gospodarstvo EU, 2003).

Če država članica pravila pakta prekrši brez utemeljenega razloga, je opozorjena, da mora kršenje čim prej odpraviti. V nasprotnem primeru lahko Evropska komisija in druge države EU uvedejo korektivne ukrepe. Če to ne bi zadoščalo za saniranje proračuna, bi morala neposlušna država članica pri Evropski komisiji položiti denar, ki se ne obrestuje. Če tudi to še ne bi prepričalo države članice, da bi uredila svoje finance, bi lahko ta denar v celoti izgubila. To je lahko upravičeno, saj lahko presežni primanjkljaj v eni državi EU negativno vpliva na vse druge države.

Problem pakta je v pretiranem poudarjanju strogih fiskalnih pravil, kar zmanjšuje fleksibilnost fiskalne politike v EMU. Ker predstavlja fiskalna politika enega izmed blažilcev asimetričnih šokov, obstaja zaradi pakta nevarnost, da bo ob odsotnosti dovolj obsežnega evropskega proračuna in instrumenta deviznega tečaja vloga nacionalnih proračunov kot avtomatičnih stabilizatorjev močno ovirana, recesije pa bodo zaradi tega globlje (De Grauwe, 2003, str. 218). Kljub temu osnovna želja po zmanjšanju javnega dolga (preko izravnane proračuna) ni slaba, saj visoke ravni javnega dolga prav tako zmanjšujejo manevrski prostor fiskalne politike.

3. POLITIKA DEVIZNEGA TEČAJA IN MEHANIZEM DEVIZNIH TEČAJEV ERM2

Mehanizem deviznega tečaja – ERM2¹⁰ (Exchange Rate Mechanism II) ni režim deviznega tečaja ampak okvir za različne režime deviznega tečaja (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003). Je večstranski sistem fiksnih, a prilagodljivih deviznih tečajev s srednjim tečajem in standardnimi mejami nihanja $\pm 15\%$. V ta mehanizem so vključene valute držav članic EU, ki še niso prevzele evra kot svoje valute, a to nameravajo storiti v bližnji prihodnosti. Sodelovanje v ERM2 je obvezno in se obravnava kot maastrichtski kriterij stabilnosti tečaja.

Zakonsko ogrodje ERM2 je urejeno z resolucijo Evropskega sveta, 16. junija 1997, o ustanovitvi mehanizma deviznih tečajev, natančni operativni postopki pa s pogodbo med ECB

¹⁰ ERM2 (angl. Exchange Rate Mechanism) je naslednik ERM. Vzpostavljen je bil z resolucijo Evropskega sveta leta 1997. ERM2 služi kot okvir različnim tečajnim sistemom držav članic EU, ki še niso prevzele evra kot svoje valute.

in nacionalnimi centralnimi bankami zunaj evroobmočja. ERM2 deluje kot sistem za uravnavanje deviznih tečajev med valutami držav pristopnic, ki sodelujejo v mehanizmu in evrom, ki igra vlogo konvergenčnega merila za pridružitve v evroobmočje. Pri tem je treba izpostaviti, da je stabilnost deviznega tečaja izrecno podrejena primarnemu cilju stabilnosti cen. Na podlagi teh dokumentov lahko izpostavimo tri pomembnejša področja (Novak, Kovačič, 2004, str. 45):

1. določitev centralnega tečaja do evra;
2. določitev pasu nihanja deviznega tečaja;
3. posegi na deviznem trgu.

ERM2 ima v skladu z določbami resolucije dve vlogi. Po eni strani deluje kot sistem za uravnavanje deviznih tečajev med valutami držav članic, ki sodelujejo v mehanizmu in evrom, po drugi pa igra vlogo pri konvergenčnih merilih za pridružitve evru. Prva vloga temelji na dveh ključnih določbah v resoluciji, ki pravita, da je trajna konvergenca gospodarskih temeljev predpogoj za trajno stabilnost deviznih tečajev, hkrati pa naj bi mehanizem deviznih tečajev pomagal zagotoviti, da bodo države članice izven evroobmočja, ki sodelujejo v mehanizmu, usmerjale svoje politike k stabilnosti in hitrejši konvergenci, ter bi jim tako pomagal pri njihovih prizadevanjih za prevzem evra. Obe določbi kažeta, kako je mehanizem zasnovan za uravnavanje kompleksnega odnosa med gospodarskimi temelji in stabilnostjo deviznega tečaja. Drugo vlogo ERM2 opredeljuje 121. člen PES in z njim povezan Protokol o konvergenčnih merilih, ki je priloga k tej pogodbi. Tako ERM2 deluje kot preizkusno obdobje tako za srednji tečaj kot za trajnost konvergence nasploh (Uradno stališče Sveta ECB o vprašanjih deviznega tečaja držav pristopnic, 2003).

Razpon nihanja, v katerem se lahko giblje tržni tečaj, se določi na podlagi izbranega centralnega tečaja. Od te lahko odstopa največ v višini $\pm 15\%$, država članica ERM2 pa lahko unilateralno (ali bilateralno v dogovoru z ECB ali s centralno banko kakšne druge države članice) določi tudi ožji pas gibanja tečaja od predvidenih $\pm 15\%$. Razpon nihanja je pomemben zaradi interveniranja v podporo valuti države članice.

Ker ERM2 ni režim deviznega tečaja, bosta dinamika in trend gibanja tržnega tečaja valute države članice ERM2 odvisna od izbranega režima deviznega tečaja ter od ravni vstopnega tečaja glede na centralno pariteto. S pasom $\pm 15\%$ odstopanja od centralne paritete je zagotovljena relativno visoka fleksibilnost določanja tržnega tečaja, s tem pa tudi veliko možnosti izbire režima deviznega tečaja. To dejstvo omogoča več možnih scenarijev monetarne politike ERM2.

Osnovni pojmi, ki so povezani z ERM2 so:

- *Centralni tečaj*; je v sistemu ERM2 fiksno določeno razmerje med valuto države, ki sodeluje v ERM2 in evrom. Dogovor o centralnem tečaju je multilateralen in ga sprejme država kandidatka za vstop v ERM2 v soglasju z ECB.

- *Ravnovesni tečaj*; se lahko v času tudi spreminja, to je odvisno predvsem od dolgoročnih dejavnikov kot sta na primer produktivnost in strukturne reforme. Centralni tečaj za posamezne članice v trenutku vstopa in v času trajanja članstva v ERM2 zaradi nominalne in realne konvergence ne bo nujno enaka ravnovesnemu tečaju, ki zagotavlja notranje in zunanje ravnovesje.
- *Vstopni tečaj*; je zatečeni tržni tečaj ob vstopu v ERM2. Odstopa lahko od centralnega tečaja zaradi dejstva, da tržni tečaj ob vstopu v ERM2 ne odraža ravnovesnega tečaja.
- *Razmerje do evra*; se določi že ob vstopu v ERM2 in se lahko v času, ko je valuta države v ERM2, spreminja z revalvacijo ali devalvacijo. Tečaj zamenjave z evrom ob vstopu v EMU ne bo nujno enak centralnemu tečaju, ki bo veljal do takrat. Tečaj zamenjave tolarja z evrom se je določil na posebnih pogajanjih. Centralni tečaj tolarja je tudi tečaj zamenjave tolarja z evrom ob vstopu Slovenije v EMU.
- *Razpon nihanja*; v katerem se lahko giblje tržni tečaj, se določi na podlagi izbrane centralne paritete. Od te lahko odstopa največ v višini $\pm 15\%$, država članica ERM2 pa lahko unilateralno (ali bilateralno v dogovoru z ECB ali s centralno banko kakšne druge države članice) določi tudi ožji pas gibanja tečaja od predvidenih $\pm 15\%$. Razpon nihanja je pomemben zaradi interveniranja v podporo valuti države članice.

Obdobje sodelovanja v ERM2 ni časovno omejeno. Tako na primer Danska sodeluje znotraj ERM2 že več let, čeprav kratkoročno ne namerava prevzeti evra. Določeno pa je najkrajše obdobje sodelovanja v ERM2, in sicer je treba za prevzem evra izpolnjevati kriterij tečajne stabilnosti vsaj dve leti.

3.1. VSTOP V MEHANIZEM ERM2

Odločanje v zvezi s časovnim načrtom vstopa in trajanjem sodelovanja v ERM2 bi moralo temeljiti na tem, kako sodelovanje v mehanizmu povečuje možnost držav članic, da dosežejo trajno konvergenco gospodarskih temeljev. Splošni cilj tega postopka naj bi bila krepitev makroekonomske stabilnosti v novih državah članicah, kar predstavlja najboljši možni prispevek k trajni rasti in realni konvergenci. Nove države članice bi morale pred vstopom tudi preučiti, kako pomembna je neodvisnost njihove monetarne politike v danem trenutku, na drugi strani pa kako lahko omejevanje prilagodljivosti deviznega tečaja pomaga utrditi pričakovanja in spodbuditi zdravo makroekonomsko in strukturno politiko ter tako pospešiti realno in nominalno konvergenco. Sodelovanje v ERM2 sicer samo po sebi ne zagotavlja ustreznih makroekonomskih strukturnih politik, lahko pa deluje kot katalizator in tako poveča disciplinski učinek takih političnih usmeritev (Uradno stališče Sveta ECB o vprašanjih deviznega tečaja držav pristopnic, 2003).

Članstvo v ERM2 je predpogoj za dokončen prevzem evra. Lahko se začne kadarkoli po pristopu k EU. Posamezna država članica lahko postopek za vstop v ERM2 začne kadarkoli in ne glede na posebne datume v letu.

Vstop v ERM2 ni odvisen od vnaprejšnjih meril ali predpogojev, ki bi jih bilo treba izpolniti za pridružitve mehanizmu. Za vstop sta potrebna članstvo v EU in pa dogovor med posamezno državo članico, državami članicami evroobmočja, ECB in drugimi državami članicami, ki sodelujejo v mehanizmu, o pomembnih parametrih deviznega tečaja bodoče članice. Vendar pa je za zagotovitev nemotenega sodelovanja v ERM2 treba pred začetkom sodelovanja v mehanizmu sprejeti pomembnejše prilagoditve ekonomskih politik, na primer v zvezi z liberalizacijo cen in fiskalno politiko, ter voditi kredibilno politiko fiskalne konsolidacije. Razen tega je, kot pri vsakem režimu deviznih tečajev, sodelovanje v ERM2 le eden izmed elementov celotnega okvira ekonomskih politik in se ga zato ne bi smelo obravnavati ločeno. Biti mora združljivo z drugimi elementi tega celotnega okvira ekonomskih politik, zlasti z denarno, fiskalno in strukturno politiko (Uradno stališče Sveta ECB o vprašanjih deviznega tečaja držav pristopnic, 2003).

Tveganje zgodnjega vstopa v ERM2 je povezano z dejstvom, da država pristopnica v sedanjem trenutku ne ve zagotovo, ali bo sposobna ostati v mehanizmu ERM2 le dve leti. Najbolj črn scenarij je, da država vstopi v ERM2 ter iz sistema ne more izstopiti več let. S tem je izpostavljena nevarnostim špekulativnih napadov. V državi tako lahko pride do finančne krize in s tem večjega odstopanja od konvergenčnih kriterijev, s tem pa je vstop v območje evra prestavljen v nedoločeno prihodnost. Poznejši vstop omogoča državi pristopnici sicer večjo pripravljenost, a to še ne pomeni jamstva za izpolnitev nominalnih kot tudi realnih konvergenčnih kriterijev v prihodnosti. Poznejši vstop naj bi bil primeren za države, ki so prepričane, da ne bodo sposobne vstopiti v območje evra daljše obdobje, na primer do leta 2010. V tem primeru bi bilo smiselno preložiti datum vstopa v ERM2, dokler ni dosežena zadovoljiva stopnja realne konvergence in dokler se kapitalski pritoki, povezani z dokončanjem strukturnih reform, predvsem privatizacije, ne absorbirajo v večji meri.

3.2. RAZLOGI ZA ZGODNJO VKLJUČITEV V ERM2

Ključno vprašanje je, ali je bilo za Slovenijo bolje, da se je kar najhitreje (kmalu po vstopu v EU) vključila v ERM2, ali pa bi bilo bolje s tem še nekoliko počakati. Na prvi pogled je videti logično, da si tiste države, ki si želijo čim hitreje prevzeti evro (med njimi je tudi Slovenija), želijo kar najhitreje vključiti v mehanizem deviznih tečajev ERM2. Vendarle pa lahko rečemo, da je zadeva nekoliko bolj zapletena.

Mnogi ekonomisti so do ERM2 kritični in opozarjajo, da je ERM2 potencialno nestabilen in nevaren mehanizem deviznih tečajev. Bistvo problema je v tem, da je ERM2 vmesni režim

fiksne, toda prilagodljivega deviznega tečaja, ki kot takšen izpostavlja valute nevarnosti napadov špekulativnega kapitala, medtem ko so možnosti obrambe tečaja šibke. Verjetno bi se bilo zato najbolje kar izogniti sodelovanju v ERM2, vendar to ni možno, ker je ERM2 obvezen korak na poti do evra. Druga najboljša strategija je seveda čim krajše bivanje v ERM2, torej obvezni dve leti. Vsako daljše sodelovanje v ERM2 države pristopnice le dodatno izpostavlja nevarnostim, kar ima lahko za posledico, da se začnejo prevzemu evra celo oddaljevati, ne pa približevati. Dejstvo je, da je pri hitrem vključevanju v ERM2 največja nevarnost v tem, da lahko država obtiči v ERM2, če po dveh letih iz njega ne more izstopiti in prevzeti evra. To pa se lahko zgodi iz dveh razlogov:

- če ne bi uspela pravočasno izpolniti maastrichtskih kriterijev, kar je odvisno od države same in
- če pristojne evropske institucije članic EU še ne bi želele prepustiti v območje evra (na voljo imajo različne mehanizme, da s tem zavlačujejo), kar je s stališča teh držav zunaj njihove kontrole.

Poglavitna slabost odloženega vključevanja v ERM2 je, da država s tem prelaga tudi možnosti za prevzem evra. Če je mogoče pričakovati, da bodo države deležne neto koristi vstopa v EMU, potem je razumljivo, da si želijo čimprej vključitev v skupno valutno območje, da bi čim prej realizirale pričakovane neto koristi. Dodatni argument v prid zgodnji vključitvi držav kandidat v EMU izvira iz dejstva, da so se morale že med pogajanja z EU skoraj popolnoma odpreti mednarodnim tokovom kapitala. Ko bodo te države vstopile v EMU, njihove valute in devizni tečaji ne bodo več mogli biti predmet napadov špekulativnega kapitala, v primeru resnejših motenj pa bodo lahko računale na plačilnobilansno podporo ECB. Prav tako je pomembno, da se Slovenija zadrži v ERM2 najkrajše možno obdobje. Upočasnjeno izvajanje strukturnih reform lahko podaljša čas bivanja v ERM2 nad minimalno zahtevano obdobje, kar bi ogrozilo vključitev v EMU, povzročilo izgubo konkurenčnosti, gospodarske izgube in visoko brezposelnost v menjalnem sektorju. Zaradi odpravljanja socialnih posledic takega stanja bi se izdatki proračuna precej povečali, to pa bi vplivalo na nestabilnost finančnega sektorja kot celote (Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003). Odlaganje hitrega prevzema evra samo še povečuje verjetnost takih scenarijev.

3.3. DOLOČITEV PASU NIHANJA DEVIZNEGA TEČAJA

Kot je bilo omenjeno že zgoraj, je mogoče na zahtevo posamezne države pristopnice določiti razpon nihanja deviznega tečaja, ki je ožji od standardnega ± 15 odstotkov. Take odločitve so sprejete za vsako državo posebej na podlagi specifičnih lastnosti le-te. V nadaljevanju bomo na podlagi ekonomske teorije in preteklih izkušenj držav članic predstavili nekaj splošnih prednosti in slabosti ožjega oziroma širšega pasu nihanja (Novak, Kovačič, 2004, str. 46).

3.3.1. Prednosti in slabosti ožjega pasu nihanja

V primeru izbire ožjega pasu nihanja deviznega tečaja od ± 15 odstotkov (to je 2,25 odstotkov) oziroma bolj fiksnega režima deviznega tečaja, lahko govorimo o naslednjih prednostih:

- predstavlja jasno nominalno sidro, ki prispeva k kredibilnosti monetarne politike in s tem nadzor nad inflacijo. Primeren je predvsem v državah, ki so imele ustaljeno višjo stopnjo inflacije zaradi pomanjkanja kredibilnosti monetarnih oblasti;
- zmanjšanje neodvisnosti monetarne oblasti spodbudno vpliva na fiskalno disciplino in strukturne reforme, saj bodo le-te bistvene pri vzdrževanju stabilnega deviznega tečaja;
- omejena nominalna spremenljivost deviznega tečaja zmanjša obrestno premijo na deželno tveganje. To je značilno predvsem za države, pri katerih so se v preteklosti pojavljale deprecije domače valute;
- stabilnost deviznega tečaja bo pospešila gospodarsko integracijo s preostalimi članicami evroobmočja.

Izpostavimo pa lahko tudi nekaj slabosti bolj fiksnega režima deviznega tečaja:

- težje je upravljati s spremenljivimi kapitalskimi tokovi in špekulativnimi napadi. Kapitalski prilivi lahko namreč povzročijo pritiske na izbrani centralni tečaj oziroma na ožji pas nihanja in pri odsotnosti sterilizacije znižajo obrestne mere in povečajo ponudbo denarja, kar je v nasprotju s stabilno inflacijo. Pri kapitalskih odlivih pride do nasprotnih učinkov, kar je še bolj problematično, če upoštevamo, da ima večina kandidatov za prevzem evra primanjkljaj v tekočem računu plačilne bilance;
- za države, ki imajo velik strukturni primanjkljaj in večjo rigidnost delovne sile je lahko problematično, če v razmerah asimetričnega šoka ob odsotnosti monetarne politike in instrumentov deviznega tečaja prepustimo težo ureditve razmer fiskalni politiki, plačam in cenam. Visoka stopnja usklajenosti gospodarskega cikla z državami evroobmočja takšno tveganje zmanjša, vendar ga popolnoma ne odpravi;
- pomanjkanje monetarne samostojnosti lahko zmanjša fleksibilnost centralne banke, da v primeru finančne krize ravna v skrajni sili kot posojilodajalec.

3.3.2. Prednosti in slabosti širšega pasu nihanja

Poglejmo še prednosti in slabosti izbire širšega pasu nihanja deviznega tečaja v višini ± 15 odstotkov oziroma bolj fleksibilnega režima deviznega tečaja. Prednosti širšega pasu so v glavnem slabosti ožjega in so predvsem naslednje:

- omogoča več časa za ugotovitev, kakšen je ravnotežni devizni tečaj;
- bolj neodvisna monetarna politika omogoča zmanjšanje inflacije s pomočjo nominalne apreciacije;

- večja spremenljivost deviznega tečaja zmanjšuje možnost špekulativnega priliva kapitala zaradi povečanega valutnega tveganja;
- omogoča več prostora za realno apreciacijo ravnotežnega deviznega tečaja, ki je posledica procesa dohitevanja držav članic EU.

Seveda pa obstajajo slabosti takšne izbire:

- večja spremenljivost deviznih tečajev lahko zaradi povečanega valutnega tveganja oteži sprejemanje odločitev pri finančnih in trgovskih poslih;
- v državah z večjim dolgom, denominiranim v tuji valuti, lahko večje deprecije deviznega tečaja poslabšajo javno in zasebno premoženjsko stanje;
- preveč ambiciozna protiinflacijska politika lahko z vzdrževanjem visokih obrestnih mer in širšega pasu nihanja vpliva na povečan priliv kratkoročnega kapitala in na precenjenost valute. Rezultat je lahko zmanjšanje mednarodne konkurenčnosti ter povečanje zunanjega neravnotežja.

3.4. ŠIRŠI ALI OŽJI RAZPON NIHANJA TEČAJA

Večina držav zagovarja izbiro širšega pasu nihanja tečaja v času sodelovanja v ERM2, saj naj bi bila stabilnost deviznega tečaja podrejena primarnemu cilju, to je stabilnosti cen. Monetarne oblasti se lahko prosto odločijo, kdaj bodo intervenirale za usmerjanje nominalnega tečaja k centralnemu tečaju, hkrati pa je pri tem nihanju manjša verjetnost špekulativnega napada na valuto, vsaj dokler se tečaj giblje ± 15 odstotkov. Intervencije centralne banke pri širšim dovoljenim nihanjem tečaja so načeloma neomejene in avtomatično podprte s strani ECB. Intervencije znotraj meja je mogoče koordinirati in fleksibilno uporabljati obrestne mere. Drugače je pri ožjem razponu, kjer so intervencije enostranske, razen če obstaja dvostranski dogovor z ECB. Zaenkrat se ECB izogiba takšnim dogovorom s kandidatki za prevzem evra (Kozamernik, 2004, str. 16).

Ožji razpon ima to prednost, da signalizira zavezo centralne banke k ohranjanju centralnega tečaja. Pogosta ali stalna nihanja zunaj razpona $\pm 2,25$ odstotkov niso nujno obravnavana kot nestabilnost deviznega tečaja, če pa se tržni tečaj odmika od centralnega, pa se pojavijo špekulacije o njegovi prilagoditvi. To tveganje se seveda zmanjša, če se tržni tečaj giblje čim bližje centralnemu. Neodvisnost monetarne politike je vsaj začasno odpravljena, ko centralna banka usmerja devizni tečaj nazaj k centralnemu. EU pri tem opozarja na nekonsistentnost pri ohranjanju neodvisnosti monetarne politike ter stabiliziranju deviznega tečaja, saj se en instrument uporablja za dva cilja. Nenazadnje, če je cilj države prevzem evra, potem je zaželeno, da je režim deviznega tečaja podoben kot v evro območju, to je ožji razpon nihanja tečaja ali celo fiksni režim deviznega tečaja (Kozamernik, 2004, str. 17). Vendar pa izbira standardnega oziroma ožjega razpona nihanja tečaja posamezne države ne vpliva na interpretacijo konvergenčnega kriterija glede deviznega tečaja.

V primeru Slovenije obstajajo nekateri argumenti, ki zagovarjajo ožji razpon nihanja tečaja. Z uporabo uravnano drsečega deviznega tečaja je Banka Slovenije pridobila izkušnje in ustvarila instrumente za stabilizacijo tečaja okoli želene ravni, zato je v tem smislu Banka Slovenije že dosegla pomembno stabilnost deviznega tečaja. Drugi razlog je povezan z dobrimi rezultati pri temeljnih makroekonomskih agregatih (relativno majhen javnofinančni primanjkljaj ter uravnan tekoči račun) ter z zadostnimi možnostmi absorpcije šokov.

Tabela 7: Mednarodne denarne rezerve v Sloveniji od leta 1999 do 2005 (v mio EUR)

Kategorija	31.12. 2005	31.12. 2004	31.12. 2003	31.12. 2002	31.12. 2001	31.12. 2000	31.12. 1999
Mednarodne rezerve BS	6.894,49	6.541,76	6.878,95	6.781,37	4.983,72	3.485,89	3.159,25
Zlato	70,43	77,77	80,88	79,92	76,19	0,10	0,09
Imetja SDR	9,80	8,17	7,34	6,70	5,70	3,96	1,60
Rezervna pozicija pri MDS	43,54	87,91	115,73	115,86	91,31	88,50	107,31
Devizne rezerve	6.770,70	6.367,91	6.675,00	6.578,89	4.810,53	3.343,33	3.050,25

Kategorija	31.12. 2005	31.12. 2004	31.12. 2003	31.12. 2002	31.12. 2001	31.12. 2000	31.12. 1999
Devizne rezerve BS in bank	8.832,06	7.484,33	7.703,43	7.842,09	6.513,50	4.704,54	4.103,72
od tega devizne rezerve bank	2.061,36	1.116,42	1.028,43	1.263,20	1.702,97	1.361,21	1.053,47

Vir: Banka Slovenije, 2006.

Banka Slovenije razpolaga z več kot 30 odstotki BDP-ja deviznih rezerv (tabela 7), ki bi omogočile ohraniti dokaj fiksni tečaj tolarja. Glede na vse te argumente, bi bil za Slovenijo ožji razpon nihanja tečaja tolarja bolj primeren. Glede na negotovo zavezo ECB, da bo podpirala ožji razpon, je najbolj verjetna strategija Banke Slovenije enostranski, nenapovedani in nezavezujoči ožji razpon nihanja tečaja, čeprav je dovoljeni razpon nihanja tečaja tolarja v ERM2 ± 15 odstotkov. Razen Danske, za katero v ERM2 velja ožji razpon, imajo preostale tri sodelujoče države širši razpon nihanja tečajev.

3.5. REŽIMI DEVIZNEGA TEČAJA IN POSEGI NA DEVIZNEM TRGU

ERM2 lahko upošteva različne režime deviznega tečaja posameznih držav kandidatk. Režim deviznega tečaja posamezne države pa mora biti združljiv s pravili ERM2. To so v glavnem vsi režimi razen režima drsečega deviznega tečaja (nima centralnega deviznega tečaja), plazeče vezave oziroma "crawling peg" (ima centralni devizni tečaj, ki pa se prilagaja) in sistem fiksnega deviznega tečaja, kjer gre za vezavo na neko drugo valuto in ne na evro. Država pristopnica, ki ima enega od naštetih sistemov deviznega tečaja, mora ob vstopu v

ERM2 tega spremeniti in prilagoditi zahtevam ERM2. Tem državam se omogoči, da se izognejo nepotrebni dvojni spremembi režima deviznega tečaja. Za tiste države, ki imajo denarne uprave ("currency board") vezane na evro, bodo od primera do primera preučili, ali je takšna ureditev združljiva z zahtevami ERM2. Načeloma pa velja, da bo tudi takšna ureditev dopustna kot enostranska zaveza v okviru ERM2 (Majcen, 2002, str. 21).

Posegi na deviznem trgu oziroma tečajna intervencija je podporni instrument, ki ga moramo uporabljati skupaj z drugimi ukrepi ekonomske politike. Izvajamo ga v evrih in valutah držav članic EU, ki so zunaj območja evra, pri čemer se morajo ECB in sodelujoče nacionalne centralne banke držav članic EU zunaj območja evra medsebojno obveščati o vseh posegih na deviznem trgu, ki zadevajo ohranjanje kohezivnosti ERM2, in tudi o vseh preostalih posegih na deviznem trgu. Poseg (intervencijo) uporabimo, kadar je tržni devizni tečaj¹¹:

- a) *Na mejah dovoljenega nihanja* – intervencija je obvezna za obrambo tečaja in neomejena z možnostjo dostopa do zelo kratkoročnih finančnih virov (do treh mesecev), razen če bi se izkazalo, da so v nasprotju s prvotnim ciljem doseganja cenovne stabilnosti ECB oziroma sodelujočih nacionalnih centralnih bank. Mehanizem zelo kratkoročnega financiranja je samodejen in v neomejenem obsegu. Pred uporabo tega mehanizma se zahteva od centralne banke, ki se zadolžuje, da za namen intervencije najprej porabi svoje mednarodne denarne zaloge. Intervencija je obojestranska, kar pomeni, da intervenirata tako država članica kot tudi ECB. Ta se lahko vzdrži podpore deviznega tečaja posamezne države članice ERM2, če oceni, da bi to ogrožalo cilj cenovne stabilnosti območja evra kot celote, ki mu je prednostno zavezana. Prenehanje intervencije zaradi neskladja s ciljem cenovne stabilnosti je možno le na podlagi stvarnih dokazov. V tem primeru morajo biti monetarne oblasti obveščene na strogo zaupen način.
- b) *Znotraj meja dovoljenega nihanja* – ta tip intervencije je možen, če se o tem dogovorijo ECB in sodelujoče nacionalne centralne banke zunaj evroobmočja. V tem primeru ne gre za obvezne intervencije in je zato njihov obseg omejen. Za preseganje dovoljenega obsega je potrebno soglasje centralne banke, ki izdaja intervencijsko valuto. ECB in nacionalne centralne banke držav članic zunaj območja evra so uvedle instrument kratkoročnega financiranja z namenom, da bi bil potek intervencij čimbolj nemoten. Ta instrument predvideva medsebojno odprtje zelo kratkoročnih kreditnih linij s strani ECB in vsake sodelujoče nacionalne centralne banke izven območja evra z začetno dospelostjo treh mesecev. To pomeni, da je na prošnjo centralne banke dolžnice mogoče kredit enkrat samodejno obnoviti za tri mesece, vsaka nadaljnja obnovitev pa zahteva soglasje centralne banke kreditodajalke. Ta mehanizem je na voljo le s soglasjem centralne banke, ki izdaja intervencijsko valuto, pod pogojem, da kumulativni znesek kratkoročnega zadolževanja ne presega zgornje meje, določene za posamezno državo, in da centralna banka, ki je v tej finančni operaciji dolžnik,

¹¹ Economic and Monetary Union – Compilation of Community Legislation, 1999.

predhodno ustrezno uporabi svoje mednarodne denarne rezerve. Celotna zadolženost centralne banke dolžnice torej ne sme preseči zgornje meje, določene za vsako posamezno državo, razen če se s tem strinja centralna banka kreditodajalka. Teoretično ta instrument oziroma dogovor omogoča neomejenost posegov intervencije. Te finančne operacije izvajajo v obliki prodaj in nakupov sodelujočih valut po tekočem deviznem tečaju. Nakupi in prodaje se uresničujejo med ECB in sodelujočimi nacionalnimi centralnimi bankami držav članic EU zunaj območja evra do nastanka ustreznih terjatev in obveznosti, ki so denominirane v valuti kreditodajalca.

Intervencija zajema le spot¹² prodaje oziroma nakupe valut. Država članica ERM2 in ECB se morata obveščati o vseh tečajnih intervencijah tako do valut znotraj kot zunaj področja EU. V sporazumu med ECB in nacionalnimi centralnimi bankami držav članic zunaj območja evra so natančneje določeni operativni postopki za ERM2. Sporazum vsebuje določbe o centralnih tečajih in razponih nihanja, intervencijah, možnosti kratkoročnega financiranja, tesnejšem sodelovanju na področju deviznega tečaja, spremljanju delovanja sistema, navajanju tečajev in obveščanju trgov (Majcen, 2002, str. 19).

3.6. VPLIVI SODELOVANJA V ERM2 NA MONETARNO POLITIKO V SLOVENIJI

Države kandidatke doslej uporabljajo zelo različne sisteme deviznega tečaja, od fiksnih, prek različnih vmesnih rešitev, do drsečih deviznih tečajev. Glede na to imajo že zdaj različne stopnje dejanske samostojnosti monetarne politike v odvisnosti od tega, v kolikšni meri glede na sistem deviznega tečaja lahko oziroma morajo targetirati devizni tečaj. Slovenija je s svojim sistemom uravnano drsečega deviznega tečaja med tistimi, ki imajo za zdaj največjo dejansko monetarno suverenost in s tem samostojnost monetarne politike. Na drugi strani so države, ki uporabljajo valutni odbor ("currency board") in praktično nimajo samostojne monetarne politike.

Z vstopom v ERM2 je Slovenija prešla na neke vrste fiksni devizni tečaj glede na evro. Prehod iz sistema drsečega deviznega tečaja na sistem fiksnega deviznega tečaja, pa najsi gre za fiksni, toda prilagodljivi devizni tečaj, ali pa popolnoma fiksni devizni tečaj, zmanjšuje monetarno suverenost države. Fiksni devizni tečaj, zlasti v razmerah prostih tokov kapitala, prenaša monetarne vplive med državami in že pomeni nekakšno prvo in neformalno stopnjo monetarne integracije. Vzdrževanje fiksnega deviznega tečaja med državami zahteva usklajeno monetarno politiko in onemogoča vodenje neodvisne monetarne politike. Določeno prostost monetarni politiki v sistemu fiksnega deviznega tečaja lahko dajejo le omejitve kapitalskih tokov, ki pa v mehanizmu ERM2 niso dovoljeni.

¹² Promptni ali spot posel je vsak posel nakupa ali prodaje ene valute za drugo z datumom zapadlosti čez dva delovna dneva.

Medtem ko je pri sistemu drsečega deviznega tečaja monetarna politika lahko usmerjena v targetiranje monetarnih agregatov, s čimer predvsem cilja na nizko inflacijo, se mora v sistemu fiksnega deviznega tečaja preusmeriti na targetiranje deviznega tečaja, to je v zagotavljanje pogojev za vzdrževanje fiksnega deviznega tečaja, in to toliko bolj, kolikor je tečaj res nespremenljiv in tokovi kapitala sproščeni.

Glavni cilj monetarne politike Slovenije v dobi članstva v ERM2 je poleg nizke inflacije stabilnost deviznega tečaja tolarja proti evru. Članstvo v ERM2 ne prinaša veliko pozitivnih stvari, prinaša pa lahko stroške in nevarnosti. S tem ko mora država vzdrževati stabilnost tečaja, čeprav je $\pm 15\%$ kar velik razpon, se odpove uporabi devizno tečajne politike kot sredstvu za preprečevanje negativnih šokov v gospodarstvu.

V času sodelovanja v ERM2 na monetarno politiko najbolj vplivajo elementi, ki so relativno neodvisni od odločitev Banke Slovenije. Še posebej velja omeniti tri elemente (Uresničevanje kratkoročnih usmeritev denarne politike, 2003):

1. obrestne mere v evroobmočju, ki se oblikujejo na podlagi monetarne politike ECB;
2. rizične premije, ki se oblikujejo kot posledica percepcije deželnega in valutnega tveganja s strani tujih investorjev in tujih kreditodajalcev;
3. inflacijski pritiski.

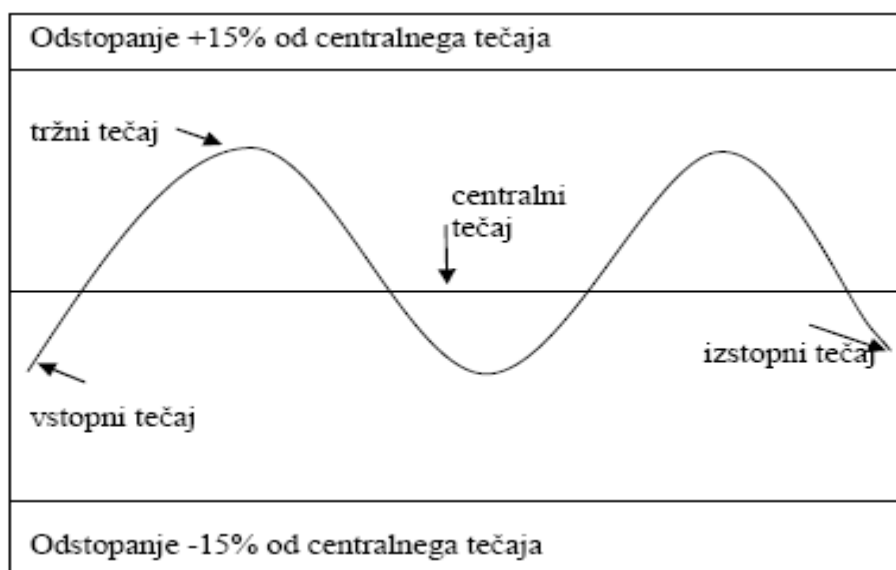
Ti elementi najbolj vplivajo na oblikovanje instrumentov monetarne politike, torej tečaja in obrestnih mer.

Za uspešen prehod iz ERM2 v EMU je pogoj, da država članica upošteva normalne meje nihanja, predvidene z ERM2, brez hujših napetosti vsaj zadnji dve leti pred pregledom. Država članica v tem času zlasti ne sme na lastno pobudo devalvirati srednjega tečaja svoje valute glede na evro. Zato se pričakuje, da bo najkrajše obdobje sodelovanja v mehanizmu pred ocenjevanjem konvergence, ki bo vodilo h končnemu prevzemu evra, trajalo dve leti.

3.7. DOLOČITEV CENTRALNE ALI PARITETNE VREDNOSTI EVRA

Pred vstopom v ERM2 morajo države podati vlogo o centralni vrednosti nacionalne valute glede na evro ter vlogo o razponu, v katerem se bo tečaj spreminjal. Pomembno je, da čimbolj realno določijo paritetno vrednost glede evra, saj bodo prenizko določen tečaj zavrnil glavni trgovinski partnerji, previsok tečaj pa bo težil k spremembam. Enotni trg EU ne sme biti ogrožen s prilagoditvami realnih deviznih tečajev ali pretiranimi nihanji nominalnih deviznih tečajev med evrom in drugimi valutami EU, ki lahko vplivajo na trgovinsko menjavo med državami članicami EU.

Slika 2: Slikovni prikaz nekaterih pojmov povezanih z delovanjem ERM2



Vir: Program vstopa v ERM2 in prevzem evra, 2003, str. 49.

Glavna značilnost ERM2 je vezava domače valute na evro ob paritetni vrednosti z mejo 15 odstotkov nad in pod centralnim tečajem (slika 3). Odločitve o določitvi centralne vrednosti nacionalne valute proti evru ni mogoče vnaprej in enostransko objaviti. Odločitev sprejmejo v medsebojnem dogovoru ministri držav območja evra, ECB in ministri ter guvernerji centralnih bank držav članic zunaj evroobmočja, ki sodelujejo v ERM2, in sicer po posvetovanju Ekonomsko-finančnega odbora. Postopek upošteva tudi Evropsko komisijo ter Ekonomski in finančni odbor. Ministri in guvernerji centralnih bank držav članic, ki ne sodelujejo v ERM2, so udeleženi v postopku, vendar brez pravice do glasovanja. Vse stranke medsebojnega sporazuma imajo pravico sprožiti postopek za vnovično obravnavo in postavitev centralne paritete. V idealnih razmerah bi centralni tečaj bil tudi tečaj ob vstopu v evroobmočje.

Na zahtevo države članice EU, ki sodeluje v ERM2, se lahko določi uradno dogovorjeni razpon nihanja, ožji od standardnega, ki je načeloma podprt s samodejno intervencijo in financiranjem. Odločitev o ožjem razponu sprejmejo ministri držav evroobmočja, ECB, minister in guverner centralne banke ter države članice po skupnem postopku, pri katerem sodeluje Evropska komisija, in po posvetovanju Ekonomsko-finančnega odbora. Ministri in guvernerji centralnih bank drugih držav članic so udeleženi v postopku, vendar brez pravice glasovanja (Majcen, 2002, str. 20).

Ko je enkrat centralni tečaj določen, ga mora javnost sprejeti kot nepreklicno nominalno sidro. Ves čas bivanja v ERM2 mora javnost verjeti, da bo centralni tečaj postal tečaj, po katerem se bodo tolarji zamenjali za evro. Drugačna pričakovanja o končnem menjalnem

razmerju lahko vodijo v špekulativni napad, ki omaje gospodarstvo ter podaljša sodelovanje v tem mehanizmu deviznih tečajev.

3.7.1. Določitev centralnega tečaja evra v primeru Slovenije

Slovenija je 28. junija 2004 skupaj z Litvo in Estonijo vstopila v mehanizem deviznih tečajev ERM2. Vstop v ERM2 med drugim pomeni, da je v dogovoru s pristojnimi evropskimi institucijami določen centralni tečaj, ki znaša v primeru Slovenije 239,640 SIT za 1 EUR, tržni tečaj pa lahko niha okrog osrednjega tečaja v dogovorjenih mejah, ki znašajo ± 15 odstotkov. Centralni tečaj med tolarjem in evrom je bil določen s pogajanjem in na podlagi skupnih pogledov o dolgoročno vzdržni vrednosti tolarja. Skupna ocena je bila, da tržni tečaj tolarja v zadostni meri odraža realno ravnovesje, zato je bil centralni tečaj določen glede na tekočo raven tržnega tečaja.

Relativno zgoden vstop Slovenije v ERM2 so omogočile ugodne projekcije inflacijskih gibanj ter ustrezna in kredibilna koordinacija med denarno politiko Banke Slovenije in fiskalno politiko Vlade RS. Ob vstopu v ERM2 je Slovenija dosegala dokaj visoko raven nominalne konvergence, saj sta bila ob hkratni stabilnosti gospodarstva tako raven nominalnih obrestnih mer kot tudi stopnja rasti cen dovolj nizki, da je bil prehod v mehanizem ERM2 izveden brez občutnejših posledic za gospodarstvo.

Prva polovica leta dvoletnega bivanja v ERM2 je za Slovenijo minila brez pretresov. Banka Slovenije ocenjuje prvo leto bivanja v ERM2 kot uspešno. Gospodarska rast (v letu 2004 je bila celo nadpovprečna, to je 4,6 odstotna), razmere na posameznih trgih in ohranjena makroekonomska ravnovesja potrjujejo, da je predhodna prilagoditev poslovanja pogojem, ki jih v območju evra s svojo denarno politiko oblikuje ECB, potekala vzdržno. Uspeli smo znižati inflacijo, zmanjšati deprecijacijo tečaja ter oblikovati ustrezno dohodkovno politiko (ERM2: Prvo leto brez pretresov, 2005).

Slovenija je z vodenjem restriktivne monetarne politike že kmalu po vstopu v ERM2 izpolnjevala tri od štirih maastrichtskih kriterijev za vstop v evroobmočje. Medtem ko kriteriji javnega dolga, obrestnih mer in javnofinančnega primanjkljaja niso bili problematični, pa je bila raven inflacije usklajena šele novembra 2005.

Dvoletno članstvo v ERM2 je eden izmed petih pogojev za prevzem evra, pri čemer mora kandidatka za vstop v evroobmočje dokazati, da je sposobna vzdrževati stabilno vrednost svoje valute v primerjavi z evrom.

Kljub dovoljenemu 15-odstotnemu razponu odstopanj navzgor ali navzdol vrednost tolarja v primerjavi z evrom v dveh letih ni zanihala bolj od približno 0,1 % v obe smeri.

Tako je 28. junija 2006 Slovenija formalno izpolnila vse konvergenčne kriterije za vstop v evroobmočje.

3.8. TEČAJ ZAMENJAVE TOLARJA Z EVROM

Evropska komisija je 28. junija 2006 predlagala, naj končni tečaj, ki nepreklicno določa menjalno razmerje med slovenskim tolarjem in evrom, znaša 239,640 tolarja za evro, kar je povsem enako centralnemu menjalnemu tečaju, s katerim je Slovenija natanko pred dvema letoma vstopila v evropski mehanizem menjalnih tečajev ERM2 (Končni tečaj je 239,640 tolarja za evro, 2006).

Tako so finančni ministri EU 11. julija 2006 na zasedanju v Bruslju prižgali dokončno zeleno luč za uvedbo Evra v Sloveniji s 1. januarjem 2007 in sprejeli pravne podlage za takšen korak ter določili končno menjalno razmerje med slovenskim tolarjem in evrom, ki bo znašalo 239,640 tolarja za evro. Slovenija bo v evroobmočje prihodnje leto vstopila kot prva in za zdaj edina novinka ter postala njegova 13. članica.

Poleg fiksacije tečaja so finančni ministri formalno sprejeli tudi predlog komisije za ukinitvev t.i. derogacije ali odstopa od evra, ki ga je Bruselj podal 16. maja, skupaj s pozitivnim konvergenčnim poročilom o izpolnjevanju kriterijev za uvedbo skupne valute v Sloveniji.

Sicer pa je Evropska komisija predlog za dokončno menjalno razmerje med tolarjem in evrom, čeprav povsem naključno, podala na dan, ko je Slovenija tudi formalno izpolnila vse konvergenčne kriterije za vstop v evroobmočje. 28. junija 2006 namreč minevata zahtevani dve leti bivanja v ERM2. V to čakalnico za evro je Slovenija vstopila 28. junija 2004, torej še ne dva meseca po vstopu v EU.

4. OPREDELITEV EVROPSKE EKONOMSKE IN MONETARNE UNIJE

4.1. PRAVNI TEMELJ EVROPSKE IN EKONOMSKE MONETARNE UNIJE

Po trenutno veljavni evropski zakonodaji so določbe o evropski ekonomski in monetarni uniji zapisane v Poglavju VII Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti¹³. Prvo poglavje pogodbe vsebuje določbe o ekonomski politiki, drugo poglavje se nanaša na skupno evropsko monetarno politiko, tretje poglavje vsebuje institucionalne določbe in četrto poglavje prehodne določbe (Evropska in monetarna unija, 2005).

¹³ Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti je bolje znana pod imenom Maastrichtska pogodba. Podpisana je bila leta 1992 v nizozemskem mestu Maastricht. Postavila je temelje za poglobljeno sodelovanje tedanjih članic Evropske skupnosti na področju enotne zunanje politike, uvedbe skupne evropske valute in na področju pravosodja in notranjih zadev.

O EMU govori tudi nova ustava Evropske unije¹⁴, ki je bila podpisana 29. oktobra 2004 v Rimu in bo pričela veljati po tem, ko jo bodo potrdile vse države članice EU. Slovenija je ratificirala novo ustavo Evropske unije 1. februarja 2005. V sklopu III. dela evropske ustave z naslovom Politike in delovanje Unije je v drugem poglavju opredeljena ekonomska in denarna politika EU: koordinacija ekonomskih politik držav članic, skupna evropska monetarna politika, institucionalne določbe in določbe za države članice, katerih valuta je evro ter prehodne določbe. Dokler pa nova evropska ustava ne stopi v veljavo, se v zvezi z EMU uporabljajo še določbe iz PES.

V skladu z zgoraj navedeno evropsko zakonodajo so naloge držav članic in EU na področju delovanja EMU povezane s tesnim usklajevanjem nacionalnih ekonomskih politik držav članic EMU in izvajanjem enotne evropske monetarne politike, ki jo sprejema Evropski sistem centralnih bank (ESCB).

4.2. OBLIKOVANJE EVROPSKE IN MONETARNE UNIJE

Pogodba o ustanovitvi EU določa, da proces oblikovanja EMU poteka v treh fazah (Evropska in monetarna unija, 2005).

Prva faza EMU se je pričela 1. julija 1990 in končala 31. decembra 1993. V tej fazi so morale države članice EU predvsem odstraniti vse ovire prostega pretoka kapitala in tako zagotoviti popolno liberalizacijo kapitalskih tokov. Poudarek je bil tudi na povečani koordinaciji posameznih ekonomskih politik in tesnejšem sodelovanju med centralnimi bankami. Prav tako so morale države članice sprejeti ustrezne ukrepe, ki zahtevajo ravnanje v skladu s prepovedjo financiranja javnega sektorja s strani centralne banke ter prepovedjo privilegiranega dostopa javnega sektorja do finančnih institucij.

Druga faza se je začela 1. januarja 1994 in končala 31. decembra 1998. Ustanovljen je bil Evropski monetarni inštitut (EMI), predhodnik Evropske centralne banke (ECB), katerega naloga je bila, da okrepi sodelovanje med nacionalnimi centralnimi bankami in koordinacijo monetarnih politik držav članic ter izpelje potrebne priprave za uvedbo nove skupne valute. Na zasedanju Evropskega sveta v Madridu decembra leta 1995 je bilo potrjeno, da se bo ime nove skupne valute glasilo evro (angl. euro) in bo enako v vseh uradnih jezikih EU ter bo nadomestilo generični izraz ECU. Standardna kratica za evro je EUR, grafični simbol pa €. V juniju 1997 je bil v Amsterdamu sprejet Pakt stabilnosti in rasti, na osnovi katerega so si države članice EU morale prizadevati za izpolnitev konvergenčnih kriterijev. Potrebno je bilo zagotoviti neodvisnost centralnih bank. Valutna sestava ECU košarice je bila zamrznjena. Maja 1998 je bila v Bruslju sprejeta odločitev, da je enajst članic izpolnilo zahtevane pogoje za uvedbo evra 1. januarja 1999. Te države so bile: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Irska,

¹⁴ Uradno ime dokumenta je Pogodba o ustavi za Evropo.

Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija. Štiri države pa v EMU ne vstopijo, ker tako same želijo (Danska, Velika Britanija) ali zaradi neizpolnjevanja konvergenčnih kriterijev (Švedska, Grčija). 31. decembra 1998 so bili nepreklicno določeni tečaji pri zamenjavi nacionalnih valut držav članic EU v evro. Evro je nadomestil ECU v razmerju 1:1.

Tretja faza se je začela 1. januarja 1999 z uvedbo nove skupne valute evro ter s prenosom pristojnosti glede vodenja monetarne politike na Evrosistem. Evrosistem tvorijo ECB in nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so uvedle evro. Delovati je začela nova centralna banka, t.j. Evropska centralna banka, ki je bila sicer ustanovljena 1. junija 1998, ter je prevzela naloge Evropskega monetarnega inštituta. Po preverjanju izpolnjevanja zahtevanih konvergenčnih kriterijev za uvedbo evra, je bila sprejeta odločitev, katere države članice bodo sodelovale v tretji fazi EMU. Tečaji njihovih valut so bili nepreklicno določeni (valute teh držav so postale t.i. podenote evra). S 1. januarjem 2001 se je prvotnim enajstim državam priključila še Grčija. Evro je bil v tej fazi uveden kot knjižni denar. Obdobje od 1. januarja 1999 do 31. decembra 2001 je predstavljalo prehodno obdobje, v katerem je potekal postopen prehod na evro za celotno gospodarstvo v državah evroobmočja. Glede uporabe evra v tem obdobju je veljalo načelo »brez prepovedi, brez prisile«. To pomeni, da so se ekonomski subjekti v prehodnem obdobju svobodno odločali o uporabi evra. Imeli so možnost uporabljati evro, ne pa tudi obveznosti, da ga uporabljajo. Na finančnih trgih se je pričel uporabljati evro. Nov javni dolg v državah evroobmočja se je glasil na evro. 1. januarja 2002 pa so bili uvedeni evro bankovci in kovanci, ki so zamenjali bankovce in kovance držav, ki so uvedle evro. Države članice EU so morale od takrat dalje pričeti spoštovati tudi pravila koordinacije ekonomskih politik.

4.3. ANALIZA PREDNOSTI IN SLABOSTI ČLANSTVA V EMU

Eden izmed pomembnejših ciljev EMU je okrepitev mednarodne trgovine in povečanje investicij med državami članicami, kar povečuje moč ekonomske integracije. Predvsem podjetja pričakujejo veliko večje koristi od članstva v EMU, kot pa znašajo stroški vstopa. Večina podjetnikov meni, da transakcijski stroški in tveganja spremembe deviznega tečaja postavljajo nepotrebne ovire za razvoj mednarodne trgovine in večje investicijske dinamike na področju Evrope (Wyplosz, 2001, str. 195).

Nove članice EU, ki bodo med prvimi uvedle evro, bodo deležne večjega ugleda v očeh tržnih udeležencev, kar povzroči večje tržne priložnosti za podjetja, zniževanje stroškov financiranja podjetij in večje priložnosti za tuje neposredne investicije. Hkrati se s prevzemom evra izniči tveganje napada na valuto. Vse skupaj povečuje priložnosti za dodatno gospodarsko rast (Vidic, 2003, str. 8).

Vključitev v EMU bolj koristi majhnim državam, saj so veliko bolj odprte za mednarodno menjavo. Koristi ob vstopu v denarno unijo so tako večje od stroškov (Ribnikar, 1999, str. 99). Prednosti in slabosti uvedbe evra so za Slovenijo in ostale države kandidatke za vstop v EMU podobne tistim, ki že veljajo za članice evroobmočja.

Sloveniji, kot bodoči članici EMU, prinaša vključevanje v to unijo določene prednosti in slabosti. Na splošno velja, da je za majhne države vključevanje v skupno denarno območje koristno, saj je monetarna politika v večjih valutnih območjih praviloma bolj učinkovita, običajno pa je večja tudi kredibilnost velikih centralnih bank. Slovenija pričakuje neto koristi od članstva v EMU, zato mora strmeti k temu, da bo v prvi skupini držav kandidat, ki se bodo vključevale v EMU (Delakorda, 2003, str. 42).

4.3.1. Prednosti članstva

Koristi oziroma razlogi za hiter vstop Slovenije v EMU lahko razdelimo v pet skupin (Pavlič Damjan, 2003, str. 53-58):

- *Znižanje transakcijskih stroškov.* Te stroške lahko razdelimo na dva dela. Prvi so stroški zamenjave valute, ki jih banke in menjalnice zaračunavajo ekonomskim subjektom. Banke in menjalnice pri zamenjavi valute zaračunajo tudi provizijo, ki dodatno povečuje stroške poslovanja. Ker je Slovenije zelo močna vezana na izvoz in uvoz v države članice EU, bodo ti stroški z uvedbo evra skorajda izničeni. Če bodo podjetja ta presežna sredstva namenila v investicije, bo to zagotovo povečalo gospodarsko rast v Sloveniji. Poleg tega nam enotna valuta močno olajša denarne transakcije med državami.
- *Zavarovanje pred tveganji asimetričnih šokov in dostop do mednarodnih trgov kapitala.* Prost dostop do trgov kapitala ima zelo pomembno vlogo pri absorpciji asimetričnih makroekonomskih šokov na domače gospodarstvo. Dostop do likvidnih mednarodnih trgov kapitala lahko skozi poslovne cikle omogoča glajenje agregatne potrošnje (ki povečuje splošno blaginjo) in na drugi strani optimizacijo investicijskih odločitev podjetniškega sektorja (na katere negativno vpliva ciklično gibanje gospodarstva). Ta vidik bo postal pomemben, ko bomo vstopili v EMU, ker za makroekonomsko stabilizacijo gospodarstva ne bo več na voljo instrumentov denarne politike. Ob večji razpršenosti naložb slovenskega premoženja realni odnos ne bo odvisen le od slovenskega gospodarstva, temveč se bodo morebitni upadi donosov v Sloveniji kompenzirali z višjimi donosi v tujini, in obratno.
- *Povečanje mednarodne trgovine.* Ob priključitvi k monetarni uniji se najprej poveča trgovina, nato se izboljša usklajenost ekonomskih politik in poveča ujemanje poslovnih ciklov med državami v uniji, s tem se tudi zmanjša potreba po finančnem pokritju trajnejših neravnovesij v plačilni bilanci. Popolna monetarna unija je zato drugačna od režima fiksnega deviznega tečaja, saj se trgovina ne poveča zaradi

manjših nihanj deviznega tečaja, temveč zaradi boljšega usklajevanja ekonomskih politik.

- *Manjša izpostavljenost špekulativnim tokovom kapitala.* Nevarnost špekulativnih tokov kapitala je dodatna slabost lastne valute in pride do izraza predvsem v majhnem, odprtem gospodarstvu z nekoliko nižjo razvitostjo. Spremenljivost kapitalskih tokov utegne občutno vplivati na poslovne cikle, katerih variabilnost se lahko zato poveča. Ključna dejavnika podvrženosti neugodnim učinkom spremenljivosti kapitalskih tokov sta manjša splošna razvitost finančnega sektorja in možnost prevelike kratkoročne zadolženosti v tujini. Odpoved Slovenije lastni valuti in prevzem evra bosta zmanjšala izpostavljenost neželenim nihanjem v ekonomski dejavnosti..
- *Učinek nižjih realnih obrestnih mer na gospodarsko rast.* Z vstopom v EMU se bo znižalo deželno tveganje Slovenije, kar bo vplivalo na zniževanje kreditnega ratinga, poleg tega se bomo izognili tudi zavarovalni premiji za tveganje sprememb deviznega tečaja in stroškom prekomernega nihanja nominalnega deviznega tečaja. Zaradi nižjih obrestnih mer se bo povečala sposobnost podjetij za odplačevanje dolgov.

Nekatere pozitivne učinke vstopa v monetarno unijo lahko pričakujemo že takoj na začetku, vendar bo večina pozitivnih učinkov vidna šele na dolgi rok. Predvsem z vidika gospodarskega razvoja je pomembno, da je zagotovljeno stabilno makroekonomsko okolje, ki omogoča lažje planiranje. Toda če posamezni gospodarski subjekti ne bodo pripravljeni na prevzem evra, bo to povzročilo številne stroške in nepopravljivo poslovno škodo.

4.3.2. Slabosti vstopa v EMU

Z vključitvijo Slovenije v EMU se bomo dokončno odpovedali monetarni suverenosti in prepustili vodenje monetarne politike ECB, ki pri svojem odločanju upošteva gospodarsko dogajanje v celotni uniji in ne le v eni državi. V preteklosti je Slovenija uporabljala instrumente monetarne politike za uravnavanje gospodarskih aktivnosti. Z vstopom v monetarno unijo se lahko poveča variabilnost poslovnih ciklov, kar kljub nespremenjeni povprečni gospodarski rasti slabo vpliva na družbeno blaginjo. Kljub številnim koristim, ki jih bo Slovenija imela od vstopa v EMU, bomo imeli tudi nekatere stroške oziroma se bomo morali odpovedati nekaterim prihodkom.

- *Izguba monopolnega dobička tiskanja denarja.* Država s samostojno valuto ima monopolni dobiček tiskanja denarja oziroma t.i. seignoriage. Ta dobiček se lahko prenaša v proračun. Z drugimi besedami lahko seignoriage razložimo kot poseben davek, ki ga plačujejo državi vsi uporabniki denarja. Banka Slovenije ga zadržuje v obliki kapitalskih rezerv, ki so namenjene kritju stroškov intervencij na deviznem trgu in s katerimi se usmerja nominalni devizni tečaj.

- *Potencialno povečana variabilnost makroekonomskih agregatov.* Potencialna povečana variabilnost se kaže predvsem v tem, da država izgubi možnost upravljanja monetarne politike in s tem manj manevrskega prostora za kreiranje lastne gospodarske aktivnosti. Tako državi kot orodje vplivanja na razvoj gospodarstva ostane le še fiskalna politika.

Če povzamemo navedene koristi in slabosti, lahko pričakujemo neto koristi od slovenske vključitve v EMU, zato je smotno, da se Slovenija čimprej vključi v EMU. Ponuja se nam možnost, da si zagotovimo makroekonomsko stabilnost, ki ugodno vpliva na razvoj gospodarstva (Pavlič Damjan, 2003, st. 58- 63).

4.3.3. Teorija optimalnega valutnega območja

Vstop v monetarno unijo vsaki državi prinaša tako koristi kot tudi stroške, ki so odvisni od različnih dejavnikov in se med državami razlikujejo ter se mnogokrat pojavljajo kot argument za prevzem skupne valute ali proti temu postopku. Teorija optimalnega valutnega območja – OCA (Optimum Currency Area) je ena izmed teorij, ki naj bi pomagale pri sprejemanju odločitve, ali naj posamezna država vstopi v monetarno unijo ali ne.

Teorija OCA je bila razvita v šestdesetih letih, v sistemu Bretton Woods, ko je večina zahodnih držav prešla na sistem fiksnega deviznega tečaja. Njene temelje so postavili: Mundell, Mc Kinnon in Kenen. V sedemdesetih letih, po zlomu sistema Bretton Woods, je teorija OCA v strokovnih krogih zamrla in postala zopet zanimiva v devetdesetih z monetarizacijo EU (Willett, 2004, str. 2-3).

Izhajajoč iz splošnih prednosti in slabosti vključitve v monetarno unijo tako teorija OCA ugotavlja, da je predvsem od strukturnih značilnosti gospodarstva odvisno, ali bodo za posamezno državo prevladovale prednosti ali slabosti vključitve v monetarno unijo. Monetarna integracija oziroma vključitev v monetarno unijo in prevzem skupne valute je tako primerna predvsem za majhna, odprta in diverzificirana (po proizvodnji in izvozu) gospodarstva, ki so močno trgovinsko in finančno vpeta v širše območje monetarne unije (Mrak, 2002, str. 393).

Teorija OCA običajno označuje prostorsko veljavnost ene valute oziroma področje, znotraj katerega je obstoj ene same valute optimalen. S povečanjem števila pridruženih članic neke monetarne integracije se povečujejo tako stroški kot koristi. Optimum teorije OCA je dosežen, ko so neto koristi največje. To je takrat, ko države, ki se združijo v neko monetarno integracijo, dosegajo visoko mobilnost produkcijskih dejavnikov, imajo odprta gospodarstva ter je med njimi manjša proizvodna raznolikost.

Slovenija je po kriterijih teorije OCA model države, ki je s teoretičnega vidika primerna za vključitev v monetarno integracijo.

4.4. POLOŽAJ IN VLOGA SLOVENIJE V SKUPNI EVROPSKI MONETARNI POLITIKI PO VKLJUČITVI SLOVENIJE V EVROPSKO MONETARNO UNIJO

Po vključitvi v EMU Slovenija več ne bo imela možnosti vodenja samostojne monetarne politike. Vključena bo v skupno evropsko monetarno politiko, tako da bo slovenska centralna banka sodelovala pri odločanju v ESCB in s tem pri določanju skupne monetarne politike za celotno evroobmočje in tako, da bo izvajala skupno določeno monetarno politiko na svojem območju, v skladu z navodili ESCB. Nacionalne centralne banke v EMU še obstajajo, vendar niso samostojne pri vodenju monetarne politike na svojem območju. Skupna monetarna politika se bo določala glede na potrebe celotnega evroobmočja, torej glede na povprečne razmere na evro področju, ne pa glede na specifične potrebe posamezne države, ki izhajajo iz različnih strukturnih lastnosti gospodarstev, različne faze cikličnega razvoja gospodarstva in različnosti transmisijskega mehanizma monetarne politike po posameznih državah (Lavrač, 2005, str. 10).

Slovenska centralna banka bo obdržala samostojnost pri nekaterih drugih funkcijah, predvsem pri regulaciji in nadzoru domačega bančnega sistema, glede vodenja monetarne politike pa bo izgubila samostojnost in bo postala del ESCB. Slovenska centralna banka bo torej le izvajala naloge, ki jih bo predpisovala ECB. V monetarni uniji mora biti monetarna politika na celotnem evro območju usklajena, kar je najenostavneje doseči, če je centralizirana v skupni monetarni instituciji, v tem primeru v ESCB.

ESCB vključuje ECB in nacionalne centralne banke držav članic EU. Za zdaj, dokler vse članice EU še niso vključene v evroobmočje, se za tiste članice, ki so sprejele evro kot skupno valuto uporablja izraz Evrosistem, ki vključuje ECB in nacionalne banke držav evroobmočja. Ko bodo v EMU vstopile vse članice EU, kar je mogoče pričakovati, se bosta izraza poenotila, zadostovalo bo uporabljati izraz ESCB.

Slovenska centralna banka in slovenske banke se bodo morale prilagoditi, da bodo po vstopu v EMU sposobne sodelovati v skupni evropski monetarni politiki. Banke se bodo morale usposobiti kot primerne partnerice pri tenderjih v glavnih operacijah refinanciranja in drugih operacijah skupne monetarne politike in se usposobiti za operacije s predpisanimi instrumenti monetarne politike. Za vodenje skupne monetarne politike ima ECB na voljo tri osnovne skupine instrumentov: operacije na odprtem trgu, stalno ponudbo bankam in obvezne rezerve. Najpomembnejše so operacije na odprtem trgu. Z njimi ECB vpliva na višino obrestnih mer in likvidnost na denarnem trgu ter signalizira osnovno usmeritev monetarne politike. Med operacijami na odprtem trgu so najpomembnejše glavne operacije refinanciranja, redne

tedenske repo transakcije z dvotedensko dospelostjo. Njihova obrestna mera je osrednja obrestna mera evroobmočja, te operacije pa so glavni vir dodatne likvidnosti bančnega sistema evroobmočja. Med operacije na odprtem trgu spadajo še dolgoročnejshe operacije refinanciranja, operacije za precizno reguliranje likvidnosti in strukturne operacije. Stalno odprta ponudba bankam omogoča kratkoročno (čez noč) izposojanje likvidnosti ali pa nalaganje presežne likvidnosti, pri čemer obe obrestni meri tvorita koridor (prva vrh druga dno), v katerem se lahko giblje obrestna mera na denarnem trgu evroobmočja. Banke, ki sodelujejo v operacijah skupne monetarne politike, morajo držati predpisane obvezne rezerve, ki se obrestujejo po tržni obrestni meri.

Osnovni cilj ECB, ki je definiran v njenem statutu in ki ga zasleduje pri vodenju skupne monetarne politike na evro območju, je stabilnost cen. Ostali cilji so temu primarnemu cilju izrecno podrejeni. Tako ima ECB obveznost podpirati ekonomske politike EU, vendar le, če te niso v nasprotju s ciljem stabilnosti cen. Cilj stabilnosti cen je ECB v tem obdobju kvantificirala kot stopnjo inflacije med 0 in 2 odstotka letno.

Na območju evra je mogoče pričakovati konvergenco kratkoročnih obrestnih mer oziroma tendenco njihovega izenačevanja. Obrestna mera, ki jo diktira ECB v okviru skupne monetarne politike, je izenačena na celém evro območju in banke evroobmočja imajo možnost prek arbitraže poskrbeti za izenačevanje obrestne mere na denarnem trgu. Tudi dolgoročne obrestne mere, ki odražajo inflacijska pričakovanja, so se že doslej močno približale med državami članicami EMU.

Podobno velja za razlike v stopnjah inflacije med državami. Te so se že doslej precej izravnale, saj je pomemben vzrok njihovih razlik, ki je izviral iz različnih monetarnih politik, v evro območju odpravljen. Določene razlike v stopnjah inflacije med državami članicami EMU je vendarle mogoče pričakovati tudi vnaprej (ocenjuje se, da bodo razlike v stopnjah inflacije med državami do 2 odstotni točki). Za Slovenijo je mogoče ugotoviti, da po vstopu v EMU ne bo imela vpliva na določanje ravni obrestne mere v Sloveniji in na izbiranje lastne stopnje inflacije, saj se bosta tako obrestna mera kot stopnja inflacije močno približali evropski ravni (Lavrač, 2005, str. 13).

4.4.1. Vpliv bančnega finančnega sektorja na gospodarsko rast in stabilnost

Finančni trg v Sloveniji je eno izmed področij, kjer je za uspešno končanje tranzicije potrebno postoriti največ. Poleg splošno nižje ravni bruto domačega proizvoda na prebivalca je področje finančnih trgov tisto, kjer Slovenija najbolj zaostaja za ostalimi članicami EU.

Tako kot v drugih tranzicijskih državah razlogi za premajhno razvitost slovenskega finančnega trga ležijo v institucionalni ureditvi samega procesa tranzicije, to je v načinu liberalizacije in prestrukturiranja gospodarstva.

V Sloveniji je obstoječi bančni sistem v veliki meri produkt načina vodenja denarne (tečajne) politike. Iz poročil Banke Slovenije je razvidno, da bančni sistem zaradi načina vodenja denarne politike ni bil nikoli razumljen kot ključni člen v transmisijem mehanizmu denarne politike. Zato ne preseneča, da obrestni kanal denarne transmisije v Sloveniji ne deluje (Jazbec, Masten, 2004, str. 54). Vpetost bank v procese sterilizacije deviznih pritokov, predvsem pa zagotavljanje pozitivne stopnje deprecijacije tolarja, je v veliki meri pogojevala strukturo aktive slovenskega bančnega sistema in okrnila ključno vlogo, ki jo imajo banke kot finančni posredniki v vsakem tržnem gospodarstvu – transformacijo ročnosti finančnih sredstev. Zaradi tega tudi obrestni kanal ne more delovati s polno učinkovitostjo.

Za celotno skupino novih članic lahko sklenemo, da je globina njihovih finančnih sistemov še veliko pod ravnovesjem. Slovenija pri tem ni izjema.

Vstop v EU predstavlja stabilen zagon tako za ustrezne institucionalne spremembe kot poglobljanje finančnega trga. Po podatkih Banke Slovenije se stopnje rasti kreditov podjetjem in gospodinjstvom v zadnjih letih vzdržno in vztrajno povečujejo (Jazbec, Masten, 2004, str. 54). Zaradi tega nosilci ekonomske politike izpostavljajo potencialne probleme, do katerih bi lahko prišlo s prehitro kreditno ekspanzijo na finančnem trgu, ki je institucionalno še vedno nezadostno razvit.

Hiter proces vstopanja v območje evra bo še dodatno pospešil kreditno ekspanzijo. Razlog leži v dodatnem znižanju nominalnih in realnih obrestnih mer. Prevzem evra ne pomeni le zelo trdne vezave tečaja domače valute na evro, temveč predstavlja veliko institucionalno spremembo, ki bo odpravila tečajna tveganja, tveganje neusklajene valutne strukture v bančnih bilancah in tveganje monetizacije državnega dolga. Članstvo v EMU ne bo odpravilo tveganja propada določenih bank. Vendar bo Slovenija v evro območju del velikega in likvidnega finančnega sektorja, zato lokalne težave ne bodo povzročile motenj v delovanju finančnega sistema.

Članstvo v EU in prevzem evra naj bi med drugim zagotavljala tudi večjo konkurenco na področju ponudbe finančnih storitev, kar vključuje tudi ponudbo bank. Tudi za slovenski bančni sektor pričakujemo, da bo izpostavljen konkurenci iz držav članic EU, pri čemer te konkurence ne bodo predstavljale samo banke, ampak tudi nebančni finančni posredniki. Slovenske banke se bodo morale prilagoditi novim pogojem poslovanja, pri čemer lahko cilj in smeri tega prilagajanja že danes opazujemo v bančnih sektorjih nekaterih sedanjih držav članic EMU, ki so pred leti imele podobno izhodišče (npr. Grčija in Portugalska). Spremembe se bodo v končni fazi pokazale v spremenjenih obrestnih merah, v precej spremenjeni

strukturi naložb in obveznosti bank ter v spremenjeni strukturi bančnih prihodkov. Zahtevnost tega prilagajanja najbolj določajo pogoji poslovanja, s katerimi se slovenske banke soočajo danes. Na prvem mestu je to gotovo konvergenca obrestnih mer. Pri tem je možno opaziti asimetrijo, saj je konvergenca hitrejša pri aktivnih kot pri pasivnih obrestnih merah, kar je tudi posledica zadolževanja ekonomskih subjektov v tujini, bodisi neposredno bodisi preko domačih bank v lasti ali pod kontrolo tujih finančnih institucij. Težave zaradi neenakomernega prilagajanja obrestnih mer bi odpravili s hitrejšim zniževanjem inflacijskih stopenj na raven tistih iz držav članic EMU. Dodatno se kot omejitveni dejavnik pri domačih bankah pojavljajo še ukrepi obvezne strukture naložb, likvidnostne lestvice ter pogoji, pod katerimi se oblikuje obvezna rezerva. Na vseh teh področjih bo sproščanje omejitev slej ali prej nujno tudi zaradi prevzemanja instrumentov denarne politike ECB.

Na koncu lahko poudarimo, da je Slovenija z vstopom v mehanizem menjalnih tečajev ERM2 naredila korak naprej v smeri vključitve v EMU, kar naj bi dosegla v začetku leta 2007. Vključitev Slovenije v EMU in prevzem evra kot domače valute prinašata celotnemu gospodarstvu še posebej pa finančnemu sektorju precejšnje spremembe.

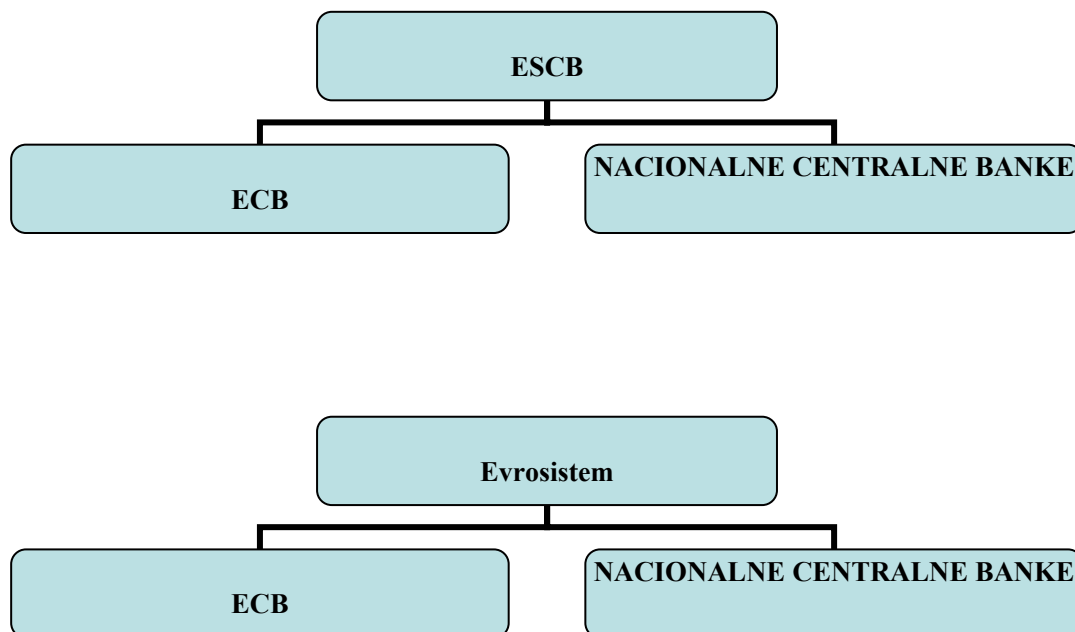
Opazna sprememba bo nastala s prevzemom evra, ki bo postal plačilno sredstvo v Sloveniji, bilance in obračuni se bodo vodili v evrih.

Evro bomo prevzeli v začetku leta 2007. Pomembno je predvsem, da se nadaljujejo ustrezne ekonomske politike in da so med seboj usklajene. Da se podjetja, banke, zavarovalnice in posamezniki prilagajajo spremenjenim razmeram. Bistveno je, da so vsi sposobni dinamičnega prilagajanja. To bo glavno merilo, ali lahko v območju evra učinkovito delujejo ali ne.

5. EVROPSKA CENTRALNA BANKA

ECB s sedežem v Frankfurtu je bila v skladu s PES ustanovljena 1. junija 1998 ter predstavlja zaščitnika monetarne politike enotne evropske valute. Ustanovljena je bila kot jedro Evrosistema in ESCB. ESCB torej vodijo organi odločanja ECB. Pravna podlaga, ki določa ustanovitev ECB in ESCB je četrti člen PES.

Slika 3: Struktura ESCB in Evrosistema



Vir: Bančni vestnik, 2003, str. 15.

Medtem ko je ESCB sestavljen iz ECB in vseh petindvajsetih centralnih bank držav članic EU, se izraz Evrosistem nanaša na ECB in nacionalne centralne banke držav članic EU, ki so uvedle evro. Evrosistem in ESCB bosta delovala sočasno, dokler bodo obstajale države članice EU zunaj evroobmočja. Skupno monetarno politiko torej določa ECB, v centralnih bankah Evrosistema pa se izvaja decentralizirano (V naši denarnici bodo leta 2007 evri, 2006).

5.1. VLOGA NACIONALNE CENTRALNE BANKE V ESCB

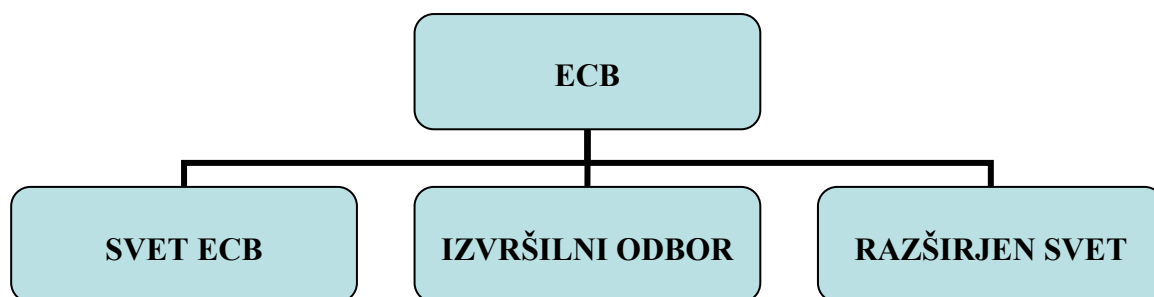
Z uvedbo evra, skupne monetarne politike za države evroobmočja in ustanovitvijo ECB se je močno spremenila tudi vloga nacionalnih centralnih bank držav članic EU, ki so uvedle evro. Nacionalne centralne banke so sestavni del ESCB in delujejo v skladu s smernicami in navodili ECB. Cilji in naloge ESCB so določeni s PES ter Statutom ESCB in ECB. Temeljno načelo delovanja ESCB je, da se odločitve sprejemajo centralizirano v ECB, izvajanje pa poteka decentralizirano prek nacionalnih centralnih bank. V nadaljevanju si bomo pogledali, kako ESCB deluje.

5.1.1. Institucionalni okvir ESCB

PES ter Statut ESCB in ECB, ki je priloga k PES, ustanovljata ESCB ter določata cilje in naloge ESCB. Kot je navedeno v poglavju 4.6., niso vse države članice EU uvedle evra, zato se za označevanje ECB in nacionalnih centralnih bank držav članic, ki so uvedle evro, uporablja izraz Evrosistem. Nacionalne centralne banke držav članic EU, ki niso uvedle evra, so sicer del ESCB in imajo v okviru tega poseben status (Majcen, 2003, str. 15) . Še vedno lahko vodijo svojo monetarno politiko ter ne sodelujejo v procesu odločanja in izvajanja skupne monetarne politike. Ko je Slovenija postala članica EU, je Banka Slovenije postala del ESCB, ne pa del Evrosistema. Z uvedbo evra v Sloveniji pa bo pristojnost za vodenje monetarne politike prenesena na Evrosistem, katerega del bo takrat postala tudi Slovenija.

ESCB upravljajo organi odločanja ECB, t.j. svet ECB in izvršilni odbor. Svet ECB sestavljajo člani izvršilnega odbora ECB in guvernerji nacionalnih centralnih bank držav evroobmočja.

Slika 4: Organi ECB



Vir: Bančni vestnik, 2003, str. 16.

Svet ECB sestavljajo člani izvršilnega odbora ECB in guvernerji nacionalnih centralnih bank držav evroobmočja. Svet ECB določa monetarno politiko za evroobmočje. Izvršilni odbor ECB sestavljajo predsednik in podpredsednik ECB ter štirje drugi člani. Izvršilni odbor izvaja monetarno politiko v skladu s smernicami in odločitvami, ki jih sprejme Svet ECB. Dokler obstajajo države članice EU, ki niso uvedle evra, obstaja kot tretji organ odločanja ECB razširjeni svet ECB. Člani razširjenega sveta ECB so predsednik in podpredsednik ECB ter guvernerji nacionalnih centralnih bank vseh držav članic EU. Z vključitvijo Slovenije v EU je postal guverner Banke Slovenije član razširjenega sveta ECB, član sveta ECB pa potem, ko bo Slovenija uvedla evro.

Poglavitni cilj Evrosistema je ohranjanje stabilnosti cen¹⁵. Najpomembnejše naloge Evrosistema so (Majcen, 2003, str. 15):

- določanje in izvajanje monetarne politike evroobmočja;
- izvajanje deviznih poslov;
- hranitev in upravljanje uradnih deviznih rezerv držav evroobmočja;
- podpiranje nemotenega delovanja plačilnih sredstev.

ECB ima izključno pravico, da odobrava izdajanje bankovcev v evroobmočju. Bankovce lahko izdajajo ECB in nacionalne centralne banke držav evroobmočja. Samo bankovci, ki jih izdajajo ECB in nacionalne centralne banke, so zakonito plačilno sredstvo v teh državah. Države evroobmočja lahko izdajajo kovance pod pogojem, da jim ECB odobri obseg emisije. Nadalje prispeva Evrosistem k nemotenemu vodenju politik pristojnih oblasti glede bonitetnega nadzora bank in stabilnosti finančnega sistema.

Pri sprejemanju odločitev in opravljanju svojih nalog so ECB in nacionalne centralne banke neodvisne ter ne smejo v nobenem primeru iskati ali prejemati navodil pri institucijah in organih EU, vladah držav članic EU ali kateremkoli drugem organu. Prav tako se institucije in organi EU ter vlade držav članic obvezujejo, da bodo to načelo spoštovali in da ne bodo poskušali vplivati na člane organov odločanja ECB ali nacionalnih centralnih bank pri opravljanju njihovih nalog.

5.1.2. Sodelovanje v procesu odločanja ESCB

Nacionalne centralne banke sodelujejo v procesu odločanja ESCB. Svet ECB sestavljajo guvernerji nacionalnih centralnih bank držav članic EU, ki so uvedle evro in šest članov izvršilnega odbora ECB. Svet ECB odloča z navadno večino, če v Statutu ESCB in ECB ni drugače določeno. Vsak član Sveta ECB ima en glas (načelo »en človek, en glas«). To kaže na načelo, da guverner v Svetu ECB ne deluje kot predstavnik države ali institucije, temveč mora upoštevati interese EU ter pri odločanju o monetarni politiki potrebe celotnega evroobmočja in ne posamezne države. V ta namen so tudi v PES določbe glede neodvisnosti članov izvršilnega odbora in guvernerjev nacionalnih centralnih bank. Da lahko guvernerji čim bolj uspešno sodelujejo v procesu odločanja o monetarni politiki, morajo imeti v svoji nacionalni centralni banki zadostno analitično podporo, ki mora pokrivati analizo ekonomskih spremenljivk in monetarnih kazalnikov za celotno evroobmočje in ne več le za posamezno državo. Tako so morale npr. tiste nacionalne centralne banke, ki pred uvedbo evra niso imele močnih analitsko raziskovalnih oddelkov, le-te razviti oziroma raziskave in analize razširiti na raven evroobmočja. To naj bi posledično prineslo tudi konkurenco med nacionalne centralne banke in s tem boljšo kakovost raziskav o monetarni politiki in z njo povezanimi zadevami (Majcen, 2003, str. 17).

¹⁵ Letno povečanje harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin v evroobmočju pod 2 odstotka.

5.1.3. Vloga nacionalnih centralnih bank v ESCB

Nacionalne centralne banke so sestavni del ESCB in delujejo v skladu s smernicami in navodili ECB. Kolikor je možno in ustrezno, naloži ECB nacionalnim centralnim bankam opravljanje poslov, ki so sestavni del ESCB. Kot integralni del Evrosistema delujejo nacionalne centralne banke kot nekakšno »operativno telo« ESCB in izvajajo naloge Evrosistema v skladu z navodili ECB.

Evrosistem deluje tako, da se odločitve sprejemajo v ECB, to se pravi centralizirano, izvajajo pa decentralizirano prek nacionalnih centralnih bank. To je tudi v skladu z načelom subsidiarnosti, ki je zapisano v členu 5 PES. Pomeni, da EU na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti, ukrepa le, kadar države članice EU ne morejo zadovoljivo doseči ciljev predlaganih ukrepov in jih torej zaradi obsega ali učinkov predlaganih ukrepov lažje doseže EU. V skladu s tem načelom ukrepa EU le, če je ta ukrep bolj učinkovit kot ukrep, ki je sprejet na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni. Načelo subsidiarnosti kaže v primeru odločanja o monetarni politiki na centraliziranost, pri izvajanju pa na decentralizacijo.

Tako imajo poslovne banke račune pri svojih nacionalnih centralnih bankah in operacije na trgu potekajo prek nacionalnih centralnih bank v skladu s smernicami in navodili ECB. Sistem TARGET¹⁶ (Transevropski sistem bruto poravnave v realnem času) prav tako temelji na principu decentralizacije. Nadalje opravljajo nacionalne centralne banke večino nalog, ki so povezane z zbiranjem statističnih podatkov ter dajanjem v obtok in distribucijo evrobankovcev. Prek sodelovanja v različnih odborih ESCB¹⁷ pa predstavniki centralnih bank pomagajo pri delu ESCB (Majcen, 2003, str. 16).

V skladu s Statutom ESCB in ECB lahko opravljajo nacionalne centralne banke tudi funkcije, ki niso del nalog ESCB, razen če Svet ECB z dvotretjinsko večino oddanih glasov ugotovi, da so te funkcije v nasprotju s cilji in nalogami ESCB. Te funkcije, ki jih nacionalne centralne banke izvajajo na lastno odgovornost in za svoj račun, ne veljajo za sestavni del funkcij ESCB.

Področja pristojnosti nacionalnih centralnih bank lahko razdelimo v naslednje sklope:

- nacionalne centralne banke sodelujejo v procesu odločanja znotraj ESCB oziroma Evrosistema;
- nacionalne centralne banke so posredniki med skupno monetarno politiko in nacionalnimi ekonomskimi politikami;

¹⁶ Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system. Transevropski sistem bruto poravnave v realnem času je sistem bruto poravnave v realnem času za evro. TARGET je sestavljen iz nacionalnih sistemov bruto poravnave v realnem času, plačilnega mehanizma ECB in medsebojnega povezovanja.

¹⁷ Odbore ESCB sestavljajo predstavniki ECB in nacionalnih centralnih bank držav članic, ki so uvedle evro. Nacionalne centralne banke držav članic EU, ki niso uvedle evra, lahko imenujejo predstavnika, ki se udeleži zasedanja odbora ESCB, kadar se le-ta ukvarja z zadevami, ki so v pristojnosti razširjenega sveta ECB. Odbori ESCB pomagajo pri delu Evrosistema.

- nacionalne centralne banke izvajajo operativne naloge Evrosistema, potrebne za izvajanje monetarne politike in politike deviznega tečaja;
- nacionalne centralne banke so edini vpisniki in lastniki kapitala ECB ter prejemajo svoj delež denarnega prihodka Evrosistema in so udeležene pri razdelitvi čistega dobička in izgube ECB;
- nacionalne centralne banke še naprej delujejo kot neodvisne institucije zunaj področja pristojnosti ESCB in opravljajo tudi druge naloge na lastno odgovornost.

5.1.4. Operativne naloge nacionalnih centralnih bank

Pomembna vloga nacionalnih centralnih bank v Evrosistemu je, da le-te delujejo kot nekakšno »operativno telo«. To je v skladu z načelom decentralizacije izvajanja monetarne politike. Odločitve o instrumentih monetarne politike sprejemajo v ECB, izvajanje teh instrumentov pa je največkrat pristojnost nacionalne centralne banke. Nacionalne centralne banke tako izvajajo operacije odprtega trga (npr. operacije glavnega refinanciranja, operacije dolgoročnejšega refinanciranja, operacije finega uravnavanja in strukturne operacije) in druge instrumente monetarne politike (odprte ponudbe, t.j. možnost mejnega zadolževanja in mejnega deponiranja likvidnosti čez noč) s poslovnimi bankami v skladu z navodili ECB. Poslovne banke morajo imeti obvezne rezerve pri nacionalni centralni banki. Nadalje nacionalne centralne banke upravljajo z deviznimi rezervami ECB (nacionalne banke držav članic, ki so uvedle evro, morajo namreč prenesti na ECB določen znesek deviznih rezerv ter jih nato upravljati v imenu ECB, pri tem pa morajo upoštevati kriterije ECB) in posredujejo na deviznem trgu, če tako določi ECB. Izdelava in dajanje evrobankovcev v obtok je prav tako naloga posamezne nacionalne centralne banke. Plačilni sistemi so naslednje področje, kjer nacionalne centralne banke opravljajo aktivno vlogo. So sistemski operater za velika plačila (nacionalne centralne banke imajo svoje sisteme za poravnavanje velikih plačil, ki so vključeni v TARGET). Nacionalne centralne banke pomagajo ECB tudi pri zbiranju statističnih podatkov pri pristojnih nacionalnih oblasteh ali neposredno pri gospodarskih subjektih. Statut ESCB in ECB določa, da, kolikor je mogoče, nacionalne centralne banke izvajajo naloge povezane v zvezi z zbiranjem statističnih podatkov (Majcen, 2003, str. 18).

V skladu s Statutom ESCB in ECB lahko nacionalne centralne banke opravljajo tudi funkcije, ki niso del nalog ESCB, razen če Svet ECB z dvotretjinsko večino oddanih glasov ugotovi, da so te funkcije v nasprotju s cilji in nalogami ESCB. Te funkcije, ki jih nacionalne centralne banke izvajajo na lastno odgovornost in za svoj račun, ne veljajo za sestavni del funkcije ESCB. Katere naloge v tem sklopu opravljajo nacionalne centralne banke, je predvsem odvisno od tradicije posamezne nacionalne centralne banke. Tako na primer nekatere nacionalne centralne banke opravljajo nadzor nad poslovnimi bankami, ponujajo finančne storitve osebam javnega prava in upravljajo račune za stranke iz zasebnega sektorja.

5.2. DENARNA POLITIKA V EVROSISTEMU

Glavni nosilec skupne monetarne politike v EMU je ECB. Temeljni cilj, ki so ga sprejeli že leta 1992 v Maastrichtu, je tudi poglobitna naloga ECB, to je zagotavljanje in vzdrževanje stabilnosti cen, k čemer jo zavezuje statut. Pri svojem delu je popolnoma samostojna in neodvisna. S pomočjo izbranega instrumentarija dosega zastavljene vmesne in končne cilje ter z učinkovito monetarno politiko pripomore k razvoju in gospodarski rasti držav članic in držav, ki so z njimi tesno povezane. Monetarna politika je za vse članice EMU enaka in poenotena.

Za vstop v EMU so morale države članice izpolniti maastrichtske konvergenčne kriterije. Države članice EMU so se morale odreči vodenju neodvisne monetarne politike, lahko pa sodelujejo pri izvajanju skupno določene monetarne politike na svojem območju v skladu z navodili ECB. Pred vstopom v EMU so obstajale razlike v instrumentarijih ter vmesnih in končnih ciljih denarnih politik posameznih držav članic, zaradi česar je bilo nujno poenotenje kot temeljni pogoj za učinkovito delovanje skupne monetarne politike.

Stabilizacijsko usmerjena strategija evropskega sistema vsebuje tri poglobitne elemente (Kopše, 2003, str. 29):

- kvantitativno določen primarni cilj Evrosistema, to je stabilnost cen;
- dva stebra strategije, ki sta potrebna za doseganje tega cilja:
 - o vloga količine denarja, ki je izražena in objavljena v obliki kvantitativne referenčne vrednosti za stopnjo rasti enega širšega monetarnega agregata M3,
 - o utemeljena ocena obetov za prihodnji razvoj cen in rizikov za stabilnost cen v celotnem evroobmočju.

Razberemo lahko, da za doseganje končnega cilja ECB uporablja kombinirano strategijo inflacijskega in monetarnega ciljanja, pri čemer vlogo vmesnega cilja igra količina denarja.

5.3. DENARNA POLITIKA BANKE SLOVENIJE

Z vstopom v EU je Banka Slovenije postala del ESCB, ki ga sestavljajo vse nacionalne centralne banke držav članic EU in ECB. Z uvedbo evra v Sloveniji pa bo pristojnost za vodenje denarne politike prenesena na Evrosistem, katerega del bo takrat postala tudi Banka Slovenije. Čeprav bo denarna politika s tem centralizirana na evropski ravni, pa bo Slovenija še vedno imela glavno odgovornost pri vodenju gospodarske, davčne in proračunske politike, pri čemer bo seveda morala upoštevati Pakt stabilnosti in rasti ter smernice gospodarske politike EU.

Kljub temu, da bo odgovornost za uravnavanje količine denarja v obtoku in s tem določanje obrestnih mer po vstopu Slovenije v območje evra prešla z Banke Slovenije na ECB, pa je treba poudariti, da nacionalne centralne banke v ESCB tudi po prevzemu evra še naprej igrajo pomembno vlogo (Po prevzemu evra za Slovenijo nove odgovornosti in obveznosti, 2006).

Pomembno vlogo bo Banka Slovenije kljub temu, da se bo center odločanja o vodenju denarne politike po prevzemu evra preselil na sedež ECB v Frankfurt, obdržala na področju uresničevanja odločitev ECB o višini obrestnih mer. V Evrosistemu, ki združuje ECB s centralnimi bankami držav z evrom, bodo lahko komercialne banke do denarja, potrebnega za svoje poslovanje, še vedno dostopale prek nacionalnih centralnih bank.

Nadzor nad bančnim sistemom, vključno s poročanjem bank in zagotavljanjem finančne stabilnosti domačega finančnega sistema sicer z vstopom v območje evra ostajata v pristojnosti Banke Slovenije in ustreznih nacionalnih institucij, kot je Agencija za trg vrednostnih papirjev.

Namesto lastne monetarne politike in politike deviznega tečaja bo Slovenija za doseganje notranjega in zunanjega ravnovesja morala uporabljati druge vzvode makroekonomske politike, predvsem dohodkovno politiko (večjo fleksibilnost plač in trga dela nasploh), ki je v denarni uniji tisti mehanizem, ki mora namesto deviznega tečaja prevzeti breme ohranjanja mednarodne konkurenčnosti gospodarstva, in fiskalno politiko (v mejah, ki jih določa Pakt stabilnosti in rasti) ter regionalno politiko.

Na podlagi izkušenj držav članic EMU in dosedanjih izkušenj Banke Slovenije lahko sklepamo, da bo tudi v prihodnosti (ko bo Slovenija že članica EMU) favorizirana politika odprtega trga Banke Slovenije zaradi fleksibilnosti prilagajanja trenutnim potrebam denarnega trga in ciljem centralne banke. Pri tem bo Banka Slovenije izvajala (Festić, 2002, str. 6):

- operacije glavnega refinanciranja na temelju standardne ponudbe (regulirajo likvidnost in so signal za denarni trg);
- dolgoročna refinanciranja na temelju standardne ponudbe (redka uporaba);
- fine regulacije *ad hoc*, hitro in bilateralno;
- strukturne operacije *ad hoc* in na temelju standardne ponudbe, kadar bo želela uravnavati strukturno pozicijo denarnega trga nasproti finančnemu sektorju.

Splošni cilji denarne politike Evrosistema bodo postali cilji Banke Slovenije. To so stabilnost cen, polna zaposlenost in zunanje gospodarsko ravnovesje.

V skladu s Programom vstopa v ERM2 in prevzema evra je Slovenija 28. junija 2004 vstopila v mehanizem deviznih tečajev ERM2, kar je eden od pogojev za uvedbo evra. Ker je Slovenija v sredini leta 2006 izpolnila vse pogoje za uvedbo evra, je Svet EU odločil, da se s

1. januarjem 2007 Slovenija vključi v evroobmočje in uvede evro kot domače plačilno sredstvo (Poročilo o denarni politiki, 2006).

5.3.1. Izvajanje strukturnih prilagoditev za lažji prehod v evrosistem

Zaradi načrtovane uvedbe evra je Banka Slovenije nadaljevala z izvajanjem nekaterih strukturnih prilagoditev pri instrumentih denarne politike, katerih namen je omogočiti lažji prehod v pogoje poslovanja v evrosistemu. Te prilagoditve se nanašajo na zamenjavo ponudbe 270 dnevni tolarjskih blagajniških zapisov z dolgoročnim depozitom, postopne sprostitev minimalno predpisane devizne likvidnosti, omejitve iz likvidnostne lestvice, obseg začasno odkupljenih deviz in sistem obveznih rezerv (Poročilo o denarni politiki, 2006).

Banka Slovenije je tudi v letu 2005 do julija ponujala dolgoročni tolarjski depozit z namenom sterilizacije presežne likvidnosti iz zapadanja 270 dnevni tolarjskih blagajniških zapisov. Ponujena obrestna mera dolgoročnega tolarjskega depozita je bila za 0,2 odstotni točki višja od obrestne mere 60 dnevni tolarjskih blagajniških zapisov, zapadlost depozita pa sega v čas po načrtovani uvedbi evra.

Za povečanje prilagodljivosti bank pri poslovanju na trgih tujega denarja je Banka Slovenije postopno sproščala minimalno predpisano devizno likvidnost in ponujala zamenjavo začasnih nakupov deviz z dokončnimi odkupi. V aprilu 2006 je Banka Slovenije znižala najmanjši obseg likvidnega premoženja v tujem denarju, ki ga morajo zagotavljati banke, na 50 odstotkov. Z določitvijo nepreklicnega tečaja zamenjave tolarjev v evre julija 2006, je bila ta obveznost znižana na 30 odstotkov, v celoti pa se je odpravila s 1. oktobrom 2006. Avgusta 2006 je Banka Slovenije ukinila blagajniške zapise v tujem denarju v USD in vse 120 dnevne blagajniške zapise v tujem denarju. Stanje blagajniških zapisov v tujem denarju se zato postopno zmanjšuje. Banka Slovenije je tudi v letu 2006 ponujala bankam možnost dokončne prodaje deviz iz kumuliranih začasno prodanih deviz Banki Slovenije. Posledično se je zmanjševalo stanje začasno odkupljenih deviz pri Banki Slovenije, konec septembra je bilo to stanje zanemarljivo (Poročilo o denarni politiki, 2006).

Banka Slovenije je nadaljevala s prilagajanjem instrumenta obveznih rezerv standardom ECB. Marca 2005 je znižala stopnjo obveznih rezerv za tolarjske obveznosti do 90 dni s 4,5 odstotka na 2 odstotka. Tako znaša stopnja obveznih rezerv za vse obveznosti z ročnostjo do dveh let 2 odstotka, v skladu z ureditvijo v Evrosistemu. Stopnja za obveznosti nad dve leti ostaja 0 odstotkov. Banka Slovenije je želela likvidnostni učinek spremembe premakniti v obdobje po uvedbi evra. Zato so morale banke in hranilnice presežno likvidnost iz naslova znižanja obveznih rezerv obvezno naložiti v dolgoročni depozit pri Banki Slovenije, ki ima rok dospelosti konec marca 2007. Od konca septembra 2006 se obvezne rezerve računajo iz stanja na zadnji dan v mesecu in ne več kot povprečje, obdobje izpolnjevanja obveznih rezerv je

prilagojeno koledarju izpolnjevanja obveznih rezerv Evrosistema, prav tako je ureditvi v Evrosistemu prilagojena obravnava odpovednega roka pri vezanih depozitih s pogodbeno določeno možnostjo predčasne odpovedi in obravnava obročnega varčevanja. Do konca leta bo instrument obveznih rezerv popolnoma prilagojen standardom ECB (Poročilo o denarni politiki, 2006).

6. NAČRT UVEDBE EVRA

6.1. SCENARIJI UVEDBE EVRA

Države, ki so kot prve uvedle evro, so to storile po tako imenovanem madridskem scenariju¹⁸. Ta je predvidel več posameznih korakov, ki so trajali več let. Tako je Evropski svet maja 1998 določil, katere države izpolnjujejo konvergenčne kriterije. Svet EU je decembra 1998 določil nepreklicne tečaje nacionalnih valut v evrih. 1. januarja 1999 je bil uveden evro kot vrednostna enota in knjižni denar, takrat se je začelo tudi prehodno obdobje¹⁹, ki je trajalo do 31. decembra 2001. V gotovinski obliki je bil evro uveden šele 1. januarja 2002, ko se je začelo obdobje dvojnega obtoka. Obdobje dvojnega obtoka bi skladno s predpisi EU lahko trajalo največ šest mesecev, vendar so ga države članice, ki so uvedle evro, skrajšale (Načrt uvedbe evra, 2005).

Značilnost uvedbe evra po madridskem scenariju je dolgo triletno prehodno obdobje, z znanimi tečaji nacionalnih valut v evru, v katerem je bil evro formalno že denarna enota dvanajstih držav članic in je obstajal kot knjižni denar. V tem prehodnem obdobju so navedene države članice opravile tudi vse potrebne praktične prilagoditve. Ker evro bankovcev in kovancev v prehodnem obdobju še ni bilo, so v tem času natiskale bankovce in kovalе kovance, v vsakdanjem življenju pa uporabljale kovance in bankovce, ki so se glasili na nacionalno denarno enoto.

Tudi v prihodnosti bodo lahko države članice uvedle evro po tradicionalnem madridskem scenariju, to je s »prehodnim obdobjem«, le da ne bo datumsko določeno. Dolžina prehodnega obdobja se bo lahko med posameznimi državami članicami razlikovala, vendar naj ne bi bila daljša od treh let (Načrt uvedbe evra, 2005). V tem scenariju se v prehodnem obdobju v domačem plačilnem prometu uporabljata dve valuti – dotedanja nacionalna in evro.

Države članice se lahko odločijo za scenarij takojšnje uvedbe, to je scenarij »velikega poka«. Po tem scenariju bi prehodno obdobje trajalo samo eno "logično sekundo". Po tem scenariju uvedba evra sovпада z uvedbo kovancev in bankovcev. Do datuma uvedbe evra države

¹⁸ Madridski scenarij - časovni koraki uvajanja evra, določeni na Evropskem svetu v sestavi predsednikov vlad in držav članic v Madridu decembra 1995.

¹⁹ Prehodno obdobje je obdobje med uvedbo evra kot vrednostne enote in knjižnega denarja in uvedbo evro bankovcev in kovancev v obtok, v veljavi ob prvi uvedbi evra.

članice obdržijo nacionalno pristojnost za denarno politiko, medtem ko je evro zanje tuj denar. Glavna razlika med madridskim scenarijem in scenarijem velikega poka je v tem, da je bilo po madridskem scenariju prehodno obdobje dolgo tri leta z znanimi tečaji nacionalnih valut v evru, medtem ko po scenariju velikega poka obdobje med dokončno znanim deviznim tečajem in prevzemom evra traja nekaj mesecev.

Nazadnje lahko države članice izberejo scenarij »velikega poka z opuščanjem (phasing out)«. Ta scenarij predvideva takojšnjo uvedbo evra z možnostjo uporabe nacionalne valute v določenih pravnih inštrumentih (računi, poslovne knjige,...) v omejenem obdobju, ki naj ne bi bilo daljše od enega leta. V tem scenariju se v domačem plačilnem prometu od uvedbe evra naprej uporablja samo ena valuta – evro.

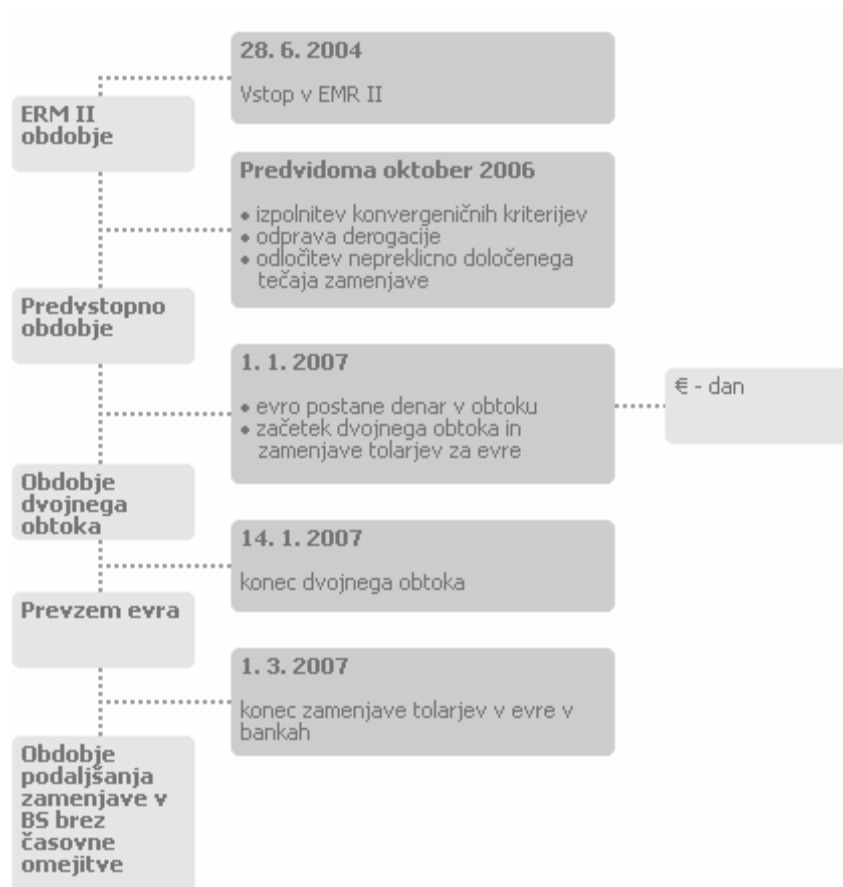
Države članice, ki evro šele uvajajo, se same odločijo za enega izmed ponujenih scenarijev za uvedbo evra. Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije sta se odločili, da je za Slovenijo najbolj primeren scenarij »velikega poka«. Gre za scenarij takojšnje uvedbe, brez daljšega prehodnega obdobja.

6.2. UVEDBA EVRA V SLOVENIJI

Z vstopom v EU se je Slovenija zavezala, da bo prevzela denarno valuto, ki jo uporablja dvanajst članic EU, ki sestavljajo tako imenovano EMU.

Uvedba evra v Sloveniji je sestavljena iz več obdobj (slika 5).

Slika 5: Predvideni časovni potek prevzema evra v Sloveniji



Vir: Banka Slovenije, 2006.

V Sloveniji se pri uvedbi evra upoštevajo izkušnje držav, ki so že uspešno izvedle prehod na evro (Načrt uvedbe evra, 2005). Pri tem se upošteva dve spremembi:

- *Predvstopno obdobje bo kratko*: predvstopno obdobje²⁰, to je obdobje derogacije, ter dejansko uvedbo evra, načrtovano za 1. januar 2007, bo trajalo le nekaj mesecev.
- *Evro kovanci in bankovci že obstajajo*, čeprav niso naš denar. So dostopni slovenski javnosti, ki z njimi posluje v tujini.

Predvstopno obdobje se je začelo z odpravo derogacije in objavo tečaja, po katerem se bo tolar zamenjal z evrom, in traja do uvedbe evra. V tem kratkem predvstopnem obdobju je še vedno tolar denar, ki je v obtoku v Sloveniji. Denarno politiko še vedno vodi Banka Slovenije.

²⁰ Namesto prehodnega obdobja je primernejša oznaka za obdobje med odpravo derogacije in uvedbo evra predvstopno obdobje.

Ob kratkem predvstopnem obdobju Banka Slovenije predvideva tudi kratko obdobje zamenjave gotovine. Banka Slovenije pričakuje, da bodo tudi druge institucije EU prilagodljive glede alternativnih oziroma novih scenarijev za uvedbo evra.

Razlogi za taka predvidevanja Banke Slovenije so:

- Slovenija je majhno denarno območje,
- imamo izkušnje z uspešno zamenjavo denarja (oktobra 1991 dinarjev v bone, leta 1992 pa bonov v tolarje),
- Slovenija je dvoletno bivanje v ERM2 izpolnila junija 2006. Institucije EU so konvergenčno poročilo, ki je osnova za odločitev Evropskega sveta, da lahko posamezna država uvede evro, sestavile maja 2006.

Zaradi več razlogov (začetek obračunskega in fiskalnega leta) je najprimernejši dan za uvedbo evra 1. januar. Čas dvojnega obtoka tolarja in evra prične z dnem, ko postane evro naš denar, vendar se še vedno lahko plačuje tudi s tolarji. Tega kratkega obdobja je konec, ko se s tolarji ne more več plačevati. Banka Slovenije načrtuje, da bo to obdobje trajalo do 14. januarja 2007. Že na začetku tega obdobja preide vodenje denarne politike na ECB. V tem času začne Banka Slovenije oskrbovati banke z evro gotovino, da bi lahko svojim komitentom zamenjevale tolarje z evri.

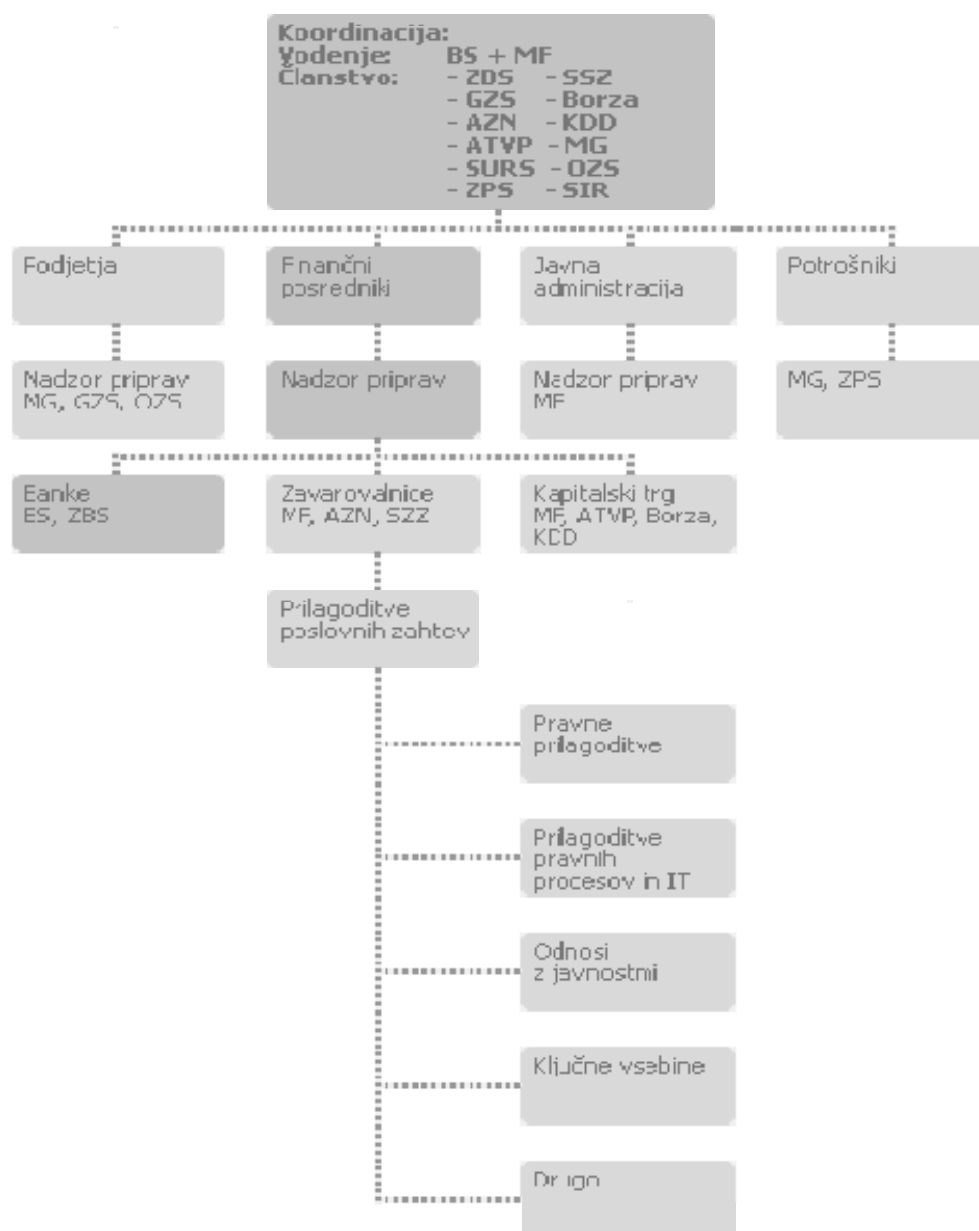
Od 15. januarja do 1. marca 2007 bo možna zamenjava tolarske gotovine pri bankah, nato pa v Banki Slovenije brez časovne omejitve.

V predvstopnem obdobju je potrebno uresničiti tehnične priprave za kovanje evro kovancev z nacionalno stranjo. Banka Slovenije pri tem izhaja iz predpostavke, da izdajanje kovancev z nacionalno stranjo ni dopustno pred odpravo derogacije. Pravo EU dopušča, da določena država uvede evro tudi brez (zadostne količine) evro kovancev z nacionalno stranjo. Banka Slovenije ocenjuje, da je potreben čas za izdelavo kovancev najmanj tri do največ šest mesecev.

6.3. ORGANIZACIJA PREHODA IN KOORDINACIJA AKTIVNOSTI

Uvedba evra v posamezni državi je velik in kompleksen logistični projekt. Pri določanju ciljev projekta, organizaciji, izvajanju in nadzoru nad izvajanjem projekta uvedbe evra sodelujejo subjekti z različnimi vlogami, od sistemskih (določanje ciljev, sprejemanje strateških odločitev,...) do izvedbenih (izvajanje projekta,...) in korektivnih (vloga organizacij pri opozarjanju potrošnikov,...).

Slika 6: Koordinacija priprav za uvedbo evra



Kratice:

BS – Banka Slovenije
 MF – Ministrstvo za finance
 MG – Ministrstvo za gospodarstvo
 ZBS – Združenje bank Slovenije
 GZS – Gospodarska zbornica Slovenije
 AZN – Agencija za zavarovalni nadzor
 ATVP – Agencija za trg vrednostnih papirjev

SURS – Statistični urad Republike Slovenije
 SZZ – Slovensko zavarovalno združenje
 KDD – Klirinško depotna družba
 IT – informacijska tehnologija
 ZPS – Zveza potrošnikov Slovenije
 OZS – Obrtna zbornica Slovenije
 SIR – Slovenski inštitut za revizijo

Vir: Načrt uvedbe evra, 2005, str. 12.

Postopke tehničnih priprav na uvedbo evra v Republiki Sloveniji vodi in nadzira Koordinacijski odbor za tehnične priprave na prevzem evra, ki sta ga ustanovila Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije. Poleg Banke Slovenije in Ministrstva za finance ga sestavljajo še Ministrstvo za gospodarstvo, Združenje bank Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije, Agencija za zavarovalni nadzor, Agencija za trg vrednostnih papirjev, Statistični urad Republike Slovenije, Slovensko zavarovalno združenje, Klirinško depotna družba, Ljubljanska borza, Zveza potrošnikov Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije in Slovenski inštitut za revizijo (Poročilo o tehničnih pripravah na prevzem evra v Republiki Sloveniji, 2006).

Člani Koordinacijskega odbora so organizirali pripravo akcijskih načrtov in poročajo o izvajanju le-teh zlasti po naslednjih vsebinskih sklopih:

- pravnih pristojnostih,
- prilagoditvah poslovnih procesov in tehnološke podpore,
- organizacijskih ukrepov,
- statističnem spremljanju priprav na prehod,
- obveščanju javnosti na ravni posamezne ustanove.

Koordinacijski odbor je tudi osrednje telo za izmenjavo mnenj o stališčih, ki so jih slovenski predstavniki doslej zastopali pred ustanovami EU, in forum za povratno medsebojno informiranje o dogajanjih, povezanih z EU, ki bodo vplivali na uvedbo evra.

V Banki Slovenije koordinira aktivnosti, ki so povezane z uvedbo evra, EU kolegij, ki ga vodi guverner. Aktivnosti so zajete v Beli knjigi Banke Slovenije. Njihovo uresničevanje nadzorujejo viceguvernerji in člani Sveta Banke Slovenije. Organizirane so kot naloge ali kot projekti (Načrt uvedbe evra, 2005).

Bela knjiga zajema naslednje vsebine:

- priprave za zamenjavo tolarja z evrom (projekti: zamenjava bankovcev in kovancev, vključitev v TARGET, prilagoditev poslovnih in IT procesov v bankah, komunikacija z javnostjo...);
- priprave na delovanje v Evrosistemu (naloge: prilagoditev poročanja, prilagoditev instrumentov in zavarovanj, prilagoditev računovodstva,...).

Aktivnosti v Banki Slovenije povzemajo priprave iz obdobja prve uvedbe evra. Banka Slovenije jih sproti dopolnjuje na podlagi informacij, do katerih prihaja v stikih z ECB in Evropsko komisijo.

6.4. ODNOSI Z JAVNOSTMI

Evro je valuta EU, ki jo morajo, razen dveh članic, uvesti vse države članice. Evro temelji na finančni stabilnosti, ki jo zagotavlja Evrosistem, to je ECB in nacionalne centralne banke držav evroobmočja. Pomembno je, da javnost pozna prednosti enega denarja in na pravila, na katerih temelji finančna stabilnost evroobmočja. Ob uvajanju evra so odnosi z javnostmi usmerjeni predvsem k naslednjim ciljem (Načrt uvedbe evra, 2005):

- splošnemu seznanjanju javnosti z delovanjem ekonomske in denarne unije, s prednostmi skupne valute in z razlogi za odločitev za prevzem evra;
- usmerjenemu informiranju o projektu uvedbe evra in značilnostih posameznih stopenj njegovega uvajanja;
- praktičnemu svetovanju ob sami uvedbi evra, ki gradi zaupanje ljudi in omogoča mehak ter hiter prevzem evra (poslovanje z gotovino in na računih v času dvojnega obtoka, delovanje bankomatov, prepoznavanje ponaredkov, način zamenjave,...).

Pomembna je enotnost sporočil, zato je nujno potrebna koordinacija vseh nosilcev evro projekta. Med orodji za komuniciranje s ciljnim javnostmi so: informativne publikacije, zloženke in drugo informativno ter tudi promocijsko gradivo (na primer posterji s kovanci), internet, neposredni kontakti (odprte telefonske linije, kontaktne oddaje, seminarji, javne razprave in drugo), oglaševalska akcija (televizijski in radijski spoti, časopisni oglasi in druga promocijska gradiva,...). Pomembno je merjenje javnega mnenja glede stopnje zaupanja in informiranja javnosti (vsaj trikrat letno, kjer se preverja poleg stopnje zaupanja tudi stopnja informiranja ljudi in njihova pričakovanja).

Tabela 8: Zadovoljstvo z uvedbo evra: Ali bi bili zadovoljni, če bi evro nadomestil nacionalno valuto?

(v odstotkih)

	<i>DA</i>	<i>NE</i>	<i>NE VEM</i>
Slovenija	66	27	7
Madžarska	56	33	11
Slovaška	50	42	8
Ciper	49	40	11
Malta	41	49	10
Poljska	40	49	11
Češka	39	55	6
Litva	34	58	8
Estonija	29	58	13
Latvija	23	59	18

Vir: Poročilo o denarni politiki, 2005, str. 49.

Podpora za uvedbo evra v slovenski javnosti je visoka. Javnomnenjske raziskave²¹ kažejo, da uvedbo evra podpirata dve tretjini prebivalcev, kar je najvišji delež med novimi članicami EU - 66 odstotkov anketirancev podpira zamenjavo nacionalne valute z evrom (tabela 8). Pozitiven odnos do uvedbe evra nakazujejo tudi podatki o pričakovanih posledicah njegove uvedbe, saj kar 56 odstotkov anketirancev meni, da bo imela uvedba evra pozitivne posledice za Slovenijo, pozitivne posledice na osebni ravni pa pričakuje 51 odstotkov anketirancev. Podobno sliko kažejo tudi nacionalne raziskave javnega mnenja, po katerih tolar, evro in Banka Slovenije v javnosti uživajo precejšnje zaupanje.

Javnomnenjske raziskave²² za prvo polovico leta 2006 tudi kažejo, da ima EU med Slovenci še naprej razmeroma visok ugled, različni projekti evropske integracije pa še naprej uživajo visoko podporo. Slovenija še naprej ostaja največja podpornica širitve (73 odstotkov), podpora evropski gospodarski in monetarni uniji ter evru pa ostaja 82 odstotna.

Slovenci sodijo v sam vrh po zaupanju EU: kar 63 odstotkov Slovencev, toliko kot Grkov, ji zaupa. V EU višji delež od Grčije in Slovenije beleži le Madžarska (70 odstotkov).

6.5. PRAVNI OKVIR ZA UVEDBO EVRA

V sodobnem svetu je eden izmed temeljev države tudi učinkovito delovanje pravnega sistema. Za izvirni pravni vir države navadno štejemo ustavo kot hierarhično najvišji pravni akt v državi. Tudi delovanje EU ureja pravni red, ki ga sestavlja zbirka pravnih predpisov in sodnih praks, ki jih morajo članice EU upoštevati. Pravni red temelji na ustanovitvenih pogodbah, o katerih so se dogovorile in ki so jih ratificirale vse države članice. Na ustanovitvene pogodbe bi tako lahko v grobem gledali kot, da so enakovredne nacionalnim ustavam. Ustanovitvene pogodbe dopolnjujejo uredbe, ki so splošno veljavne in se v državah članicah uporabljajo neposredno. Uporabljajo se še direktive, ki države članice zavezujejo k opredeljenemu cilju, toda ne določajo zakonodajnih sredstev za njihovo uresničenje. Odločbe so v celoti zavezujoče za vse, na katere se nanašajo. Poznamo pa tudi sodno prakso Sodišča evropske skupnosti. EU izdaja tudi priporočila in mnenja, ki niso zavezujoča in so zgolj smernice za delovanje države (Grilc et al., 2002, str. 27-29).

6.5.1. Pravne prilagoditve na ravni EU

Ob PES pravni okvir za uvedbo evra predstavljajo zlasti tri uredbe EU (Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev, 2006):

- Uredba Sveta (ES) št. 974/98 o uvedbi evra;

²¹ Introduction of the Euro in the New Member States, European Commission and EOS Gallup Europe, October 2004
http://europa.eu.int/comm/public_opinion/flash/flash165b_en.pdf

²² Izsledki pomladanskega nacionalnega poročila Eurobarometer za Slovenijo, julij 2006.

- Uredba Sveta (ES) št. 2866/98 o menjalnih razmerjih med evrom in valutami držav članic, ki sprejmejo evro;
- Uredba Sveta (ES) št. 1103/97 o nekaterih odločbah v zvezi z uvajanjem evra.

Uredbe EU se v državah članicah uporabljajo neposredno in zavezujejo v celoti.

Uredba Sveta (ES) št. 974/98 o uvedbi evra predstavlja pravni akt, s katerim se konstitutivno uvede evro kot denarna enota. Ta uredba je bila spremenjena z Uredbo Sveta (ES) št. 2169/2005 z dne 21. decembra 2005 tako, da omogoča razširitev evroobmočja po treh scenarijih: s prehodnim obdobjem, brez prehodnega obdobja (scenarij velikega poka) ali z obdobjem postopnega opuščanja. Ta uredba med drugim določa pogoje za zamenjavo nacionalnih valut z evrom in skrajne roke za jemanje nacionalnih valut iz obtoka.

Uredba Sveta (ES) št. 2866/98 o menjalnih razmerjih med evrom in valutami držav članic ureja menjalna razmerja med evrom in valuto države članice, ki uvaja evro. Kot pove ime, ta uredba določa izključno tečaj zamenjave.

Uredba Sveta (ES) št. 1103/97 predstavlja monetarno pravo EU oziroma držav članic, katerih denarna enota je evro. Ta uredba določa zlasti kontinuiteto pogodbenih razmerij, način preračuna menjalnega tečaja za en evro v nacionalnih valutah sodelujočih držav in pravila zaokroževanja.

Ker se objavljene uredbe EU v državah članicah uporabljajo neposredno, se jih z nacionalno zakonodajo ne sme spreminjati, vendar se lahko dodatno opredelijo določena področja, ki niso opredeljena v uredbi. V Sloveniji je bil 26. oktobra 2006 v Državnem zboru sprejet Zakon o uvedbi evra, ki bo dodatno opredelil nekatera vprašanja glede uvedbe evra. Za pravne in fizične osebe je tako pomembno, da so seznanjene s pravnimi viri EU, ki urejajo evro, kakor tudi z določbami slovenskega zakona. Zakonodajalci želijo z Zakonom o uvedbi evra v pretežni meri urediti postopke zamenjave tolarja za evro, obdobje dvojnega obtoka in jemanje tolarjev iz obtoka.

6.5.2. Pravne prilagoditve na nacionalni ravni

Uvedba evra zahteva spremembo in prilagoditev določenih predpisov. Ministrstvo za finance je izdelalo seznam predpisov, ki zajema spremembe in dopolnitve veljavnih predpisov ter nove predpise.

Seznam sprememb in dopolnitev obstoječih predpisov zajema (Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev, 2006):

- 1) Zakon o Banki Slovenije (spremembe sledijo zahtevam pravne konvergence iz konvergenčnega poročila),

- 2) Zakon o plačilnem prometu (spremembe zadevajo evro kot valuto domačega plačilnega prometa),
- 3) Zakon o davku na izplačane plače (spremembe zadevajo zveznost razredov, podvrženih obdavčitvi ob preračunu v evre),
- 4) Zakon o prekrških (spremembe zadevajo podlage za določanje prekrškov v evrih),
- 5) Zakon o finančnih zavarovanjih (spremembe zadevajo določitev finančnega premoženja, ki ga ESCB zahteva za zavarovanje kreditov, ki jih daje bankam),
- 6) Zakon o gospodarskih družbah (spremembe zadevajo možnost uporabe kosovnih delnic v postopku prilagoditve delnic na poslovanje v evrih).

Seznam novih predpisov zajema:

- 7) Zakon o uvedbi evra (določa vsebino postopkov uvajanja evra, ki so v nacionalni pristojnosti),
- 8) Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih (zagotavlja za občana transparentno preračunavanje tolarskih cen v evro cene).

Pravne prilagoditve, ki so potreben pogoj za odpravo odstopanja s strani institucij EU se nanašajo na popolno usklajenost pravil za delovanje centralne banke s pravili Evrosistema in na ukrepe za zavarovanje evra pred ponarejanjem²³.

Prehod na evro in jemanje tolarja iz obtoka bo urejal Zakon o uvedbi evra. Ta zakon bo tudi določil obdobje dvojnega obtoka in čas zamenjave tolarskih bankovcev in kovancev v evre. Prav tako bo vseboval določila, ki se nanašajo na zamenjavo referenčne obrestne mere, na določanje srednjega tečaja Banke Slovenije, na konverzijo javnega dolga in opredelil pooblastila za bolj podrobna pravila za zaokroževanje preračunanih zneskov. Ta zakon bo tudi razveljavil Zakon o denarni enoti Republike Slovenije in Zakon o uporabi denarne enote Republike Slovenije (Povzetek uvedbe evra v Sloveniji, 2006).

6.5.3. Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih

Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih ureja obveznost informativnega dvojnega in dvojnega označevanja cen blaga in storitev, ki jih podjetja ponujajo potrošnikom v času uvajanja evra kot zakonitega plačilnega sredstva v Republiki Sloveniji. Namen le-tega je omogočiti urejen prehod zamenjave denarne valute, postopno prilagajanje in pripravo potrošnikov na vrednotenje cen blaga in storitev v evrih ter s primerljivostjo cen preprečiti zvišanje inflacije zaradi uvedbe evra (Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev, 2006).

V obdobju do določitve nepreklicnega tečaja zamenjave se je za preračunavanje cen uporabljal centralni tečaj, ki je bil določen ob vstopu Republike Slovenije v ERM2 (1 EUR =

²³ Slovenija je aprila 2005 ratificirala Ženevsko konvencijo o preprečevanju ponarejanja denarja iz leta 1921.

239,640 SIT), v nadaljevanju pa tečaj zamenjave, ki ga je določil Svet EU v skladu s členom 123(5) PES.

Zakon o dvojnem označevanju cen v evrih in tolarjih je obveznost dvojnega označevanja cen v obdobju pred uvedbo evra omejil na označevanje cen in izdajanje računov pri blagu in storitvah, ki jih podjetja ponujajo potrošnikom.

V primeru ponudbe bančnih storitev je zakonska obveznost dvojnega označevanja vezana na dva pogoja:

- da gre za prodajo bančne storitve potrošniku;
- da je potrošniku za prodano bančno storitev izdan račun.

Banke morajo zato dvojno označiti bančno tarifo ter tiste račune, ki jih potrošnikom izdajo posebej ob prodaji storitve. Dokumenti plačilnega prometa, izpiski o prometu in stanjih na osebnih računih in drugi dokumenti, na katerih se pojavljajo samo informacije o bančnih stroških, ne spadajo v kategorijo posebej izdanega bančnega računa potrošniku.

Vendar pa se banke o tem, ali bodo poleg bančne tarife in izdanih računov, na kar jih zavezuje Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih, dvojno označevanje uvedle tudi v druge dokumente, odločajo same, v skladu s svojo poslovno politiko²⁴.

6.5.4. Pravila zaokroževanja

Pravila zaokroževanja nacionalnih zneskov v evro zneske in obratno določa Uredba sveta EU št. 1103/97. Ministrstvo za gospodarstvo je pripravilo nekatera izhodišča za zaokroževanje zneskov, ki jih omenjena Uredba ne zajema. Le ti se nanašajo na cene, ki zahtevajo večjo mero natančnosti oziroma imajo vrednost, ki je precej nižja od osnovne enote evra.

Enota mere valute držav evroobmočja je evro, ki je razdeljen na manjše enote, in sicer 100 centov. Najmanjša vrednostna enota, po prevzemu evra kot nacionalne valute, postane 1 cent, kar predstavlja tudi najmanjšo podenoto, ki se lahko uporablja pri poslovanju. Ravno zaradi tega mora zakonodajalec zagotoviti, da so zneski, ki jih je potrebno plačati ali knjižiti, zaokroženi na najbližji cent (Načrt uvedbe evra, prva dopolnitev, 2006).

Pri zaokroževanju zneskov moramo biti pozorni, da je menjalno razmerje oziroma devizni tečaj določen kot en evro v razmerju z nacionalno valuto ter vsebuje šest značilnih števil (npr. 1 EUR = 239,640 SIT), ki se ne smejo skrajševati oziroma zaokroževati na manj decimalnih mest. Samo s tako določenim deviznim tečajem se lahko prične pretvorba zneskov v nacionalni valuti v evro. Ne smemo pa uporabljati inverzna menjalna razmerja, kjer je

²⁴ Prvotno stališče iz Načrta za uvedbo evra, ki je bankam nalagalo dvojno označevanje na teh dokumentih kot obveznost, se z vsebino sprejetega zakona spreminja.

menjalni tečaj določen kot enota nacionalne valute izražena v evrih (npr. 1 SIT = 0,00417 EUR).

Pravila zaokroževanja določajo, da morajo biti denarni zneski, ki jih je potrebno vplačati ali vknjižiti potem, ko je bil znesek zaokrožen v enote evra ali tolarja, zaokroženi na najbližji cent oziroma stotin. Če je rezultat preračunavanja znesek, ki je točno na sredini, se ta zaokroži navzgor.

Posebne težave pri zaokroževanju zneskov v evrih in zneskov v nacionalni valuti se lahko pojavijo pri cenah, ki imajo nižjo vrednost, ali pri cenah, ki zahtevajo večjo mero natančnosti.

Cene, ki zahtevajo večjo mero natančnosti so predvsem cene naftnih derivatov, plina, elektrike, mobilne in stacionarne telefonije, komunalne storitve in podobno.

Na podlagi izkušenj držav, ki so prve prevzele evro, in na podlagi preračunov, ob katerih se je pri zaokroževanju upoštevalo različno število decimalnih mest, se za Slovenijo, pri občutljivih cenah, priporočajo naslednja pravila zaokroževanja (Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev, 2006):

»Pri izračunu cen iz tolarjev v evre, pri katerih se zahteva večja mera natančnosti oziroma imajo nižjo vrednost in so občutljive na vsako najmanjšo spremembo pri zaokroževanju, količine pa predstavljajo pomemben element v prihodkih podjetja ter stroških za potrošnika, se cene zaokrožijo na manj kot štiri decimalna mesta.«

Pri oblikovanju cen je potrebno spoštovati veljavno pravno načelo, da uvedba nove valute ne vpliva na kontinuiteto pogodb in drugih pravnih instrumentov, kar pomeni, da se cene v novi valuti ne smejo razlikovati od cen v nacionalni valuti. Kontinuiteta pogodb se mora upoštevati tudi pri zaokroževanju, kar pomeni, da je dovoljena uporaba več decimalnih mest od predpisanih, kjer je to potrebno.

6.5.5. Kontinuiteta pogodb in obrestne mere

Načelo kontinuitete pogodbenih razmerij po vsebini pomeni, da uvedba evra kot domačega denarja nima nikakršnega vpliva na spremembo pogodbenih zavez, niti ne daje nobeni izmed pogodbenih strank pravice, da enostransko spreminja pogodbeno določila. Ali povedano drugače, vsa pogodbeno določila, razen denarne enote, na katero se glasi pogodba, ostanejo nespremenjena. Edina izjema od tega načela je določilo o uporabi spremenljive obrestne mere SITIBOR. V krovnem zakonu bo predpisano, da z dnem uvedbe evra medbančno referenčno obrestno mero Združenja bank Slovenije SITIBOR nadomesti evropska medbančna referenčna obrestna mera EURIBOR ustrezne ročnosti (Stališča do odprtih vprašanj priprav bank na uvedbo evra, 2006).

6.5.6. Redenominacija instrumentov kapitalskega trga

6.5.6.1. Redenominacija kapitala

Ob nominalnih delnicah je družbam pravno potrebno omogočiti tudi izdajanje kosovnih delnic po njihovi izbiri. Uvedba kosovnih delnic, prilagoditve povezane z nominalnim zneskom delnic ter povečevanje ali zmanjševanje osnovnega kapitala so nujno povezani s skupščinsko obravnavo in prilagoditvijo statutarne določbe družb. Sklici skupščin in prilagajanje statuta bo potekalo v letu 2006, na racionalen način. Družbe, ki do dneva uvedbe evra ne bodo izbrale kosovnih delnic in ne bodo prilagodile zneskov osnovnega kapitala oziroma nominalnih zneskov delnic, v sodni register ne bodo mogle vpisovati potrebnih vnosov brez hkratne prilagoditve zneskov osnovnega kapitala oziroma zneskov delnic na evro (Stališča do odprtih vprašanj priprav bank na uvedbo evra, 2006).

Uporabnost te rešitve je primerna tudi za druge pravne subjekte, hkrati pa je smiselno za družbe z omejeno odgovornostjo predvideti tudi izhodiščno rešitev z začasno opredelitvijo potrebnega kapitala v evrih na zaokrožen znesek nekoliko pod sedaj zahtevanim tolarским minimumom ter prenosom razlik v kapitalske rezerve.

6.5.6.2. Redenominacija obligacijskih instrumentov

Za obligacijske instrumente velja kot izhodiščna metoda redenominacija po metodi od spodaj navzgor po posameznem instrumentu, brez renominalizacije. Po tej metodi se preračun izvrši tako, da se za vsak posamezen instrument preračuna glavnica v evre po nepreklicno fiksiranem tečaju v skladu s pravili o zaokroževanju, obresti pa se obračunavajo na preračunani znesek v evre. Vsota vseh redenominiranih instrumentov se vzporeja z vsoto v centralnem registru. Morebitne razlike med eno in drugo vsoto se uskladijo po posameznem instrumentu (Stališča do odprtih vprašanj priprav bank na uvedbo evra, 2006).

7. PRIPRAVE NA EVRO V BANKAH

V slovenskih poslovnih bankah že več kot leto dni potekajo intenzivne priprave za prevzem evra kot nacionalne valute, na podlagi katerih bo nemoteno poslovanje zagotovljeno tudi po 1. januarju 2007.

Priprave na uvedbo evra so zahtevne, saj ne gre samo za organiziranje logističnih postopkov povezanih s samo gotovino ampak gre za zelo obsežne in zahtevne prilagoditve na različnih področjih: informacijske tehnologije, bančnih avtomatov, POS terminalov. Spremeniti bo potrebno tudi obrazce plačilnega prometa: bančni plačilni nalog, posebno položnico in nakaznico.

Prav tako se bodo banke dogovorile o poslovnem času poslovalnic v času, ko se bo zamenjevala evro gotovina, o načinu poslovanja s posebnimi položnicami, unovčevanju čekov, poslovanju s karticami in podobno.

7.1. EVRO KOORDINACIJA

V juliju 2004 sta Ministrstvo za finance in Banka Slovenije vzpostavila strukturo, imenovano »Evro koordinacija«, ki je odgovorna za tehnični del uvedbe evra. Slednja lahko posredno (preko delovne skupine za banke) ali neposredno odreja naloge bankam, kot nosilcem evro aktivnosti (Načrt uvedbe evra, 2005).

Evro koordinacija:

- je odgovorna za urejanje različnih dejavnosti, povezanih z uvedbo evra,
- razporeja dela in naloge med organizacijami (vlada, podjetja, finančni posredniki, itd.), ki so odgovorni za dejansko pripravo in uvedbo evra,
- ima vso pravico zahtevati od udeležencev, naj ustrezno ukrepajo,
- je odgovorna za informiranje slovenske javnosti,
- je centralna skupina, preko katere Banka Slovenije in Ministrstvo za finance obveščata druge sodelujoče o praktičnih vidikih uvedbe evra.

Vsak od udeležencev je moral za svoje področje pripraviti akcijski načrt, ki je opredelil aktivnosti in roke za njihovo izvedbo, zaradi zagotovitve čim bolj organiziranega prehoda na novo valuto, ki je predvidena v začetku leta 2007. Akcijski načrt je zajemal aktivnosti, ki jih mora vsaka od bank opraviti:

1. Na področju knjigovodskega in računovodskega spremljanja poslovanja z zagotovitvijo ustrezne IT podpore;
2. Da bi ugotovila vpliv napovedane spremembe na pogodbene odnose s svojimi komitenti, zlasti v zvezi s pogodbenimi določili o:
 - plačilu obveznosti,
 - zavarovanju plačila,
 - o obrestovanju terjatev in obveznosti.
3. Na področju logistike povezane z zamenjavo gotovine (bankovci, kovanci):
 - prevzem stare in uvedba nove gotovine,
 - prilagoditev bankomatov in vseh drugih avtomatov, ki uporabljajo gotovino, ali pa se uporabljajo pri manipulaciji z gotovino,
 - na področju odnosa z javnostmi, kjer bo potrebno zagotoviti ustrezno obveščanje komitentov in širše javnosti o spremembah in načinu njihove uvedbe.

7.2. EVRO DEJAVNOSTI

Evro dejavnosti bodo posegle na tri področja: gotovinsko, negotovinsko in plačilne sisteme.

V nadaljevanju navajam nekaj področji, na katere bo posegel prehod na plačevanje z evri (Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev, 2006):

1) *Dvigovanje evro gotovine in plačevanje z njo*

Ko bodo 3. januarja 2007 banke odprle poslovne enote za svoje stranke, bodo izplačevale gotovino in prejemale vplačila na račune strank v evrih (pologe na račune bodo prejemale tudi še v tolarjih do 14. januarja 2007) ter zamenjevale tolarsko gotovino za evre. Že pred tem pa bodo ljudje lahko v času novoletnih praznikov 1. in 2. januarja 2007 dvigovali evro gotovino s svojih računov na bankomatih. Zato bodo banke skupaj z Bankartom (podjetjem, ki nudi podporo za delovanje mreže približno 1450 bankomatov v Sloveniji) v drugi polovici leta 2006 izvajale prilagoditve programske opreme in kaset za bankovce, da bo možno dvigovanje tolarskih bankovcev do vključno 31. decembra 2006, od 1. januarja 2007 dalje pa evro bankovce po 10 € oziroma 20 €. V trenutnem okvirnem planu prehoda na evro gotovino na področju bankomatov je predvideno, da bo delovanje bankomatov prekinjeno v času od 21. ure 31. decembra 2006 do nekaj minut čez polnoč 1. januarja 2007 in da bo kmalu po polnoči 1. januarja 2007 delovalo od 60 do 70 odstotkov vseh bankomatov. Seznam bankomatov s časovno opredeljenim zaporedjem, od kdaj naprej bodo na voljo za dvig gotovine v evrih, bo vnaprej objavljen in dostopen javnosti. Od 1. do 14. januarja 2007 bo še mogoče plačevati z gotovino v SIT, ne bo pa dovoljeno izplačevanje tolarske gotovine. Tolarsko gotovino bo banka sprejela, plačilo oziroma nakazilo pa izvedla v evrih, saj bo negotovinski promet po 1. januarju potekal izključno le v evrih. Prav tako bo banka na željo stranke zamenjala tolarsko gotovino v evre, vendar le do 1. marca 2007, po tem datumu pa bo mogoče brezplačno zamenjati tolarje v evre le v Banki Slovenije.

2) *Sprememba v plačilnih instrumentih*

V zvezi z negotovinskim plačevanjem v evrih potekajo priprave predvsem na prilagoditvi nekaterih plačilnih instrumentov, na preračunu stanj na računih komitentov in prilagoditvi tehnološke podpore za obdelavo negotovinskih transakcij v evro valuti.

Od 1. januarja dalje bodo v veljavi novi plačilni instrumenti za plačevanje, in sicer plačilni nalog (BN 02), posebna položnica in posebna nakaznica. Obrazci se bodo ločili od sedanjih v barvi (vizuelno razlikovanje) in bodo prilagojeni mednarodnim standardom, ki veljajo za plačilne instrumente.

Banke bodo poskrbele, da bodo novi obrazci za plačilni nalog pravočasno na razpolago za plačevanje v evrih. Za izdajo posebnih položnic za plačevanje storitev v evrih pa bodo poskrbeli izdajatelji posebnih položnic (npr. podjetja, ki izstavljajo račune in posebne

položnice za storitve), da bodo lahko plačniki poravnali obveznosti od 1. januarja 2007 dalje z novimi posebnimi položnicami.

3) *Sprememba stanja na računih komitentov bank*

Stanja na transakcijskih računih v tolarjih bodo banke preračunale v evre z dnem 1. januar 2007 in od tega dne bo plačevanje z računov potekalo le v evro valuti.

4) *Posebnosti pri različnih načinih poslovanja*

Plačevanje s karticami (bančnimi in kreditnimi) bo od 1. januarja 2007 potekalo le v evrih. POS terminali pri trgovcih in v storitveni dejavnosti bodo v predpripravah nadgrajeni tako, da bodo transakcije do polnoči izvedene v SIT, po polnoči s krajšo prekinitvijo pa v evrih. Prav tako bo račun plačnika obremenjen v valuti, v kateri se bo izvedla transakcija.

Na bančnih okencih bodo lahko stranke od 3. do 14. januarja 2007 plačevale v gotovini v SIT ali v evrih, od vključno 15. januarja 2007 pa le z evro gotovino. Za negotovinsko plačevanje z obremenitvijo računa pa bodo stranke plačevale od 3. januarja samo v evro valuti. Seveda pa bodo lahko tolarske bankovce in kovance predhodno zamenjevale v evre še do 1. marca 2007. Plačilni nalog, s katerim bodo stranke izvedle plačilo z obremenitvijo računa, bo od 1. januarja 2007 v novi obliki in barvi, znesek plačila oziroma obremenitev bo v evrih.

Posebna položnica, ki bo v uporabi po 1. januarju 2007 za plačevanje v evrih, se bo od položnice za plačevanje v SIT, ki jo uporabljamo danes, razlikovala v barvi in nekoliko spremenjeni razporeditvi podatkov, standard za vrstico za strojni zajem podatkov pa bo ostal nespremenjen. Pri plačevanju s posebno položnico na bančnem okencu bo stranka lahko od 1. do 14. januarja 2007 plačala obveznosti na osnovi položnic, izdanih v evrih, v tolarški ali evro gotovini, od vključno 15. januarja dalje pa le še v evrih.

Položnic, ki bodo izdane v SIT po 1. januarju 2007, na bančnih okencih ni mogoče obdelati samo s strojnim zajemom podatkov. Bančni referent bo moral zajete podatke s položnice ročno dopolniti z zneskom v evrih, saj bo negotovinski plačilni promet po 1. januarju 2007 potekal le še v evrih. V primeru, da zakon ne bo uredil drugače, so možna naslednja zaporedja ravnanj:

- Priporočljivo je, da izdajatelji položnic zagotovijo zneske za plačilo na posebnih položnicah, izdanih v SIT, tudi v EUR in sicer natisnjene nad zneski v SIT. Banke tako opremljene posebne položnice sprejmejo v plačilo in po strojno včitanih zneskih v SIT ročno vnesejo znesek v EUR kot popravek. Veliki izdajatelji položnic so zainteresirani, da bodo plačila za storitve tekoče prihajala na njihove račune, in da bo mogoče terjatve avtomatsko zapirati s prejetimi plačili; predpogoj za to je ujemanje plačanega zneska z zneskom terjatve v evidencah izdajatelja posebnih položnic.
- Če na stari SIT položnici ni natisnjene zneska v EUR, lahko plačnik sam iz priloženega računa prepíše podatek o EUR znesku kar na »staro« SIT posebno

položnico in jo podpisano predloži banki v plačilo. Zakon o dvojnem označevanju cen v tolarjih in evrih v 10. členu v 4. odstavku določa, da *"če podjetje za plačilo blaga ali storitev posluje prek položnic, mora biti končni znesek naveden v obeh valutah samo na računu, znesek na položnici pa je lahko naveden samo v vodilni valuti"*. Ta določba zavezuje izdajatelje posebnih položnic, da na priloženem računu navedejo poleg tolarškega zneska (na katerega glasi posebna položnica) še protivrednost v EUR. S tem je plačniku neposredno zagotovljen tudi znesek obveznosti, ki jo plačuje, v EUR.

- Če na »stari« SIT položnici ni navedenega zneska v EUR, se preračun zneska izvede na bančnem okencu, pri tem pa plačnik kot nalogodajalec s podpisom potrdi pravilnost preračunanega zneska. Po Zakonu o plačilnem prometu mora nalog za plačilo obvezno obsegati tudi denarni znesek plačila in valuto, da ga je izvajalec plačilnega prometa zavezan sprejeti.

Na osnovi *posebne nakaznice* bo banka po 1. januarju 2007 izplačala stranki znesek le v evro gotovini. Posebna nakaznica za izplačilo evrov bo po 1. januarju 2007 izdana na novem obrazcu in v evro valuti.

Plačevanje z elektronsko banko bo od 29. decembra 2006 do ure, ki jo bodo objavile banke, potekalo v SIT. Od tedaj naprej pa bo plačevanje potekalo le v evro valuti s tem, da bodo za transakcije, ki bodo nastale 30. in 31. decembra 2006 knjižene v banki z datumom valute 1. januar 2007. Banke bodo datum in uro, od kdaj naprej bo plačevanje z elektronsko banko potekalo v evrih, objavile vnaprej.

Poslovanje v bankah v dneh prehoda na evro

Zadnji delovni dan poslovanja v bankah (bančno okence, elektronska banka, telefonska banka) v tolarjih bo v petek, 29. decembra 2006 (uro zapiranja poslovanja bodo objavile banke). Banke bodo vsa prejeta plačila v SIT obdelale na ta dan. V soboto, 30. decembra in nedeljo, 31. decembra 2006 banke ne bodo poslovale za stranke. Ta čas bodo banke izkoristile za še zadnje priprave na prvi delovni dan po prevzemu evra. 1. in 2. januarja 2007 bo 42 izbranih poslovalnic kljub državnemu prazniku zamenjevale tolarško gotovino za evre. Od 3. januarja 2007 dalje bodo banke prejemale in obdelale gotovinska in negotovinska plačila v evrih, gotovinska vplačila oziroma nakazila pa sprejemale tudi v SIT do vključno 14. januarja 2007. Od tega dne dalje plačevanje s tolarško gotovino ne bo več mogoče, bo pa mogoče v bankah zamenjati tolarško gotovino v evro valuto do 1. marca 2007 (po tem datumu pa v Banki Slovenije).

5) *Tečajnica*

Tudi po prevzemu evra bo Banka Slovenije kot doslej na svoji spletni strani objavljala 2 tečajni listi:

- Dnevno tečajnico z referenčnim tečajem ECB, ki bo nadomestil srednji tečaj Banke Slovenije; ta tečaj se v ECB usklajuje dnevno ob 14.15 uri in objavi takoj. Praviloma

se tečaj izračunava na pet značilnih števil, če pa na lokalnem trgu neke valute veljajo drugačna pravila objave tečaja, se to praviloma upošteva tudi na ECB-jevi tečajnici.

- Banka Slovenije bo objavljala tudi mesečno tečajno listo za ostale valute, ki niso objavljene na tečajnici ECB. Ta tečajna lista bo po obliki usklajena z dnevno tečajnico ECB. Frekvenca izdaje ostane nespremenjena (mesečna).

Srednji tečaj Banke Slovenije se z dnem uvedbe evra nadomesti z referenčnim tečajem ECB. Na tečajnici Banke Slovenije sta sedaj objavljena tudi nakupni in prodajni tečaj, ki se uporabljata pri poslih s komitenti Banke Slovenije, to je na primer državo, proračunskimi uporabniki in komisijo EU. Nakupni in prodajni tečaj bosta objavljena na spletni strani Banke Slovenije.

6) *Prilagoditev poslovnih knjig v bankah in hranilnicah*

Predvidoma bodo banke in hranilnice za prilagoditev poslovnih knjig izvedle sledeče:

- Vsa stanja v poslovnih knjigah v tolarjih bodo preračunale v evre po tedaj nepreklicno določenem fiksnem tečaju zamenjave evro:tolar in jih zavedle kot začetno stanje oziroma otvoritev poslovnih knjig za poslovno leto 2007. To pomeni, da bodo stanja v poslovnih knjigah na kontih v domači valuti na dan 31. december 2006 izkazale še v tolarjih, na dan 1. januar 2007 pa kot začetno stanje že v evrih.
- K preračunanim stanjem v evre na kontih v domači valuti bodo dne 1. januar 2007 priključile tudi vsa stanja v evrih iz ustreznih kontov v tuji valuti. Na ta način bodo tudi tista stanja, ki jih sedaj izkazujejo v evrih na kontih v tuji valuti po novem izkazovala na obstoječih kontih v domači valuti. Navedeni prenos se bo izvedel na podlagi vnaprej pripravljene prevedbene tabele, v kateri bodo banke natančno vsebinsko opredelile stanja posameznih poslov na obstoječih kontih v tuji valuti in ustrezne pripadajoče konte v domači valuti, kamor se bodo tovrstni posli oziroma poslovni dogodki evidentirali po uvedbi evra in kamor se bodo prenesla tudi vsa obstoječa stanja.
- V obdobju od 1. januar do 1. marec 2007, ko se bodo v bankah vršila fizična menjava gotovine v tolarjih za gotovino v evrih, bodo banke vse poslovne dogodke evidentirale že v evrih. Izjema bo gotovina v blagajni in trezorju, ki jo bodo banke v analitičnih evidencah evidentirale v originalni valuti (kot tolarje ali kot evre). Pri tem bodo za potrebe knjiženja tolarske gotovine vsakokrat izračunavale ustrezno protivrednost v evrih po nepreklicno določenem fiksnem tečaju zamenjave evro:tolar. V tem obdobju morajo biti banke po potrebi sposobne zagotavljati Banki Slovenije Poročilo o stanju gotovine v blagajni in trezorju tako v eni kot v drugi valuti.

7.1. PRIPRAVE NA EVRO V NOVI LJUBLJANSKI BANKI d.d., LJUBLJANA

Podatki, ki jih bom navajala v tem poglavju so povzeti iz internih gradiv NLB d.d. in so v skladu s Pravilnikom o varovanju poslovne skrivnosti, oseb, informacij in premoženja v NLB d.d., Ljubljana.

Kot je bilo uvodoma že rečeno, je Slovenija z vstopom v mehanizem menjalnih tečajev ERM2 naredila korak naprej v smeri vključitve v EMU, kar naj bi dosegla v začetku leta 2007.

Vključitev Slovenije v EMU in prevzem evra kot domače valute prinašata celotnemu gospodarstvu še posebej finančnemu sektorju precejšnje spremembe.

Z namenom, da se Nova Ljubljanska banka d.d. (NLB) čim bolje pripravi na te spremembe je Uprava banke na svoji seji oktobra 2004 sprejela sklep o ustanovitvi Projekta Evro (projekt).

Glavni cilji projekta so:

- priprava, organizacija in izvedba vseh dejavnosti v banki, potrebnih za prilagoditev poslovnih procesov novi valuti;
- koordinacija, pospešitev in nadzor vseh dejavnosti znotraj Skupine NLB, ki so potrebne za prilagoditev na valuto evro pri vseh članicah Skupine NLB.

Prva naloga projekta je bila zavzeti aktivno vlogo v nacionalni strukturi (evro delovne skupine nacionalne Evro koordinacije, itd.), v okviru katere se je izdelal »Slovenski nacionalni načrt za prehod«.

Uvedba evra vpliva skoraj na vsa področja v banki. Da bi lahko nadzorovali ta vpliv, so v okvir projekta vključeni vsi organizacijski deli banke, tako poslovni kot tudi informacijski. Zajeta je celotna NLB.

Tako so bile znotraj projekta ustanovljene operativne skupine, ki odločajo o obsegu in načinu dela, časovnih okvirjih, organizaciji po delovnih skupinah in proračunu za izvedbo sklopa aktivnosti, ki je v njeni pristojnosti. Sestaja se tedensko ali dvotedensko. Znotraj projekta je pet operativnih skupin:

- Storitve in tržne poti,
- Krediti in plačila,
- Finance,
- Gotovina in poslovalnice,
- IT.

Poleg naštetih operativnih skupin so v projektni organizaciji še tri Štabne skupine, ki pokrivajo celoten projekt:

- Skupina za pravno podporo,

- Skupina za komuniciranje,
- Koordinacija NLB skupine.

Vsaka operativna skupina se lahko sestoji iz več delovnih skupin, v katerih se izvajajo konkretne, specifičnemu področju lastne naloge. Delovno skupino predstavljajo zaposleni iz različnih oddelkov, tako da se lahko zagotovi ustrezno reševanje problemov med celotnim potekom projekta.

Predno so se začele priprave na uvedbo evra, je bilo potrebno pridobiti osnovna načela in usmeritve za prehod na skupno valuto evro. Le-ta so podobna tistim, ki so v veljavi v območju, ki že danes uporablja evro kot skupno valuto.

Nato so sledile naslednje aktivnosti:

- preučitev posameznih storitev, produktov in osnovnega bančnega sistema z namenom, da se ugotovi, ali ga je potrebno prilagoditi (obdržati funkcionalnost), preveriti (spremeniti delovanje), ukiniti ali zamenjati;
- ugotovitev, kako zakonodaja vpliva na prehod na evro, ter prilagoditi oziroma vpeljati nove procese;
- priprava strategije konverzije, ki bo omogočila izvedbo prehoda na evro.

Poleg tega je bilo potrebno izdelati tudi analizo oziroma oceno stopnje tveganja zaradi prevzema evra.

Priprav na prehod na evro so se v NLB lotili sistematično in organizirano, saj so v projekt vključeni vsi poslovni in zaledni deli banke, eno ključnih vlog pa ima bančna informacijska tehnologija.

Obseg in globino projekta zgovorno kaže podatek, da je potrebnih več kot 200 prilagoditev IT aplikacij, ki so za nameček povezane v zahteven, soodvisen sistem. Razen tega jih čaka še več sto sprememb na vseh drugih področjih – od poslovnega, pravnega, logističnega do komunikacijskega.

V okviru posameznih delovnih skupin so se pričele izvajati aktivnosti povezane s prehodom na evro.

Identificirane so bile storitve, ki jih zajema Katalog ponudbe NLB in opredeljen način oblikovanja skupin storitev, da bi bila identifikacija procesa za posamezno skupino storitev najracionalnejša ter evro vpliv najlažje določljiv.

V okviru skupin so bile nato pripravljene inventarizacije oziroma identifikacije področij in procesov, ki zahtevajo € prilagoditve. V inventarizacijo vseh pogodb je bila vključena €

klavzula, ki bo zagotavljala kontinuiteto teh pogodb po zamenjavi valute (avtomatična konverzija pogodbenih zneskov, obrestnih mer, itd.).

V zakonu o evru je predvideno določilo, ki govori o kontinuiteti pogodb. To pomeni, da se zaradi uvedbe evra ne spremenijo nobene pogodbene obveznosti (to velja generalno za vse pogodbe in seveda tudi za depozitne ali kreditne pogodbe med banko in stranko). Zakon ohranja tudi revalorizacijsko TOM klavzulo, in zato je predvideno, da bo Statistični urad RS tudi po 1. januarju 2007 objavljati stopnje rasti – podatke za TOM. To praktično pomeni, da bomo imeli TOM še nekaj desetletij, npr. za produkte Nacionalne varčevalne sheme, kjer kljub pobudam bank novela zakona ne predvideva spremembe tega določila za pogodbe, ki so bile sklenjene od leta 2001 dalje. Zakon nadalje opredeljuje, da se bodo v pogodbah, ki temeljijo na SITIBOR-ju, le-ta avtomatično spremenil v EVRIBOR (ob prvi zapadlosti obračuna obresti). Realne obrestne mere se zaradi uvedbe evra ne bodo spreminjale. Obrestne mere v drugi valuti ali valutni klavzuli pa tudi ostanejo veljavne po 1. januarju 2007.

Na odplačevanje kredita to ne bo vplivalo. Banke bodo konec leta 2006 naredile »preračun« amortizacijskega načrta in s tem preračun anuitete (obroka) iz sedanjih tolarjev v evre. O tej vrednosti bodo banke obvestile svoje komitente.

Po zaključku faze inventarizacije učinkov evro konverzije na obstoječe produkte in procese v banki, se je začela naslednja faza projekta, to je faza preliminarne študij oziroma študij izvedljivosti. Osnovni namen te faze je bilo opredeliti alternativne rešitve in se odločiti za ustrezne opcije. Zaradi želje po kvalitetnem in varnem prehodu v okolje evra, je bila že na začetku sprejeta odločitev, da se vsi informacijski sistemi (z redkimi izjemami) prilagodijo za delovanje v evro okolju.

Po celovitem pregledu in popisu (inventarizaciji) vseh "€-občutljivih" področij, kjer bodo potrebne spremembe oz. prilagoditve, so se lotili odgovora na vprašanje, kako ugotovljeno najbolj učinkovito izvesti. Pri tem je potrebno poudariti, da je usklajeno sodelovanje uporabniškega in IT dela banke ključno v vseh fazah projekta. Na osnovi predštudij izvedljivosti so uporabniki izdelali poslovne zahteve in sistemske specifikacije za vse potrebne prilagoditve IT aplikacij, ki so jih v informacijski tehnologiji pričeli izvajati. Večina, okrog 90 odstotkov aplikacij je že prilagojenih in tudi uspešno uporabniško stestiranih (okrog 80 odstotkov). V aprilu 2006 so zaključili tudi priprave testnega okolja za integracijska interna testiranja in jih z majem 2006 pričeli izvajati. Sledilo je še zunanje testiranje, kjer so vsi akterji iz okolja (Banka Slovenije, agencije, banke,...) skupaj preverili vse vidike prehoda na evro, da bo čim bolj tekoč. Prav testiranju IT rešitev je v NLB namenjena posebna pozornost, saj bo potekalo večino leta 2006.

Vzpostavitev posebnega evro testnega okolja je ena od najbolj zahtevnih nalog in je najbolj kompleksno doslej. Vzpostavljeno je bilo na novo in vzporedno k že obstoječim testnim

okoljem. Omogočiti mora preverjanje delovanja tako posameznih IT sistemov kot njihovo celoto in kasneje izvedbo integralnih testov pred in po prehodu na evro.

Integralno testiranje bo potekalo vse do zadnjega četrtertja 2006. Programska oprema bo septembra praktično pripravljena za produkcijo in nadaljnji razvoj kot tak »zamrznjen«. Ob vsem naštetim je seveda velikega pomena, da ne bi prišlo do dodatnih izrednih nalog iz okolja (npr. spremembe zakonodaje), ki bi bile povezane z novimi IT zahtevami, tempiranimi na začetek prihodnjega leta. Posledično bi to pomenilo, da bi bilo potrebno že zasnovane in pripravljene IT rešitve naknadno dopolnjevati in popravljati, pri čemer bi zmanjkovalo časa za testiranje.

V projekt so vključene tudi članice Skupine NLB. Te so kot samostojne pravne osebe sicer dolžne poskrbeti za lastno prilagoditev poslovanja, vendar jim bodo pri tem na voljo pomoč, znanje in izkušnje matične banke.

V okviru projekta so potrebne tudi pravne prilagoditve (€ klavzule v pogodbah,...) in prilagoditve internih aktov. Tako je potrebno prilagoditi:

- interne akte banke in obrazce splošnim pravnim aktom, ki bodo spremenjeni zaradi uvedbe EUR,
- zavarovalne police ali skleniti nove z zavarovalnicami,
- pripraviti in skleniti anekse k obstoječim pogodbam ali skleniti nove pogodbe z ostalimi pravnimi subjekti (Bankartom, posredniki, dobavitelji,...).

Načrtovana je bila tudi prilagoditev Tarife NLB. Skladno z Zakonom o dvojnem označevanju cen je potrebno od 1. marca 2006 dalje navajati za vse tarifne postavke informativno protivrednost v evrih, po 1. januarju 2007 pa še šest mesecev informativno protivrednost v tolarjih. Vsaka tarifna postavka mora biti tako izražena v tolarjih in evrih, za preračun se je uporabljal centralni paritetni tečaj Banke Slovenije (1 EUR = 239,640 SIT) in od julija 2006 dalje tečaj zamenjave (enak centralnemu tečaju). V skladu z direktivo EU sama prevedba tarife v evro na dan prehoda ne sme povzročiti povišanja cen za storitev.

Tako je od 1. marca 2006 dalje Tarifa NLB za storitve fizičnim in pravnim osebam izkazana v obeh valutah, tolarjih in evrih. Cene so bile do julija 2006 pretvorjene v evro po centralnem paritetnem tečaju in od 11. julija 2006 dalje po tečaju zamenjave (tako kot je navedeno v zgoraj navedenem odstavku). Dosledno so se držali pravil zaokroževanja, ki določajo, da se pri zaokroževanju zneski v evrih zaokrožajo navzdol, če je število tretjega decimalnega mesta manjše od pet (npr. 10,784 EUR postane 10,78 EUR), če pa je število tretjega decimalnega mesta pet ali več, se znesek v evrih zaokroži navzgor (npr. 10,785 EUR postane 10,79 EUR).

Objava tarife v NLB je skladna z dosedanja prakso:

- ustrezno je prilagojen obstoječi promocijski material (tiskane zloženke), s čimer bodo poskrbeli za celovito obveščenost in seznanjenost svojih strank tako v slovenskih tolarjih kot tudi v evrih.
- ustrezno dopolnjene so tudi informacije na spletnem portalu. Tudi vsi informativni izračuni so že na voljo z dvojno označitvijo cen. Dodali so tudi evro kalkulator in druge aktualne evro teme.

Dvojno označevanje cen bo v rabi še celo prvo polovico prihodnjega leta, le da bo po 1. januarju 2007 na prvem mestu cena v evrih, na drugem pa le-ta prekonvertirana v tolar. Dvojno označevanje cen je zelo pomembno za pripravo strank na prevzem evra, saj jim bo pomagalo, da se navadijo na izražanja vrednosti v novi valuti.

NLB želi stranke spodbuditi, da že danes vse odvečne tolarske kovance prinesejo v banko, jih položijo na račun. Ocenili so, da bo NLB morala zbrati 500 ton tolarskih kovancev, na kar se pospešeno pripravljajo z nabavo števnih strojev tako za kovance kot bankovce. Strankam bodo v večjih enotah NLB za štetje kovancev na voljo tudi samopostrežni avtomati, kjer bodo lahko same opravile celoten postopek: v avtomat stresejo kovance in nato prejmejo tiskan podatek o njihovi vrednosti.

Posebej so v NLB poudarili, da bo prehod na evro oziroma konverzija stanj za stranke potekala avtomatsko. Imetnikom osebnih računov ne bo potrebno posebej obiskati poslovalnic NLB samo zaradi menjave tolarjev v evre. Spodbujali bodo svoje stranke, da tolarsko gotovino že prej položijo na svoje račune in se s tem izognejo fizični menjavi gotovine SIT za gotovino EUR v poslovalnicah. Tudi tistim, ki bodo po novem letu še imeli tolarsko gotovino, ne bo potrebno skrbeti, saj bodo imeli še 14 dni časa, da jih porabijo, nato pa še 60 dni, da jih brezplačno zamenjajo v bankah, nato pa v Banki Slovenije.

Za preračunavanje zneskov stanj na računih komitentov ob koncu leta 2006, banka ne bo zaračunala nobenih stroškov. Na posameznem računu bo takratno tolarsko stanje preračunano po fiksnem tečaju v evre. Vse obveznosti se bodo preračunale in po 1. januarju izpolnjevale v evrih.

Pri bankomatskem poslovanju je konec dneva 31. decembra 2006 predvidena nekajurna prekinitev delovanja. Vklopi bankomatov po polnoči bodo potekali po vnaprej dogovorjenem redu, po dogovoru z Bankartom. Pri tem bo banka upoštevala, da bodo kot prvi pričeli delovati bankomati na najbolj obiskanih lokacijah in poskrbljeno bo tudi za ustrezno regijsko pokritost. O urniku delovanja bankomatov bodo pravočasno obvestili javnost.

Bančni avtomati bodo od vključno 1. januarja 2007 dalje izplačevali bankovce v apoenskih vrednostih 10 in 20 evrov. Glede na to, da ima samo NLB v lasti skoraj polovico bankomatov

po Sloveniji, gre za zahteven in logistični zalogaj, ki se ga bodo v banki lotili sistematično in celovito tako z vidika polnjenja, nove IT podpore kot tudi varnosti.

O prehodu na evro je javnost obveščena²⁵ preko različnih komunikacijskih orodij. Za obveščanje strank je NLB uporabila v prvi vrsti orodja marketinga, podpora s »Public Relations« orodji pa bo dodatno prispevala k celovitejši obveščenosti. Zlasti pomemben je vidik svetovanja, prijazne pomoči strankam, pozornosti, ki je morajo biti deležne. Cilj je, da vsi postopki tečejo avtomatsko, brez nepotrebnega vznemirjanja strank, izgubljanja časa, obiskov banke, obsipanja s pošto, itd.

Tabela 9: Pomembnejši datumi ob prevzemanju evra

1.3.2006	začetek informativnega dvojnega označevanja cen
11.7.2006	določitev tečaja zamenjave; začetek dvojnega označevanja cen
1.12.2006	prodaja začetnih paketov evro kovancev poslovnim subjektom; začetek brezplačne menjave tolarjev v evre po tečaju zamenjave
11.12.2006	začetek preddobave evro bankovcev poslovnim subjektom
15.12.2006	začetek prodaje začetnih paketov evro kovancev občanom
22.12.2006	izplačilo pokojnin v tolarjih
31.12.2006	do 21. ure še možen dvig tolarjev na bankomatih; do 23. ure možno kartično poslovanje
1.1.2007	začetek dvojnega gotovinskega obtoka - gotovinskega plačevanja v tolarjih in evrih in pretvorba tolarskih stanj na računih bank
14.1.2007	zadnji dan dvojnega obtoka
1.3.2007	zadnji dan brezplačne menjave tolarjev v bankah
po 1.3.2007	brezplačna zamenjava tolarske gotovine le pri Banki Slovenije (bankovci neomejeno, kovanci do leta 2016)
30.6.2007	zadnji dan dvojnega označevanja cen (tarif) v evrih in tolarjih in konec dvojnega označevanja stanj na izpiskih in sodobnih tržnih poteh

Vir: NLB d.d., Ljubljana, 2006.

Kar zadeva komuniciranje s strankami in splošno javnostjo ter mediji, ključno vlogo igra portal NLB. Na njem so na voljo najbolj sveže informacije o tem, kako najceneje, hitro in brez težav v evro obdobje, z opisi postopkov, koledarjem dogodkov, evro kalkulatorjem, ažurnimi pregledi, itd., kaj stranke še čaka.

²⁵ Izdelana je bila Strategija komuniciranja s strankami ob uvedbi evra v NLB. Dokument predstavlja ključne elemente komuniciranja s strankami in akcijski načrt komuniciranja s podrobneje opredeljenimi aktivnostmi.

Na koncu bi rada ponovno poudarila, da je Projektu NLB namenjena najvišja prioriteta. Na konverzijski vikend oziroma noč se v banki pripravljajo že kar nekaj časa, zato da bi v novo "evro" leto 2007 vstopili gladko in čim bolj mirno.

Stroški tako celovitega in kompleksnega projekta niso majhni in jih v banki ocenjujejo na nekaj milijard tolarjev.

Nekaj tehnologije (kjer bo narejena racionalizacija, ali pa se ne da nadgraditi na evro) in opreme bo potrebno kupiti – nekaj tisoč novih kaset za bankomate, okrog 3000 POS terminalov, nekaj deset bankomatov, tečajne table in drugo.

V prvi vrsti gre za celovito prilagoditev več sto IT aplikacij, za celovito integracijo in uskladitev oziroma harmonizacijo njihovega hkratnega in soodvisnega delovanja. In več – s projektom je mobilizirana celotna banka in ne le njen IT, čeprav je njegova naloga ključnega pomena.

Projekt Evro je dejansko skupni projekt uporabnikov in IT, kar pomeni, da je za prehod na evro značilna velika prepletenost in medsebojna odvisnost vseh vpletenih subjektov.

Dan, ko bomo začeli plačevati z evri, je čedalje bliže. Da bi imeli čim manj skrbi in preglavic, se moramo pravočasno pozanimati, kakšne spremembe bo vnesel evro v naše finančno poslovanje. Zato v NLB pripravljajo različne dogodke za svoje stranke, s katerimi želijo predstaviti spremembe, ki stranke najbolj zanimajo. Vse od poletja pa do prevzema evra so v posameznih poslovalnicah izmenično postavljene €-stojnice, kjer so bančni uslužbenci na voljo za vsa vprašanja v povezavi s prevzemom evra. Prav tako so strankam na voljo različna informativna tiskana gradiva z odgovori na najpomembnejša in najpogostejša vprašanja. O ključnih stvareh pa stranke sproti obveščajo tudi na spletni strani NLB.

8. SKLEP

Od podpisa Rimske pogodbe leta 1957 je bil temeljni cilj skupine evropskih držav doseči trajnostni gospodarski in socialni napredek, ki bi Evropejcem zagotovil zdravje, blagostanje in obetajočo prihodnost. Za doseg tega cilja je bila bistvena tesnejša povezava na mnogih političnih področjih. Enotni trg, ekonomska in monetarna unija ter širitev EU na 25 članic so bili glavni koraki v tem procesu, ki je prinesel konkretne socialne in ekonomske koristi ter okrepil vlogo EU v svetu.

Uvedba evra je mejnik v razvoju Unije in največja monetarna sprememba v zgodovini sodobne Evrope. Evro udejanja ekonomsko in monetarno unijo. Gradi na uspehu enotnega

trga in precej prispeva h gospodarski stabilnosti, potrebni za večjo rast. Povečuje konkurenco in inovacije, koristi potrošnikom in sprošča sredstva za druga področja, kakor sta socialno varstvo in izobraževanje. Poleg tega politično in gospodarsko krepi Evropo.

Ekonomska in monetarna unija vsekakor ni enkraten dogodek, temveč je nenehen proces, ki ga članice območja evra usmerjajo s sodelovanjem v skupni gospodarski politiki. Tudi nove države članice so se v pristopnih pogodbah zavezale, da se bodo pridružile ekonomski in monetarni uniji ter prevzele evro. Za uspešen vstop v območje evra morajo stopnjo razvoja svojih gospodarstev skrbno približati tisti v trenutnih članicah območja evra. Takšno gospodarsko približevanje, ki ga poznamo pod imenom »konvergenca«, je samo še en korak k tesnejši povezavi držav EU.

Ko je Slovenija 1. maja 2004 vstopila v EU, se je zavezala tudi k uvedbi enotne evropske valute – evra. Čeprav je ta obveznost del naše pristopne pogodbe, smo morali najprej izpolniti konvergenčna merila. To pa so bili tudi ključni cilji na področju gospodarske in denarne politike.

Članstvo v EU je prineslo pomembne posledice v mednarodni menjavi, monetarni in fiskalni politiki. Vstop v EU in v ERM2 je terjal spremembo režima deviznega tečaja, znižala se je inflacija, ki se je pred vstopom v EU ves čas ohranjala nad povprečjem EU. Znižale so se tudi obrestne mere. Vstop v EU je prinesel tudi spremembe v fiskalni politiki; v proračunu Slovenije so se pojavili odlivi iz našega proračuna v proračun EU in bistveno višji prilivi iz bruseljske blagajne, kot smo jih bili deležni pred vstopom.

Zadnje merilo, ki ga je Slovenija uspela izpolniti, je stabilnost cen. Pri tem je morala znižati inflacijo, kar ji je uspelo z uspešnim usklajevanjem vseh ekonomskih dejavnikov, ki so postopno in zdržno s svojimi ukrepi omogočili, da se inflacija znižuje vse od srede leta 2001.

Slovenija je novembra 2005 izpolnila vsa maastrichtska merila in jih izpolnjuje tudi v letu 2006. Zato sta Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije marca 2006 zaprosili Evropsko komisijo in ECB za oceno naše pripravljenosti za vstop v evroobmočje.

Ekonomska komisija in ECB sta celovito ocenili izpolnjevanje pogojev za prevzem evra – stabilnost cen, javno-finančno stabilnost, stabilnost deviznega tečaja, konvergenco obrestnih mer in pravno usklajenost. V poročilu sta ocenili, da Slovenija izpolnjuje pogoje za prevzem evra. Slovenija bo tako 1. januarja 2007 postala prva nova članica EU, ki bo uvedla evro in trinajsta država v evrobomočju.

Politična odločitev o širitvi evroobmočja je bila sprejeta na zasedanju EU junija 2006 v Bruslju, pravne podlage za vstop države v elitno gospodarsko-denarno unijo pa so sprejeli 11.

julija 2006 na zasedanju ECOFIN. V okviru zasedanja je bil določen tudi končni tečaj zamenjave, ki znaša 239,640 tolarja za evro.

Priprave na prevzem evra v Sloveniji so v polnem teku. Skupaj jih vodita Vlada RS in Banka Slovenije, vanje pa so vključene vse pomembne institucije, tako na državni kot lokalni ravni.

Priprav na prevzem evra so se lotili tudi v NLB. V ta namen je bila ustanovljena posebna projektna skupina – Projekt Evro, ki je zadolžena za izvedbo vseh dejavnosti, potrebnih za prilagoditev poslovnih procesov novi valuti.

LITERATURA

1. Arhar France: Regulatorni vidiki poslovanja finančnih institucij znotraj EU. Ljubljana: Bančni vestnik, 53 (2004), 5. str. 33-41.
2. Aristovnik Aleksander, Kešeljević Aleksandar: Evropska unija: Nova finančna perspektiva. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 2005, 2, 28. str.
3. Begg David K. H.: Economics. 6th Edition. London: Mcgraw – Hill, 2000. 634 str.
4. Čufer Uroš et al.: Vloga ekonomskih politik v ERM2 – »policy mix«. Prikazi in analize, Ljubljana, 12(2004), 1, str. 21-39.
5. De Grauwe Paul: Economics of Monetary Union. 5th Edition. Oxford, New York: Oxford University Press, 2003. 258 str.
6. De Grauwe Paul, Lavrač Vladimir: Inclusion of Central European Countries in the European Monetary Union. Boston: Kluwer Academic Publishers, 1999. 223 str.
7. Delakorda Aleš: Izpolnjevanje ekonomskih kriterijev članstva Slovenije v EU in EMU. Prikazi in analize, Ljubljana, XI/1(2003), str. 37-61.
8. Ferlinc Maja, Ješovnik Peter: Prilagajanje slovenskih podjetij evru. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije, 2002, 36 str.
9. Festić Mejra: Monetarna politika Slovenije in evropska monetarna unija. Bančni vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 4, str. 6-11.
10. Fontaine Pascal: Evropa v 12 poglavjih. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2004. 62 str.
11. Fölsz Attila: The monetary framework after accession. A political economy analysis of ERM. B.k.: European Integration online Papers (EIoP), 7 (2003). 25 str.
12. Grilc et al.: Poslovni vodnik po evropskem pravu. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije, 2002. 324 str.
13. Jazbec Boštjan: Nominalna in realna konvergenca. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 5. str. 127-131.
14. Jazbec Boštjan in Masten Igor: Učinki vstopanja Slovenije v območje evra na slovenski bančno-finančni sektor in posledice za gospodarsko rast. 10. strokovno posvetovanje o bančništvu. Portorož, 2004. str. 45-57.

15. Ješovnik Peter: Evropska unija, zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe. Koper: Visoka šola za management, 2000. 245 str.
16. Kezunovič Krašek Maja: Slovenija in Evropska unija: o pogajanjih in njihovih posledicah. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2003. 151 str.
17. Kopše Brigita: Značilnosti monetarne politike v Evropski monetarni uniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 52 (2003), 1-2, str. 28-33.
18. Kozamernik Damjan: The ERM2 issues – an interpretation of the Slovenian approach. Prikazi in analize, Ljubljana, 12(2004), 1, str. 7-19.
19. Lavrač Vladimir: Hitro ali počasi v EMU? Bančni vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 4. uvodnik, str. 1.
20. Lavrač Vladimir: Izpolnjevanje Maastrichtskih konvergenčnih kriterijev in Slovenija. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 5, str. 13-21.
21. Lavrač Vladimir: Slovenija v skupni evropski monetarni politiki po vstopu v Evropsko monetarno unijo.
[URL:<http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/diskusij/lavrac.pdf>], 15.3.2005. 28.str.
22. Lombar Vanja: Približevanje Slovenije Evropski ekonomski in monetarni uniji ter povezovalni procesi, Diplomsko delo, EF, Ljubljana, 2005. 65 str.
23. Majcen Špela: ERM2. Bančni vestnik, Ljubljana, 5 (2002), 5, str. 18-22.
24. Majcen Špela, Žemva Mojca: Pomembnejše finančne prilagoditve centralne banke ob vstopu v EMU. Bančni vestnik, Ljubljana, 2002. 23 str.
25. Majcen Špela: Vloga nacionalne centralne banke v Evropskem sistemu centralnih bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 52 (2003), 12, str. 14-19.
26. Mejač Krassnig Alenka: (Ne)pomembnost velikega poka za ponudbo novih bančnih storitev. Bančni vestnik, Ljubljana, 55 (2006), 1-2, str. 34-35.
27. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana: GV Založba, 2002. 682 str.
28. Novak Marko, Kovačič Davorin: Operativni vidik ureditve v ERM2. Bančni vestnik, Ljubljana, 53(2004), 1-2, str. 45-50.
29. Pavlič Damjan Jože et al.: Ocena makro in mikroekonomskih učinkov vstopa Slovenije v Evropsko unijo. Ljubljana: Gospodarska zbornica Slovenije, 2003. 144 str.
30. Ribnikar Ivan: Slovenija in nastajajoče denarno področje evro. Naše gospodarstvo, Maribor, 1998, 1, str. 8-25.
31. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija II. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 1999, 116 str.
32. Ribnikar Ivan, Košak Tomaž: Denarna politika Banke Slovenije do priključitve Slovenije EMU. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 5. str. 23-31.
33. Roter Mojca: Maastrichtski inflacijski in drugi kriteriji. Bančni vestnik, Ljubljana, 2004, 3, str. 30-34.
34. Tomaž Aljoša, Košak Marko: Konkurenčnost bančnega sektorja ob vključitvi v EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 5. str. 61-69.
35. Turk Tanja: Analiza delovanja mehanizma deviznih tečajev ERM 2. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 2005. 78 str.

36. Vidic Ivan: Cilj: Hitreje in ceneje v EMU! Večer, Maribor, 2003, str. 8.
37. Zupan Škof Andreja: Na pragu Evropske unije. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 4, str. 26-30.
38. Willett D. Thomas: Optimum Currency Area and Political Economy Approaches to Exchange Rate Regimes – Towards an Analytical Synthesis. Working paper. Claremont: The Claremont Colleges, 2004. 36 str.
39. Wyplosz Charles: The Impact of EMU on Europe and the Developing Countries. Oxford, New York: Oxford University press, 2001. 410 str.

VIRI

1. Bilten javnih financ. Ljubljana: Ministrstvo za finance, 1(2005). 127 str.
2. Economic and Monetary Union – Compilation of Community Legislation. Luxembourg: European Communities – Office for Official Publications of the European Communities, 1999. 259 str.
3. Evropska in monetarna unija.
[URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/evro/unija.html>], 14.01.2005.
4. ERM2: Prvo leto brez pretresov.
[URL: http://24ur.com/bin/article.php?article_id=2058334&show_media=6048726], 28.06.2005.
5. Gaspari ne pričakuje spremembe tečaja.
[URL: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,36,145158&src=rp], 29.06.2006.
6. Faze uvedbe evra.
[URL: <http://www.bsi.si/html/projekti/evro/faze.html>], 14.01.2005.
7. Informacija o poteku priprav za prevzem evra v bankah. Ljubljana: Banka Slovenije, 2005. 4 str.
8. Interna gradiva NLB d.d., Ljubljana, 2006.
9. Komunikacijska strategija v podporo uvedbi evra v obdobju 2005 – 2007. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2005. 19 str.
10. Končni tečaj je 239,64 tolarja za evro.
[URL: http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,36,145158&src=rp], 29.06.2006.
11. Konvergenčni program, Dopolnitev 2005. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 2005. 38 str.
12. Konvergenčno poročilo 2004: Uvod in povzetek. Frankfurt: Evropska centralna banka, 2004. 67 str.
13. Konvergenčno poročilo 2006. Frankfurt: Evropska centralna banka, 2006. 81 str.
14. Načrt uvedbe evra. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2005. 41 str.
15. Načrt uvedbe evra, Prva dopolnitev. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2006. 25 str.

16. Pakt stabilnosti in rasti.
[URL: <http://ec.europa.eu/cgi-bin/etal.pl>], 20.10.2006.
17. Po prevzemu evra za Slovenijo nove odgovornosti in obveznosti.
[URL: <http://www.ljnovice.com/print.asp?novica=49787>], 24.10.2006.
18. Poročilo o denarni politiki. Ljubljana: Banka Slovenije, 2006. 62 str.
19. Poročilo o tehničnih pripravah na prevzem evra v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Koordinacijski odbor za tehnične priprave za prevzem evra, 2006. 75 str.
20. Povzetek uvedbe evra v Sloveniji.
[URL: http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/DNT/dnt_priporocila_uvedbe_evra_060605.pdf], 20.10.2006.
21. Prednosti evra.
[URL: <http://www.gzs.si/Natisni.asp?ID=24664>], 16.01.2006.
22. Predpristopni ekonomski program. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 2002. 76 str.
23. Prizadevanje za rast, Gospodarstvo EU. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, 2004. 22 str.
24. Program vstopa v ERM2 in prevzem evra. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije in Banka Slovenije, 2003. 76 str.
25. Program za učinkovit vstop v Evropsko unijo. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 2003. 48 str.
26. Slovenija izpolnjuje vse kriterije za uvedbo evra.
[URL: http://www.gov.si/mf/slov/mediji/2006/spor1_17_05_06.htm], 15.6.2006.
27. Stališča do odprtih vprašanj priprav bank na uvedbo evra. Ljubljana: Banka Slovenije, 2006.
28. Uradno stališče Sveta Evropske centralne banke o vprašanjih deviznega tečaja držav pristopnic. Frankfurt: Evropska centralna Banka.
[URL: http://www.bsi.si/html/publikacije/usm_d_p/usm_den_pol.pdf], 17.3.2005.
29. Uresničevanje kratkoročnih usmeritev denarne politike. Ljubljana: Banka Slovenije, 2003. 52 str.
30. Usmeritve denarne politike Banke Slovenije. Ljubljana: Banka Slovenije, 2001. 34 str.
31. V naši denarnici bodo leta 2007 evri.
[URL: <http://www.profit-on.net/index.php?id=8&lang=sl&article:id=186>], 10.01.2006.
32. Zakaj se Evropska Unija širi in kaj lahko pričakujemo od širitve?
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/siritev/faq_zakaj_siritev.htm], 20.11.2004.
33. Zakon o uvedbi evra, Delovno besedilo. Ljubljana: Banka Slovenije, 2006. 21 str.

SEZNAM KRATIC IN KRAJŠAV

BIS	Banka za mednarodne poravnave
BDP	bruto domači proizvod
CPI	indeks cen življenjskih potrebščin
ECB	Evropska centralna banka
ECOFIN	Svet gospodarskih in finančnih ministrov EU
EMI	Evropski monetarni inštitut
EMU	Ekonomska in monetarna unija
ERM	mehanizem deviznih tečajev
ESA	evropski sistem računov
ESCB	Evropski sistem centralnih bank
EU	Evropska unija
EUR	evro
EURIBOR	medbančna ponujena obrestna mera
EUROSTAT	Evropski statistični urad
HICP	harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin
IMF	Mednarodni denarni sklad
IT	informacijska tehnologija
NLB	Nova Ljubljanska banka
PES	Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti
SITIBOR	slovenska medbančna obrestna mera
TARGET	Transevropski sistem bruto poravnav v realnem času
TOM	temeljna obrestna mera
ZPIZ	Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije
ZZZS	Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije